

Utlåtande 2014:11 RI (Dnr 125-1694/2012)

Reviderad upphandlingspolicy - innovationer och krav på samhällsansvar i stadens upphandlingar

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Reviderad upphandlingspolicy godkänns enligt bilaga 2 till utlåtandet.
2. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att revidera tidigare antagna tillämpningsanvisningar, dnr 200-37/2011, till upphandlingspolicyn i enlighet med föreliggande ärende.
3. Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge bolag inom koncernen i uppdrag att anta reviderad upphandlingspolicy.
4. Den reviderade upphandlingspolicyn ersätter tidigare beslutad upphandlingspolicy, dnr 129-2225/2007, som upphör att gälla.

Föredragande borgarrådet Sten Nordin anför följande.

Ärendet

I samband med budget för år 2012 gav kommunfullmäktige kommunstyrelsen i uppdrag att utreda regelverket om innovationsupphandling och inarbeta detta i stadens konkurrenspolicy. Stadsledningskontoret föreslår däremot att inarbetning av innovation bör ske i stadens upphandlingspolicy och inte i konkurrenspolicyn.

I samband med tertialrapport 1 för år 2012 gav kommunstyrelsen därför stadsledningskontoret i uppdrag att utreda möjligheten att införa krav på samhällsansvar i stadens upphandlingar. Stadsledningskontoret har även ansett

det angeläget att det i upphandlingspolicyn erinras om stadens riktlinjer för mutor och jäv. Därför föreslås att ett avsnitt om detta läggs till i upphandlingspolicyn.

Beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret och remitterats till samtliga stadsdelsnämnder, arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, revisionskontoret, socialnämnden, servicenämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, valnämnden, kommunstyrelsens pensionärsråd, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor samt Stockholms Stadshus AB. Stockholms Stadshus AB har i sin tur remitterat till AB Familjebostäder, AB Stockholmshem, AB Stokab, AB Svenska Bostäder, Micasa Fastigheter i Stockholm AB, Mässfastigheter i Stockholm AB, S:t Erik Försäkring AB, S:t Erik Kommunikation AB, S:t Erik livförsäkring AB, S:t Erik Markutveckling AB, Skolfastigheter i Stockholm AB, Stockholm Business Region AB, Stockholm Globe Arena Fastigheter AB, Stockholm Vatten AB, Stockholm Visitors Board AB, Stockholms Hamn AB, Stockholms stads Bostadsförmedling AB, Stockholms Stads Parkering AB samt Stockholms Stadsteater AB. Fackförbundet Vision har inkommit med ett remissvar på eget initiativ.

Revisionskontoret, exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, valnämnden, kommunstyrelsens pensionärsråd, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, Mässfastigheter i Stockholm AB, S:t Erik Försäkring AB, S:t Erik livförsäkring AB, Skolfastigheter i Stockholm AB, Stockholm Vatten AB, Stockholm Visitors Board AB samt Stockholms Stads Parkering AB har avstått från att svara på remissen.

Arbetsmarknadsnämnden anser att stadsledningskontorets förslag är väl underbyggt. Både i frågan om innovationsupphandlingar och i frågan om samhällsansvar har kontoret gjort en grundlig analys och genomgång av både de möjligheter som finns för att utveckla upphandlingsarbetet och för att stadens medborgare ska få bättre och mer kostnadseffektiva lösningar i samhällsservicen.

Fastighetsnämnden anser att både innovationsupphandling och att ställa krav på samhällsansvar vid offentlig upphandling kan innebära betydande utmaningar och risker för den upphandlande myndigheten och av den

anledningen är det av stor vikt att tillämpningsanvisningarna revideras och ges ett tydligt innehåll avseende dessa frågor för att policyn ska kunna realiseras i praktiken, bli ett effektivt styrdokument, och att stadens upphandlingar ska kunna förbättras inom dessa områden.

Idrottsnämnden anser att det är behoven i den enskilda upphandlingen som måste vara avgörande och betonar att det är viktigt att hanteringen tydliggörs i revideringen av tillämpningsanvisningarna.

Kulturnämnden ställer sig positiv till förslaget om att dels revidera upphandlingspolicyn, dels att inarbeta rutiner i syfte att främja innovationer vid upphandling och att ställa krav på samhällsansvar.

Kyrkogårdsnämnden anser att förslaget till reviderad upphandlingspolicy är ett utmärkt dokument att förhålla sig till i kommande upphandlingar. Nämnden efterfrågar dock än tydligare stöd i form av stadsövergripande vägledning eller liknande instruktioner, avseende de krav och anvisningar som kommunstyrelsen anser alltid ska ställas i vissa typer av upphandlingar.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att den enskilda nämndens behov ska tillåtas väga tyngst vid en upphandling. Innovationslösningar bör rimligen användas endast när det är helt motiverat med hänsyn till nämndens behov och efter en riskbedömning.

Servicenämnden stödjer förslaget till reviderad upphandlingspolicy.

Socialnämnden anser att förslag till reviderad upphandlingspolicy vad gäller inarbetande innovation kan stärka svenska företags konkurrenskraft samtidigt som nya produkter och lösningar kan bidra till kvalitetshöjande effekter inom den kommunala verksamheten.

Trafik- och renhållningsnämnden anser att förslaget till reviderad upphandlingspolicy är bra och att de synpunkter som framförs i övrigt i stort täcker nämndens egna synpunkter.

Utbildningsnämnden anser att stadens interna regler för mutor och jäv bör föras in i den reviderade upphandlingspolicyn och ställer sig bakom stadsledningskontorets förslag till att inarbeta innovation och krav på samhällsansvar.

Bromma stadsdelsnämnd anser att utvecklingen måste gå framåt och anser därför att det är rimligt att beakta innovationer i upphandlingar.

Enskede-Årsta Vantörs stadsdelsnämnd anser att det är positivt att upphandlingspolicyn tar ställning till vad hållningen ska vara beträffande innovationer respektive samhällsansvar. I övrigt anser nämnden att begreppet ”upphandlande enhet” riskerar att missuppfattas i staden, eftersom ”enhet” är något annat i deras organisation än ”upphandlande enhet” i upphandlingssammanhang.

Farsta stadsdelsnämnd anser att det är angeläget att det i upphandlingspolicyn erinras om stadens riktlinjer för mutor och jäv.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd anser att det är viktigt att den upphandlade myndigheten står i centrum och att tydliga riktlinjer och tillämpningsanvisningar underlättar kompetenshöjning och leder till tydligare förfrågningsunderlag och därmed avtal med hög kvalitet.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd anser att riktlinjer för innovationsupphandlingar bör tas fram som anger risker vid förfarandet inom olika områden samt hur dessa risker kan minimeras via avtalsskrivning.

Kungsholmens stadsdelsnämnd anser att det yttersta ansvaret för upphandling ligger hos den beslutande nämnden, det bör därav vara tydligt från stadens håll när innovationer skall tas i beaktande.

Norrmalms stadsdelsnämnd anser att för att arbeta aktivt med innovation i upphandlingar krävs god kompetens både inom upphandlingsprocessen och inom det område som upphandlingen avser. Nämnden ser därför med fördel att stadsledningskontoret eller serviceförvaltningen ges i uppdrag att skaffa kompetens för att operativt kunna stödja förvaltningar vid innovativa upphandlingar.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd anser att det är angeläget att i stadens policy för upphandling inarbeta krav på *samhällsansvar* när så är motiverat utifrån upphandlingens art och syfte. Vidare anser nämnden att det också är angeläget att närmare precisera dessa krav i en tillämpningspolicy.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd anser att det är angeläget att ställa krav på samhällsansvar i upphandlingar när det är motiverat utifrån upphandlingens art och har inget att invända mot förslaget.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd ser liksom stadsledningskontoret, ett behov av att utgå från behoven i det enskilda fallet när kraven i en upphandling ska fastställas. Nämnden ser särskilt en risk med att upphandling av innovativa lösningar, i de fall då det inte finns någon etablerad marknad, leder till att den upphandlande myndigheten blir beroende av en ensam leverantör av den valda lösningen.

Skärholmens stadsdelsnämnd instämmer helt i stadsledningskontorets synpunkter, riskbedömningar och förslag i ärendet.

Södermalms stadsdelsnämnd är positiv till föreslagna förändringar av upphandlingspolicyn, samt att revidera tidigare antagna tillämpningsanvisningar till upphandlingspolicyn.

Älvsjö stadsdelsnämnd anser mot bakgrund av de risker som är förenade med att ställa krav på samhällsansvar vid upphandling att det är av yttersta vikt att dessa beaktas.

Östermalms stadsdelsnämnd anser det vara angeläget att de leverantörer staden anlitar genom upphandling delar stadens värderingar i fråga om grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter.

Stockholms Stadshus AB anser att hänsyn till innovationsaspekter vid upphandling med största sannolikhet kommer att leda till positiva samhällsekonomiska effekter, genom en starkare koppling mellan näringsliv, akademi och Stockholms stad som offentlig beställare.

Fackförbundet Vision ställer sig i huvudsak positiv till stadsledningskontorets förslag till text.

Mina synpunkter

Stockholm är en växande stad i framkant som ständigt arbetar med innovativa lösningar inom en rad områden. Som ett led i detta arbete har kommunstyrelsen därför utrett möjligheten att i större utsträckning än i dag premiera innovationer i upphandlingsförfarandet.

I en allt mer globaliserad värld är Stockholm en viktig aktör. Att stadens upphandlingspolicy är i samklang med den konventionsfastslagna universella respekten för de mänskliga rättigheterna är därför nödvändigt. Kommunstyrelsen har därför utrett möjligheten att ställa krav på samhällsansvar av upphandlade företag.

Det är glädjande att detta arbete nu har lett fram till ett förslag där båda dessa delar finns med. Staden ser det som ytterst angeläget att de leverantörer staden anlitar genom upphandling delar stadens värderingar i fråga om grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter. Staden ska därför vid upphandlingar, på samma sätt som krav på miljöhänsyn, ställa krav på samhällsansvar om detta motiveras av upphandlingens art. Krav på samhällsansvar ska likt krav på miljöhänsyn utformas så att mindre leverantörers möjlighet att delta i upphandlingen inte försvåras.

Staden ser det som ytterst angeläget att de leverantörer staden anlitar delar stadens värderingar i fråga om grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter. Staden förutsätter därför att leverantören, såväl lokalt som globalt, anammar ett ansvarsfullt företagande i en global värld med värnande av mänskliga rättigheter, antikorruption och frihet på nätet. I de fall leverantörer bryter mot något av detta ska staden undersöka möjliga åtgärder för att markera en tydlig nolltolerans.

Jag delar dock stadsledningskontorets förslag att inarbetningen av innovation bör ske i stadens upphandlingspolicy istället för i konkurrenspolicyn, vilket var utredningens initiala utgångspunkt. På så sätt ges

Stockholms stad en större möjlighet att vara pådrivande i utvecklingen av nya lösningar som i sin tur kan ge positiva samhällsekonomiska effekter.

Byggandet av Norra Djurgårdsstaden är ett gott exempel på hur innovativ grön stadsutveckling både är bra för vår gemensamma miljö men också skapar möjligheter för nya exportindustrier inom exempelvis klimatsmart byggande och energieffektivisering.

Därutöver välkomnar jag också förslaget om att ett avsnitt om stadens riktlinjer för mutor och jäv läggs till i upphandlingspolicyn.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Upphandlingspolicy, reviderad

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet Daniel Helldén (MP) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. att delvis bifalla förslag till beslut
2. att anföra följande

Vi anser att det är hög tid att ta till vara den offentliga upphandlingens fulla potential som beställare av en hållbar framtid. Det är viktigt att stadens behov av varor och tjänster inte tillgodoses på ett sätt som inte är förenligt med en god samhällsutveckling.

I den föreslagna reviderade upphandlingspolicyn har möjligheterna att ställa sociala krav och att främja innovationer genom upphandling arbetats in. Det tycker vi är bra. För att uppmuntra till nytänkande bland mindre företag liksom ta till vara ideella organisationers och sociala företags särart kan det vara värdefullt att använda sig av så kallade innovationsfrämjande upphandlingar, i vilka en funktion efterfrågas utan förutfattad mening om tillvägagångssätt.

Normaltillståndet ska vara att staden vid upphandlingar använder sig av miljökrav och sociala krav och, i de fall då det är relevant, etiska krav. Det är positivt att förslaget efter den genomförda remissrundan har skärpts i sina skrivningar om miljökrav. För att ytterligare förtydliga vikten av miljökrav och sociala krav bör policyn ange att en dokumenterad analys alltid ska göras inför beslut om kravställande samt att en skriftlig motivering ska ges om det i något fall inte ställs miljökrav eller sociala krav.

Enligt Miljöstyrningsrådet kan varje skattekrona som används i den offentliga upphandlingen med relevant ställda miljökrav och sociala krav bidra till en väl förräntad samhällsnytta.

Sociala krav kan exempelvis innebära att staden ska använda sig av upphandling för att skapa en inkluderande och jämställd arbetsmarknad, fri från alla typer av diskriminering. Sociala krav kan tillsammans med till exempel kontraktspaketering också bidra till att öka möjligheten för mindre aktörer och utförare inom den idéburna sektorn att vinna kontrakt.

Att dela upp en upphandling i flera kontrakt har varit framgångsrikt i bland annat Norrbottens landsting som 2011 delade upp sin livsmedelsupphandling i 27 varukorgar och antog en leverantör per varukorg. Det gjorde det möjligt för mindre leverantörer att delta, och vinna, upphandlingen. Samtidigt har detta, enligt uppgift, lett till en kostnadsminskning för landstinget med motsvarande 20 procent.

Vi menar att omfattningen av krav på samhällsansvar även ska innehålla krav på rätt för arbetstagaren att arbeta under kollektivavtalsliknade villkor, krav på att inte diskriminera vid anställning och krav på föreningsfrihet, båda i enlighet med exempelvis Global Compact, samt att leverantören ska iaktta respekt för barns rättigheter i enlighet med Barnkonventionen.

Det bör övervägas om sociala krav och vissa miljökrav ska skrivas in under särskilda kontraktsvillkor för att möjliggöra avtalsmässiga sanktioner. En leverantör som inte accepterar de särskilda kontraktsvillkoren kan inte godkännas i en upphandling.

Ett annat sätt att hantera krav på samhällsansvar är att använda sig av konventioner för att ställa krav på hur leverantörerna ska respektera grundläggande sociala krav i sin verksamhet. Exempel är ILO:s åtta kärnkonventioner nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182 samt FN:s barnkonvention artikel 32. Arbetsmiljölagstiftning, arbetarskydd, socialförsäkringsskydd och arbetsrätt, inklusive lagstiftning om minimilön, som gäller i tillverkningslandet är också viktigt att beakta.

Generellt finns ett stort behov inom offentlig sektor av uppföljning av uppställda krav, så även inom Stockholms stad. Egenkontroll ställer höga krav på förfrågningsunderlaget för att staden ska kunna försäkra sig om att underlaget är tillförlitligt. Det behövs även fortlöpande kontroll från stadens sida, egenkontrollen måste kontrolleras. Det måste finnas nog med resurser för att den upphandlande verksamheten ska kunna kontrollera och genomföra revision av egenkontrollen.

Den antidiskrimineringsklausul som staden använder sig av behöver skärpas så att det ställs mer långtgående krav på underleverantörer och vite ska kunna finnas som sanktionsmöjlighet. Avtal kan inte heller hävas med leverantören förrän efter lagakraftvunnen dom. Det är otillräckligt. Skattebetalarnas pengar ska inte gå till verksamheter som diskriminerar.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Reviderad upphandlingspolicy godkänns enligt bilaga 2 till utlåtandet.

2. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att revidera tidigare antagna tillämpningsanvisningar, dnr 200-37/2011, till upphandlingspolicyn i enlighet med föreliggande ärende.
3. Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge bolag inom koncernen i uppdrag att anta reviderad upphandlingspolicy.
4. Den reviderade upphandlingspolicyn ersätter tidigare beslutad upphandlingspolicy, dnr 129-2225/2007, som upphör att gälla.

Stockholm den 5 februari 2014

På kommunstyrelsens vägnar:

STEN NORDIN

Ulrika Gunnarsson

Reservation anfördes av Roger Mogert, Maria Östberg Svanelind och Emilia Bjuggren (alla S) med hänvisning till reservationen av (S) i borgarrådsberedningen.

1. delvis bifalla förvaltningens utlåtande.
2. upphandlingspolicyn ska ställa krav på kollektivavtal och ”vita jobb”-modellen i all upphandlad verksamhet
3. att ett enprocentsmål införs för innovativa upphandlingar
4. därutöver anföra följande:

Sverige är ett av de länder inom EU som är sämst när det gäller att skydda arbetstagarnas sociala villkor vid offentlig upphandling. Vid flera tillfällen under året har det uppdagats att personal hos entreprenörer eller underentreprenörer till staden farit illa, antingen genom utebliven lön eller usla villkor. Vi föreslår därför att den upphandlingsmodell som kallas ”Vita jobb” inkluderas i upphandlingspolicyn och att vi där ställer krav på kollektivavtal i all upphandlad verksamhet. Det är en modell som mycket väl kan användas i Stockholm.

”Vita jobb” kräver som särskilt villkor i upphandlingsavtalet en viss standard på de sociala villkor som det upphandlande företaget ska tillämpa för de anställda och detta gäller även underleverantörer. EU fattade i januari beslut om nya upphandlingsdirektiv vilka öppnar upp för ökade krav på samhällsansvar i upphandlingar och skapar enligt preliminära bedömningar större möjligheter för en utvecklad ”Vita jobb-modell” i Stockholms stads upphandlingar. Vi anser därför att staden, i samband med revidering av upphandlingspolicyn, ska passa på att ställa större krav på socialt ansvar i upphandlingar. Detta skulle ge anställda i upphandlad verksamhet bra villkor och

därtill medföra att otillbörlig underbudskonkurrens från oseriösa företag inte undergräver seriösa företags möjligheter att verka i stadens verksamheter.

Att staden höjer ambitionen när det gäller innovation i upphandlingar är välkommet. Vi Socialdemokrater menar att staden kan höja ambitionsnivån ännu ett steg genom att införa ett mål för innovationer. I vårt förslag till budget föreslår vi att minst en procent av alla de pengar som läggs på upphandlingar ska bidra till att innovativa lösningar på framtidens problem.

Reservation anfördes av Stefan Nilsson och Daniel Helldén (båda MP) med hänvisning till reservationen av (MP) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av Ann-Margarethe Livh (V) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Delvis godkänna föredragande borgarrådets förslag
 - a. Komplettera upphandlingspolicyn och tillkommande tillämpningspolicy med krav om
 - b. Villkor enligt kollektivavtal eller i nivå med kollektivavtal
 - c. Huvudentreprenören ska ansvara för att lagar och regler följs av hela kedjan av eventuella underentreprenörer i en entreprenad.
 - d. Meddelarfrihet och meddelarskydd i nivå med offentligt anställda
 - e. Icke-vinstsyfte inom välfärdsverksamheter
 - f. Utförare och leverantörer ska inte ha koppling till företag baserade i s.k. skatteparadis eller skattefria områden utanför EU/EES-området.
 - g. Mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter säkras i alla upphandlingar och inte bara om det motiveras av upphandlingens art
 - h. Miljöhänsyn i alla upphandlingar och inte bara om det motiveras av upphandlingens art
 - i. Upphandlingskostnader ska redovisas i varje upphandling
 - j. Lagen om valfrihet inkluderas i policyn, så länge den gäller i staden
 - k. Avskaffa konkurrenspolicyn
2. Samt att därutöver framföra följande

Upphandling av varor och tjänster ska fungera som hävstång för en socialt och ekologiskt hållbar utveckling. Samhällsnytta ska vara utgångspunkten, samhällsansvaret ska vara på riktigt och det ska vara lätt att kräva ansvar för brister. Det är anmärkningsvärt att vi idag i Sverige har varit så mycket mer restriktiva och bakbundna vid upphandling än övriga EU. Förslag till ny policy med krav på samhällsansvar är därför steg i rätt riktning, som vi dessutom vill skärpa. Samtidigt vill vi avskaffa konkurrenspolicyn som styr den dogmatiska upphandling av verksamheter som den borgerliga majoriteten driver, trots att vetenskapligt stöd saknas för att privatiseringar ger bättre välfärd. Vi kan inte heller se att innovation per automatik gynnas av konkurrensutsättning. Medborgarna har genom den ideologiskt motiverade

privatiseringen reducerats till kunder på en marknad. Hur mycket experimentet har kostat har stockholmarna inte fått veta. Vänsterpartiet vill sätta stopp för vinstlöseriet och kommersialiseringen av välfärden och se till att varje skattekrona går till välfärden.

Sociala, miljömässiga, etiska och djurskydds krav ska ställas på företag som vi handlar med. Att ta samhällsansvar är att betala skatt, behandla anställda bra, respektera mänskliga rättigheter och värna miljön. Staden ska därför bara handla med seriösa företag och inte med företag kopplade till skatteparadis eller skattefria områden utanför EU/EES. Leverantörer till staden ska följa ILO:s kärnkonventioner. Ska-krav om sommarjobb och anställningar av långtidsarbetslösa och personer med funktionsnedsättningar ska ställas i högre grad än idag. Ett tillgänglighetsperspektiv ska vara med. Mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter säkras i all upphandling, inte bara om det motiveras av upphandlingens art som föredragande borgarrådet föreslår. Samma gäller även ett genus- och hbtq-perspektiv.

Samma meddelarfrihet och meddelarskydd ska gälla för anställda i upphandlad verksamhet som för offentliganställda. Vi delar Visions uppfattning att meddelarfriheten ska vara ett avtalsvillkor och samma som egen regi, inte en tandlös klausul som idag. Inte heller stadens antidiskrimineringsklausul är tillräcklig. Den gäller inte för alla underleverantörer och anger inte heller vite som sanktion. Klausulen kan bara tillämpas efter lagakraftvunnen dom, vilket är sällsynt då mål om diskriminering brukar leda till förlikning. En skarp antidiskrimineringsklausul måste tas fram. Överhuvudtaget ska alla krav på leverantör även omfatta underleverantörer. Tillsynsansvar ska ligga hos entreprenör/leverantör. I avtalen ska skrivas in möjlighet att utkräva vite vid avtalsbrott eller brott mot lagstiftning och/eller myndigheters regelverk. Upphandling till lägsta pris ska inte förekomma.

I första hand ska gälla att kollektivavtal eller villkor i nivå med kollektivavtal i branschen ska vara krav i alla upphandlingar. I avvaktan på att reglerna för offentlig upphandling ändras i EU som aviserat (och att lagen om offentlig upphandling uppdateras) så att vi kan ställa tydliga krav på kollektivavtal, bör vi använda upphandlingsmodellen "Vita jobb". Det ska också skrivas in i förfrågningsunderlagen att entreprenören ska tillämpa medbestämmandelagen (MBL) och förtroendemannalagen (FML) som om kollektivavtal finns. Om inte kollektivavtal finns, är MBL:s omfattning begränsad och möjligheten till fackligt arbete på arbetstid borta. Detta är en allvarlig försämring för arbetstagarna. När det gäller samverkan måste staden vara mer öppen för synpunkter från såväl fackliga organisationer som brukarorganisationer. Huvudentreprenören ska vara ytterst ansvarig för att dessa regler efterlevs hos eventuella underleverantörer.

Krav på miljö- och klimathänsyn ska ställas i alla upphandlingar och inte bara om det motiveras av upphandlingens art. I totalkostnadsberäkningar ska ingå bedömningar av klimatfaktorer som påverkar staden i stort, och inte bara en viss upphandlad vara eller tjänst. Miljöstyrningsrådets rekommendationer ska följas och miljökrav ställas utifrån var i produktens livscykel som den största miljöpåverkan ligger. Staden ska konkretisera kvalitetskraven i varje upphandling, se till att kraven verkligen gäller det

som är viktigt och inte bara det som är lätt att mäta, skärpa kraven på ersättning när avtalen inte följs och dessutom göra det lättare att häva avtalen vid allvarliga brister. I varje upphandling ska upphandlingskostnader redovisas. Dessutom ska årliga sammanställningar göras av kostnaderna. Vinstnivåerna i de företag som staden gör affärer med ska också redovisas.

Att betala skatt är ett grundläggande samhällsansvar. Vänsterpartiet anser att Stockholms stads utförare och leverantörer inte ska ha koppling till företag baserade i så kallade skatteparadis eller skattefria områden utanför EU/EES-området. Vi föreslår därför att en klausul om detta införs i upphandlingspolicyn. Staden måste våga gå före för att stoppa skatteflykten, om så krävs låta frågan gå vidare till EU för att prövas. Lagen om offentlig upphandling måste också ändras, så att kommuner som vill stoppa skatteffiffel inte utpekas som lagbrytare. Om vi inte tar strid i den här frågan är det enda alternativet till samhällsansvar att vi driver så mycket som möjligt av kommunens finansierade verksamhet i egen regi.

Ytterligare ett sätt att ta samhällsansvar är att återinvestera vinst i verksamheten. Det ska därför gå att ställa krav på att upphandlade företag inte får vara vinstsyftande. Exempel på detta finns inom äldreomsorgen som har prövats och godkänts av EU-rätten. Vänsterpartiet anser att vinstdrivande företag inte hör hemma inom vård, skola och omsorg. Bolag som inte återinvesterar överskott i verksamheten tar inte samhällsansvar. Allt mer verksamhet inom välfärden upphandlas enligt LOV. Vi anser därför att LOV ska ingå bland styrdokumentet till upphandlingspolicyn, och samma krav om samhällsansvar etc. gälla dessa upphandlingar så länge de genomförs. Staden ska styra etableringar och vi vill därför avskaffa LOV.

När det gäller innovationer vill vi framhålla att upphandling inte är den enda vägen. Den potential som finns hos våra medarbetare måste tas tillvara på ett mycket bättre sätt än idag.

Remissammanställning

Ärendet

I samband med budget för år 2012 gav kommunfullmäktige kommunstyrelsen i uppdrag att utreda regelverket om innovationsupphandling och inarbeta detta i stadens konkurrenspolicy.

Stadsledningskontoret föreslår att inarbetning av innovation bör ske i stadens upphandlingspolicy och inte i konkurrenspolicyn.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat det den 13 december 2012 har i huvudsak följande lydelse.

Upphandlingspolicyn/konkurrenspolicyn

I uppdraget från kommunfullmäktige anges att inarbetningen av innovation ska ske i stadens konkurrenspolicy. Konkurrenspolicyn reglerar främst staden riktlinjer vad gäller konkurrensutsättning av verksamhet och valfrihetssystem. Denna policy är utarbetad för att öka andelen konkurrensutsatt verksamhet samt att öka andelen tjänster som erbjuds genom valfrihetssystem.

Att öka andelen konkurrensutsatt verksamhet inom staden har därför ingen naturlig koppling till innovation även om detta även bör beaktas vid en konkurrensutsättning. Enligt stadsledningskontoret är det därför mer ändamålsenligt att inarbeta innovation i stadens upphandlingspolicy, varför detta föreslås av kontoret.

Stadsledningskontorets förslag till inarbetning av innovation i upphandlingspolicyn

Att beakta innovationsaspekter vid upphandling leder till positiva samhällsekonomiska effekter genom att nya billigare, mer kvalitativa eller effektivare varor och tjänster köps in av den offentliga sektorn. Detta bidrar även till marknadsstimulans genom incitament för leverantörer att ständigt utveckla och förbättra varor och tjänster som erbjuds genom offentlig upphandling.

Stadsledningskontoret konstaterar att det inom ramen för gällande upphandlingslagstiftning finns möjligheter att genomföra innovations- och innovationsvänliga upphandlingar inom i stort sätt alla kommunala verksamheter. Därför bör upphandling inom staden genomföras på ett sätt som främjar att anbud med innovativa lösningar lämnas.

Stadsledningskontoret anser dock att det är väsentligt att den upphandlande myndighetens behov står i centrum när en upphandling genomförs. Eftersom alla verksamheter bör ha en ständigt pågående verksamhetsutveckling där nya lösningar på

problem i verksamheten bör välkomnas är detta i sig inget som står i motsats till upphandling av innovativa lösningar. Det är dock troligt att det i detta ligger både en möjlighet och ett hinder. Möjligheten ligger i det självklara att en produkt eller tjänst som effektiviserar verksamheten, utvecklar kvaliteten eller sparar pengar alltid bör välkomnas i en skattefinansierad verksamhet. Hindret kan ligga i att det på kort sikt kan kräva både investeringar och förändrade arbetssätt för att få utväxling av en innovation. Därutöver kan en upphandling av innovation innebära en ekonomisk eller funktionsmässig risk. Det måste därför vara upp till varje nämnd/bolag att avgöra om organisationen är beredd att prioritera detta i det givna ögonblicket då upphandlingen sker.

Krav på samhällsansvar

Stadsledningskontoret konstaterar att det inom ramen för gällande upphandlingslagstiftning finns möjligheter att ställa krav på samhällsansvar för leverantörer till staden. Stadsledningskontoret anser att det är väsentligt att den upphandlande myndighetens behov står i centrum när en upphandling genomförs. Utgångspunkten är att nämndernas behov av varor och tjänster inte får sättas åsido pga ställande av krav.

Det finns ett antal generella förutsättningar som måste vara uppfyllda när krav på samhällsansvar ska ställas vid upphandling.

Tydlighet

I en upphandling ska alltid krav och villkor uttryckas klart, precist och otvetydigt för att det ska vara möjligt för normalt omsorgsfulla anbudsgivare att kunna förstå den exakta räckvidden av dessa och tolka dem på samma sätt. Detta är även nödvändigt för att den upphandlande myndigheten ska kunna kontrollera om anbuderna från anbudsgivarna uppfyller upphandlingskriterierna för det aktuella kontraktet på ett effektivt sätt. I sammanhanget ska nämnas att standarder/riktlinjer för krav på samhällsansvar sällan ställer krav utan snarare ger vägledning för olika situationer.

Koppling mellan krav och kontraktsföremålet

Generellt sett måste det enligt lag finnas en koppling mellan ställda krav och kontraktsföremålet. Det medför att krav ska vara uppfyllda avseende den del av verksamheten som berörs av upphandlingen.

I många av de uppförandekoder som används finns en koppling mellan krav och kontraktsföremål. Kraven avser då typiskt sett produktionsprocessen för varor, även om detta sker av underleverantörer. Det finns därför en rättslig osäkerhet kring det tillåtna i att ställa krav som omfattar exempelvis syskonbolag som är verksamma i andra länder och där dessa bolag inte är berörda av leveransen av ett kontraktsföremål vid en upphandling, dvs. där krav inte har en tydlig koppling till kontraktsföremålet. Villkoret kan därför endast avse den del av leverantörens verksamhet som omfattas av det som upphandlas. Ett mer svepande krav som skulle avse även andra delar av

verksamheten skulle kunna stå i strid med proportionalitetsprincipen, eftersom det inte har tillräcklig anknytning till det som upphandlats.

Omfattning av krav

Krav vid upphandling ska vara proportionella i förhållande till kontraktsföremålet. Ett krav på samhällsansvar bör därför inte användas som en generell kravställning i alla upphandlingar utan endast när det är relevant i förhållande till storlek och typ av upphandling samt utifrån vilka leverantörer som kan förväntas lämna anbud.

Standarder och ramverk på området är omfattande och därför är det lämpligt att precisera i vilka avseenden som krav på samhällsansvar ska ställas.

Annars finns en ökad risk för att kravet anses som oproportionellt.

Likvärdiga standarder måste godtas

På upphandlingsområdet gäller generellt att bevis på likvärdiga standarder måste godtas, eftersom det är kravnivån i sig och inte standarden som sådan som ska följas. Därför bör ett krav på särskild standard eller ramverk för samhällsansvar kompletteras med ”eller motsvarande”.

Kontroll och uppföljning

Att en upphandlande myndighet inte kontrollerar och följer upp ställda krav i en upphandling är i princip inte förenligt med EU-domstolens praxis. Ställda krav ska därför i princip följas upp och kontrolleras. För att krav på samhällsansvar ska vara förenliga med gällande rätt måste kraven utformas på ett tydligt och uppföljningsbart sätt samt vara förenliga med de grundläggande principerna.

Hur kan krav på samhällsansvar formuleras i upphandlingsprocessen?

Krav på samhällsansvar är möjliga att ställa under upphandlingsprocessens olika faser. EU-domstolen har i ett flertal domar klargjort skillnaderna mellan uteslutning, kvalifikationsvillkor, tilldelningskriterier, tillkommande/särskilda kontraktsvillkor och teknisk specifikation (kravspecifikation) och understrukt att de inte får blandas ihop.

- Uteslutning. Vid en upphandling måste anbudsgivare i vissa fall uteslutas (obligatoriska uteslutningsgrunder) exempelvis vid ekonomisk brottslighet som bestickningar, korruption och bedrägeri. Till de frivilliga uteslutningsgrunderna finns bland annat om leverantören har blivit dömd för ett allvarligt brott mot yrkesutövningen. Leverantören förutsätts uppfylla gällande regler vid produktion av varor och tjänster.
- Kvalificeringskrav. Med detta avses krav som gäller företagets kapacitet och förmåga att leverera den aktuella varan eller tjänsten. Det saknas dock uttryckligt stöd i lagstiftningen vad gäller krav på samhällsansvar såsom kvalificeringskrav. Ett kvalificeringskrav kan dessutom minska företagets möjlighet att lämna anbud då kraven ska vara uppfyllda redan från avtalsstart.
- Tilldelningskriterier. Med detta avses kriterier för att urskilja det vinnande anbudet. Krav på samhällsansvar lämpar sig inte för en anbudsutvärdering.

Ställda krav ska uppfyllas och lämpar sig inte för en jämförelse mellan anbud. Enligt EU-domstolens praxis kan sociala kriterier beaktas vid kontraktstilldelningen som ett ”tilläggs-kriterium” om myndigheten får in flera anbud som är ekonomiskt likvärdiga.

- Teknisk specifikation (kravspecifikation). Med detta avses kraven på varan och tjänsten. Krav på samhällsansvar rör dock sällan själva kontraktsföremålet.
- Särskilda kontraktsvillkor är obligatoriska krav som ska uppfyllas av samtliga anbudsgivare för att kunna vinna upphandlingen, men leverantören måste inte visa att kraven som ställs är uppfyllda redan i kvalificeringsfasen utan det räcker om kraven är uppfyllda när kontraktet ska fullgöras. Vad gäller krav på samhällsansvar kan sådana krav lämpligen ställas som att leverantören ska ha rutiner för att man arbetar med dessa frågor, då det ofta är omöjligt för leverantörer att garantera att kraven uppfylls till 100 % genom hela leverantörskedjan. I kommissionens vägledning för möjligheten att ställa sociala krav i upphandling har man konstaterat att det är mest lämpligt att använda särskilda kontraktsvillkor för kravställning på detta område.
- Stadsledningskontoret föreslår att krav på samhällsvillkor ska utformas som särskilda kontraktsvillkor.

Uppföljning och kontroll

Uppföljning av ingångna offentliga kontrakt är en nyckelfaktor för att säkerställa att det som avtalas även levereras. Att följa upp att kontraktet utförs enligt avtal är en viktig omständighet för att försäkra att konkurrensen inte snedvrids genom att antagna leverantörer kan avstå från att uppfylla ställda krav. Uppföljningen ger dessutom bättre överblick över de upphandlade varorna och tjänsterna och ge underlag för en bedömning av hur kraven eller villkoren ska formuleras i nästa upphandling.

Att krav uppfylls kan ske genom tredjepartscertifiering eller egenrapportering. Med en tredjepartscertifiering verifierar en tredje part att en produkt eller tjänst uppfyller kriterierna för certifiering. En tredjepartscertifiering behöver alltså inte granskas av den upphandlande myndigheten. Exempel på sådana certifieringar är Fairtrade, Utz Certified, Rainforest Alliance och TCO-certified. Det finns många olika certifieringar på marknaden och det kan vara svårt att veta vad de olika certifieringarna innebär.

Alternativ till tredjepartscertifikat för att verifiera att leverantören lever upp till krav på samhällsansvar är att leverantören ska visa vilka rutiner företaget har för att arbeta med socialt ansvarstagande, så kallad egenkontroll. Av förfrågningsunderlaget bör det framgå tidsramar för när leverantören ska rapportera kring detta samt i övrigt, organisation och former för sitt arbete med socialt ansvarstagande.

Mot bakgrund av svårigheter att kunna jämföra olika tredjepartscertifieringar förespråkar stadsledningskontoret att kraven bör verifieras genom egenkontroll. Detta

kan exempelvis ske i form av att ett särskilt frågeformulär ska besvaras av leverantören.

Avtalsmässiga sanktioner

Krav på samhällsansvar bör kopplas till avtalsmässiga sanktioner. De olika sanktionsmöjligheterna, dess storlek och hur de samverkar ska framgå av avtalsvillkoren. Nedan anges hur sanktioner kan utformas:

- Vid smärre och enstaka avvikelser från överenskomna villkor förutsätts parterna kunna komma överens om när leverantören måste ha rättat till missförhållandet.
- Prisavdrag eller vite kan begäras under tiden som leveranserna är avvikande från vad som avtalats, exempelvis bristfällig redovisning, icke genomförda åtgärder som utlovats, utgångna certifikat.
- I allvarliga fall där avvikelser upprepas eller där felaktiga eller vilseledande uppgifter lämnats kan vitesbeloppet vara högre eller innebära grund för hävning.
- Flera allvarliga avvikelser från det överenskomna avtalet anges som anledning att säga upp avtalet med omedelbar verkan.

Risker

Att ställa krav på samhällsansvar vid upphandling är förenat med visst mått av risk. Ställs krav på samhällsansvar vid upphandling krävs att dessa osäkerhetsaspekter beaktas i varje enskilt fall.

- Verksamhetsrisk. Det finns en risk att krav formuleras på ett sätt att leverantörer avstår från att lämna anbud eller att upphandlingen sker med otillräcklig konkurrens pga. att krav formuleras kostnadsdrivande eller skapar en osäkerhet kring leverantörens åtagande.
- Organisatorisk risk. För att arbeta aktivt med krav på samhällsansvar krävs kompetens inom organisationen. Kompetens är nödvändig både vad gäller upphandlingsprocessen samt vid marknadsanalysen och uppföljning.
- Rättslig risk. Ifall en upphandling med krav på samhällsansvar genomförs på ett felaktigt sätt finns risk för rättsliga sanktioner i form av överprövning eller skadestånd.

Kommunstyrelsen utgör en samordnande resurs för staden

Att ställa krav på samhällsansvar vid upphandling kan medföra komplexa frågeställningar både vad gäller kravställning och uppföljning. Vidare måste det beaktas att ställa krav på samhällsansvar kan medföra åtaganden för leverantörer som innebär att det försvåras för mindre och medelstora företag att delta i stadens upphandlingar.

Kommunstyrelsen bör därför i detta avseende liksom i övriga strategiska upphandlingsfrågor utgöra en resurs för staden samt samordna frågor inom staden som rör uppföljning, kontroll och dialog med leverantörer avseende krav på samhällsansvar.

Omfattning av krav på samhällsansvar

Stadsledningskontoret föreslår att stadens krav på samhällsansvar ska omfatta att leverantören iakttar:

- respekt för grundläggande mänskliga rättigheter,
- förbud mot barn- och tvångsarbete,
- att arbetstagare tillförsäkras minimilöner och arbetsmiljö utifrån den nationella lagstiftningen
- att arbetstagare inte diskrimineras, samt
- att korruption motarbetas.

Detta ska avse såväl leverantörens egen verksamhet som underleverantörer, både lokalt och globalt.

Mutor och jäv vid offentlig upphandling

Upphandling och inköp är situationer som innebär risk för mutor och jäv. Offentlig upphandling måste alltid genomföras på ett sådant sätt att medborgare och leverantörer inte har anledning att ifrågasätta stadens objektivitet. Därför är det viktigt att arbetet bedrivs med bra omdöme och en god etik samt att gällande lagar och interna regler följs. Staden har beslutat om nya riktlinjer om mutor och representation, dnr 201-756/2012 och stadsledningskontoret föreslår att reglerna mot korruption erinras i stadens upphandlingspolicy.

Övriga uppdateringar av upphandlingspolicyn

Stadsledningskontoret anser att det i samband med införandet av en text om innovationshänsyn även bör ske en redaktionell uppdatering av policytexten i sin helhet. Vissa begrepp som används i policyn har förändrats i samband med att ny lagstiftning trätt i kraft på upphandlingsområdet och dessa bör därför ändras för att vara i överensstämmelse med nu gällande lag. Dessutom har rubriker tillförts för att öka överskådligheten.

Tillämpningsanvisningar

Kommunstyrelsen bör ges i uppdrag att ta fram tillämpningsanvisningar för innovationer och krav på samhällsansvar vid upphandling.

Stadsledningskontorets förslag till text för inarbetning i upphandlingspolicyn

Stadsledningskontoret föreslår, med beaktande av ovanstående, följande text om innovationer, krav på samhällsansvar och regler för mutor och jäv för inarbetning i upphandlingspolicyn:

”Upphandling av innovativa lösningar

Innovationer är av vikt för att stadens verksamhet ska kunna utvecklas och bedrivas med högre kvalitet, mer effektivt och med bättre service.

Staden ska därför sträva efter att utforma upphandlingar på ett sådant sätt att innovativa lösningar främjas.”

”Krav på samhällsansvar

Staden ser det som ytterst angeläget att de leverantörer staden anlitar genom upphandling delar stadens värderingar i fråga om grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter.

Staden ska därför vid upphandlingar ställa krav på samhällsansvar om detta motiveras av upphandlingens art. Krav på samhällsansvar ska utformas så att mindre leverantörers möjlighet att delta i upphandlingen inte försvåras.

Kommunstyrelsen utfärdar tillämpningsanvisningar angående krav på samhällsansvar vid upphandling.

Kommunstyrelsen samordnar frågor inom staden som rör uppföljning, kontroll och dialog med leverantörer avseende krav på samhällsansvar vid upphandling.”

”Mutor och jäv

När upphandling genomförs ska detta ske i enlighet med gällande lagar och stadens interna regler, se vidare Riktlinjer om mutor och representation, dnr 201-756/2012.”

Beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret och remitterats till samtliga stadsdelsnämnder, arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, revisionskontoret, socialnämnden, servicenämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden, utbildningsnämnden, äldre- och äldreomsorgsnämnden, valnämnden, kommunstyrelsens pensionärsråd, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor samt Stockholms Stadshus AB. Stockholms Stadshus AB har i sin tur remitterat till AB Familjebostäder, AB Stockholmskem, AB Stokab, AB Svenska Bostäder, Micasa Fastigheter i Stockholm AB, Mässfästigheter i Stockholm AB, S:t Erik Försäkring AB, S:t Erik Kommunikation AB, S:t Erik livförsäkring AB, S:t Erik Markutveckling AB, Skolfästigheter i Stockholm AB, Stockholm Business Region AB, Stockholm Globe Arena Fastigheter AB, Stockholm Vatten AB, Stockholm Visitors Board AB, Stockholms Hamn AB, Stockholms stads Bostadsförmedling AB,

Stockholms Stads Parkering AB samt Stockholms Stadsteater AB.
Fackförbundet Vision har inkommit med ett remissvar på eget initiativ.

Revisionskontoret, exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, valnämnden, kommunstyrelsens pensionärsråd, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, Mässfastigheter i Stockholm AB, S:t Erik Försäkring AB, S:t Erik livförsäkring AB, Skolfastigheter i Stockholm AB, Stockholm Vatten AB, Stockholm Visitors Board AB samt Stockholms Stads Parkering AB har avstått från att svara på remissen.

Innehållsförteckning

Sid

Arbetsmarknadsnämnden	
Fastighetsnämnden	
Idrottsnämnden	
Kulturnämnden	
Kyrkogårdsnämnden	
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	
Socialnämnden	
Servicenämnden	
Trafik- och renhållningsnämnden	
Utbildningsnämnden	
Bromma stadsdelsnämnd	
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd	
Farsta stadsdelsnämnd	
Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd	
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd	
Kungsholmens stadsdelsnämnd	
Norrmalms stadsdelsnämnd	
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd	
Spånga-Tensta stadsdelsnämnd	
Skarpnäcks stadsdelsnämnd	
Skärholmens stadsdelsnämnd	
Södermalms stadsdelsnämnd	
Älvsjö stadsdelsnämnd	
Östermalms stadsdelsnämnd	
Stockholms Stadshus AB	
Fackförbundet Vision	

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och återopa arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av vice ordföranden Karin Rågsjö (V), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Åsa Jernberg m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Ulla Hamilton m.fl. (M), Gulan Avci (FP) och Kristian Ljungblad (C), *bilaga 1*.

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 5 juni 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningen är positiv till att upphandlingspolicyn föreslås reviderad med möjlighet att ställa krav på samhällsansvar. Det kommer att bidra till att uppnå kommunfullmäktiges inriktningsmål att stockholmarna ska vara självförsörjande. Det krävs fler förstajobb, praktikplatser och andra lösningar som gör att fler ska kunna jobba utifrån sina förutsättningar. Här har staden genom samverkan med näringslivet en viktig uppgift.

Arbetsmarknadsförvaltningen har genom kontakter med andra verksamheter såväl nationellt som internationellt sett goda exempel på hur upphandling kan användas som ett strategiskt verktyg för att nå sociala målsättningar.

Förvaltningen anser att stadsledningskontorets förslag är väl underbyggt. Både i frågan om innovationsupphandlingar och i frågan om samhällsansvar har kontoret gjort en grundlig analys och genomgång av både de möjligheter som finns för att utveckla upphandlingsarbetet och för att stadens medborgare ska få bättre och mer kostnadseffektiva lösningar i samhällsservicen. Även de risker och bekymmer som kan finnas inom båda områdena belyses.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att staden skulle kunna vara mer offensiv i frågan om sociala krav och samhällsansvar. Förvaltningens, med fleras, i huvudsak goda erfarenheter visar att sociala krav som formuleras korrekt och på rätt sätt är viktigt för att öka tillgängligheten till arbetsmarknaden. Särskilt angeläget är detta för

de grupper som idag står långt ifrån arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadsförvaltningens erfarenheter efter diskussioner och möten med många företag visar att majoriteten delar de grundläggande värderingarna och ser mycket positivt på sociala krav i upphandlingar.

Förvaltningen anser att samarbetet inom staden bör utvecklas för ett ökat erfarenhetsutbyte och framtagande av tydliga informationsmaterial om stadens upphandlingspolicy.

Om sociala krav kommer att användas i större utsträckning i stadens upphandlingar måste ett nära samarbete med arbetsförmedlingen finnas då målgrupperna arbetslösa i många fall är desamma. Aspiranter inom Jobbtorg Stockholms arbetsförberedande insatser utgör tillsammans med arbetslösa inom arbetsförmedlingen utgör de individer som kan tänkas bli föremål för effekterna av kraven.

Förvaltningen anser det rimligt att det i varje upphandling ska prövas om det går att ställa sociala krav på samma sätt som gjorts vad gäller miljöfrågorna och miljöprogrammet. Detta kan bidra till att få fler stockholmare i arbete och egen försörjning.

Arbetsmarknadsförvaltningen vill slutligen även framföra att förvaltningen är beredd att medverka till eller ta på sig ett ansvar för att utforma och sprida information till stadens förvaltningar och bolag, men också till entreprenörer som söker stöd och exempel när det gäller arbetssätt och metoder för att kunna svara upp mot krav på sociala hänsyn i upphandlingar. Detta som ett led i arbetsmarknadsnämndens ansvar att arbeta för att fler arbetslösa ska komma ut i arbete.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 maj 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa fastighetskontorets tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av vice ordföranden Jakob Dalunde m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Nicklas Nilsson m.fl. (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Maria Öhman (V), *bilaga 1*.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 24 april 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Avseende upphandling av innovativa lösningar och krav på samhällsansvar i stadens upphandlingar delar fastighetskontoret stadsledningskontorets mening att denna del bör kompletteras med reviderade tillämpningsanvisningar till policyn. Både innovationsupphandling och att ställa krav på samhällsansvar vid offentlig

upphandling kan innebära betydande utmaningar och risker för den upphandlande myndigheten och av den anledningen är det av stor vikt att tillämpningsanvisningarna revideras och ges ett tydligt innehåll avseende dessa frågor för att policyn ska kunna realiseras i praktiken, bli ett effektivt styrdokument, och att stadens upphandlingar ska kunna förbättras inom dessa områden.

Fastighetskontoret ställer sig även positivt till införandet av avsnittet rörande mutor och jäv.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Emilia Bjuggren m.fl. (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Åsa Jernberg (MP), *bilaga 1*.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 27 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Idrottsförvaltningen instämmer i stadsledningskontorets förslag att komplettera upphandlingspolicyn med skrivningar om upphandling av innovativa lösningar och samhällskrav. Idrottsförvaltningen vill dock framhålla att det är behoven i den enskilda upphandlingen som måste vara avgörande och betonar att det är viktigt att hanteringen tydliggörs i revideringen av tillämpningsanvisningarna.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 11 juni 2013 att godkänna och överlämna kulturförvaltningens och stadsarkivets gemensamma tjänsteutlåtande som svar på remissen samt att omedelbart justera paragrafen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Ann Mari Engel (V), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Monika Lindh m.fl. (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Mats Berglund (MP), *bilaga 1*.

Kulturförvaltningens och stadsarkivets gemensamma tjänsteutlåtande daterat den 29 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Både att främja innovationsupphandling och att ställa krav på samhällsansvar vid offentlig upphandling kan öppna möjligheter att inköpa varor och tjänster på ett kreativt sätt och öppna upp för att på olika sätt pröva nya möjligheter att utveckla och kvalitetssäkra verksamheten. Det innebär betydande utmaningar för den upphandlande myndigheten, och ställer krav på särskild kompetens om innovationsupphandling. Avgränsningsproblematik kan uppstå i vad som åsyftas med innovation och vilket tolkningsföreträdare som ska gälla t.ex. vilket företrädare detta ska ges i en utvärdering. Det är därför viktigt att tillämpningsanvisningarna revideras och ges ett tydligt innehåll avseende dessa och liknande frågor för att policyn ska kunna realiseras i praktiken, bli ett effektivt styrdokument, och att stadens upphandlingar ska kunna förbättras inom dessa områden.

Ifråga om kravställande på samhällsansvar i upphandlingar är detta något som Stadsarkivet redan gör i sina upphandlingar.

Förvaltningarna anser vidare att det i arbetet med revideringen av upphandlingspolicyn vore det värdefullt om också anvisningar rörande de grundläggande principerna i tillämpningen och uppföljningen av upphandling enligt LOU förtydligades.

Kyrkogårdsnämnden

Kyrkogårdsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 11 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Magnus Jarnling (MP), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Bo Johnson m.fl. (S), *bilaga 1*.

Kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 29 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Kyrkogårdsförvaltningen välkomnar förslaget till reviderad upphandlingspolicy för staden. Förvaltningen genomför inom sin driftsbudget regelbundet en mängd upphandlingar alltifrån inköp av maskiner, underhållsåtgärder av kapell och personallokaler, trädvårdsinsatser och annat underhåll av kyrkogårdsanläggningar, driftentreprenader kring skötsel av kyrkogårdar etc. Inom investeringsbudgeten upphandlas insatser som ex.vis skalskyddsåtgärder, upprustning av toaletter, renovering av murar med mera på marknaden. Nämnden berörs därför i hög grad av den reviderade policyn.

Förvaltningen anser förslaget till reviderad upphandlingspolicy är ett utmärkt dokument att förhålla sig till i kommande upphandlingar. Förvaltningen efterfrågar

dock än tydligare stöd i form av stadsövergripande vägledning eller liknande instruktioner, avseende de krav och anvisningar som Kommunstyrelsen anser alltid ska ställas i vissa typer av upphandlingar. Vägledningar som vid behov kan läggas in i respektive förvaltnings eller bolags upphandlingsunderlag. I synnerhet gäller detta avseende miljökrav, sociala krav, samt krav på samhällsansvar.

Förvaltningen delar uppfattningen att staden vid sina upphandlingar ska utarbeta upphandlingen på ett sådant sätt att innovationer inte utestängs eller missgynnas vid offentlig upphandling.

Detta är dock för den enskilde handläggaren/upphandlaren ett komplicerat område i den praktiska hanteringen varför ytterligare stöd och utbildningsinsatser efterfrågas.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och återopa miljöförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Mats E.P. Lindqvist m.fl. (MP) och Mikael Magnusson m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Sara Stenudd (V), *bilaga 1*.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 14 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Miljöförvaltningen delar stadsledningskontorets bedömning att innovation vid upphandling kan få positiva samhällsekonomiska effekter genom att nya billigare, mer kvalitativa eller effektivare varor och tjänster köps in av kommunen. Förvaltningen bedömer att det genom innovationer även kan finnas potential för utveckling av exempelvis miljöteknik, vilket kan leda till miljöförbättringar i staden. Även inom kemikalieområdet kan innovationsupphandlingar vara till nytta, främst som en lösning när marknaden inte kan erbjuda en produkt som uppfyller uppställda funktions- och miljökrav. Förvaltningen är därför positiv till att det i upphandlingspolicyn införs att staden ska sträva efter att utforma upphandlingar så att innovativa lösningar främjas.

Såsom stadsledningskontoret konstaterat är det dock av vikt att den enskilda nämndens behov tillåts väga tyngst vid en upphandling. Innovationslösningar bör rimligen användas endast när det är helt motiverat med hänsyn till nämndens behov och efter en riskbedömning. Det ska vara upp till varje nämnd och bolag att i samband med upphandlingar göra denna bedömning.

Miljöförvaltningen är även positiv till införande av krav på samhällsansvar i den

mån det inte är obehövligt. Förvaltningen har erfarenhet av att ställa sådana krav, t.ex. har det skett i samband med upphandlingar av elbilar och drivmedel.

Stadsledningskontoret föreslår att stadens krav på samhällsansvar ska omfatta att leverantören iakttar

- respekt för grundläggande mänskliga rättigheter,
- förbud mot barn- och tvångsarbete,
- att arbetstagare tillförsäkras minimilöner och arbetsmiljö utifrån den nationella lagstiftningen
- att arbetstagare inte diskrimineras, samt
- att korruption motarbetas.

Förvaltningen bedömer att dessa kriterier är relevanta men för att inte riskera att det ställs omotiverade eller oproportionerliga krav i enskilda upphandlingar är det viktigt att nämnderna får bra vägledning i hur kraven rimligen bör utformas samt hur de lämpligen ska följas upp. Det är därför viktigt att det införs bra tillämpningsanvisningar.

Förvaltningen noterar att det under avsnittet Hållbar utveckling i upphandlingspolicyn anges att krav på miljöhänsyn *får* ställas vid stadens upphandlingar. De miljökrav som ställs i stadens upphandlingar ska syfta till att uppnå målen i stadens miljöprogram. Av 1 kap 9 a § LOU framgår numera att upphandlande myndigheter bör beakta miljöhänsyn och sociala hänsyn vid offentlig upphandling om upphandlingens art motiverar detta. Med andra ord är upphandlingspolicyn i detta avseende svagare formulerad än lagen.

Miljöprogrammet innehåller förhållandevis detaljerade anvisningar om vilka miljökrav som ska ställas vid upphandlingar och inköp. Det anges bl.a. att staden endast ska köpa miljöbilar, köra dessa på miljöbränsle och att andelen miljöbilar i de upphandlade transporttjänsterna ska öka. Innehållet av miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade varor såsom datorer, däck, städkemikalier, kontorsmöbler och dator ska minska. Vid inköp och upphandling av varor, konsulttjänster och entreprenader för byggande och renovering anges att staden ska ställa vissa krav på varor. Andelen ekologiska livsmedel som köps in ska uppgå till minst 25 %. Huvudregeln är att avsteg från kraven ska motiveras särskilt.

Upphandlingspolicyn och miljöprogrammet framstår som oharmoniserade i detta avseende. Mot bakgrund av vad som anges i LOU om miljöhänsyn och de tydliga krav som ställs i miljöprogrammet, bedömer förvaltningen att det i policyn även bör införas att krav på miljöhänsyn *ska* ställas vid stadens upphandlingar inom olika områden.

En Kemikalieplan är under utarbetande och den ska underlätta för förvaltningar och bolag att ställa relevanta miljökrav vid upphandlingar.

Förvaltningen anser vidare att det finns anledning att i upphandlingspolicyn göra en tydligare hänvisning till miljöprogrammet eftersom det där finns uttryckliga anvisningar om vilka krav som ska ställas.

Införandet av att krav på samhällsansvar ska ställas i upphandlingspolicyn innebär att dessa krav får en högre dignitet än miljökrav vid stadens upphandlingar. Även av det skälet bör miljökraven vid upphandling skärpas i policyn.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 maj 2013 att som svar på remissen överlämna och återropa socialförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av vice ordföranden Roger Mogert m.fl. (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av ledamoten Stefan Nilsson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Anna König Jerlmyr m.fl. (M), ledamoten Ann-Katrin Åslund (FP) och ledamoten Stina Bengtsson (C), *bilaga 1*.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 13 december 2012 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen tillstyrker stadsledningskontorets förslag till reviderad upphandlingspolicy vad gäller inarbetande innovation eftersom svenska företags konkurrenskraft kan stärkas samtidigt som nya produkter och lösningar kan bidra till kvalitetshöjande effekter inom den kommunala verksamheten.

Förvaltningen ser det som ytterst angeläget att de leverantörer staden anlitar delar stadens värderingar i fråga om grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter och förvaltningen tillstyrker förslaget om inarbetande av krav på samhällsansvar i upphandlingspolicyn.

I övrigt vad gäller stadsledningskontorets förslag på inarbetande av riktlinjer för mutor och jäv i upphandlingspolicyn samt uppdatering av policyn, så tillstyrker förvaltningen även dessa förslag.

Servicenämnden

Servicenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och återropa serviceförvaltningens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Daniel Somos m.fl. (M), vice ordföranden Jon Karlfeldt (MP), Evy Kjellberg (C) och Karin Hanqvist (S),

bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av Karin Hanqvist (S), *bilaga 1.*

Serviceförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 31 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Serviceförvaltningen stödjer förslaget till reviderad upphandlingspolicy. Det är angeläget att staden vid upphandling kan tillvarata de möjligheter till utveckling och effektivisering som innovationer kan bidra till. Vidare är det givetvis viktigt att stadens leverantörer omfattar grundläggande värderingar om mänskliga rättigheter etc.

Förvaltningen vill också framhålla att det är angeläget att de tillämpningsanvisningar gällande samhällsansvar som ska utarbetas ger tydlig vägledning avseende kravställande samt uppföljning och kontroll.

I samband med att stadens upphandlingspolicy nu uppdateras vill förvaltningen föreslå att ett tillägg också görs gällande stadens gemensamma inköpssystem. Detta med avseende på exempelvis strategiska överväganden, kravställande om samordning och gemensamt elektroniskt beställningsförfarande med mera.

Trafik- och renhållningsnämnden

Trafik- och renhållningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa trafikkontorets tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Annika Ödebrink m.fl. (S), *bilaga 1.*

Reservation anfördes av Tobias Johansson (V), *bilaga 1.*

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 6 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Kontoret anser att förslaget till reviderad upphandlingspolicy är bra och att de synpunkter som framförs i övrigt i stor täcker kontorets egna synpunkter.

Det är dock viktigt att dessa framförs i de tillämpningsanvisningar som planeras komplettera upphandlingspolicyn. Framförallt då de risker som kan uppstå för samhällsnödvändiga verksamheter t.ex. vinterväghållning, brounderhåll och underhåll av trafiksignaler. Trafikkontoret föreslår en viss försiktighet och prov med upphandlingar i mindre skala initialt.

Kontoret anser det också att det är bra att policyn kompletteras med ett stycke om mutor och jävssituationer. Policyn är i dag på endast 5 sidor och kan i framtiden

kanske utökas till att även beröra andra instruktioner som i dag ligger i andra dokument.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och återropa utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Marina Gunnmo Grönros m.fl. (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Jan Valeskog m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Per Olsson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 21 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen ställer sig bakom stadsledningskontorets förslag till att inarbeta innovation och krav på samhällsansvar samt att stadens interna regler för mutor och jäv⁴ förs in i den reviderade upphandlingspolicyn.

Stadsledningskontoret bör ges en drivande roll i arbetet med att implementera den reviderade upphandlingspolicyn i olika upphandlingssammanhang till exempel i stadens upphandlarnätverk, i förvaltningsövergripande fora för att diskutera och utveckla innovativa lösningar i stadens upphandlingar samt leda arbetet med att ta fram stadsgemensamma kriterier för när och hur staden lämpligast bör ställa krav på samhällsansvar så att effekten av dessa krav också får genomslag i stadens upphandlingar. Anvisningarna till upphandlingspolicyn är ett viktigt verktyg och med konkreta och tydliga exempel på lämpliga villkor och hur dessa kan formuleras i upphandlingsprocessen, vilket underlättar förvaltningarnas arbete och bidrar till upphandlingspolicyns måluppfyllelse.

Att följa upp ställda krav på samhällsansvar kräver resurser och specialistkompetens som saknas idag och förvaltningen föreslår därför att kommunstyrelsen ger serviceförvaltningen i uppdrag att genomföra en gemensam upphandling av ett sådant konsultstöd. Konsultstödet kan underlätta förvaltningarnas arbete med att följa upp de krav på etiska och sociala villkor som kan och bör ställas i stadens upphandlingar inom ramen för kravet på samhällsansvar. Idag saknas ramavtal för en sådan kompetens

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2013

att som svar på remissen överlämna och återropa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Anders Löwdin m.fl. (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Cecilia Obermüller m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Lillemor Samuelsson (V), *bilaga 1*.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 16 april 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig i huvudsak positiv till stadsledningskontorets förslag till text. Utvecklingen måste gå framåt varför det bör vara rimligt att beakta innovationer i upphandlingar trots att det är först med facit i hand som man kan se om det blev bra eller dåligt. Ett exempel på dåligt resultat var den obeprövade byggtekniken med enstegstätade fasader utan luftspalt som drabbade uppemot 160 000 bostadsinnehavare i bl.a. Hammarby sjöstad. Trettiofyra villaägare som nyligen stämt byggbolaget Myresjöhus för fukt och mögelskadorna har dock, av hovrätten, fått beskedet att byggbolagen inte kan hållas ansvariga eftersom det räknas som ett utvecklingsfel. Därmed kan de heller inte få ersättning från byggförsäkringen. Se länk: http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/inte-rimligt-att-villaagarna-straffas-for-byggskandal_7910032.svd

För att gardera sig mot negativa resultat gäller det således att skriva väl utformade avtal som så exakt som möjligt delar upp eventuella förluster om det skulle visa sig att innovationerna inte blev så bra som de verkade. Vad gäller frågan om samhällsansvar i stadens upphandlingar anser förvaltningen att man i en första gallring bör utesluta anbudsgivare som är dömda för ekonomisk brottslighet. Eventuellt kan det även vara rimligt att, som särskilda kontraktsvillkor, ta med krav på samhällsansvar t.ex. respekt för mänskliga rättigheter vilket kan följas upp med egenkontroll med frågeformulär som SLK föreslagit.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och återropa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av vice ordföranden Rosa Lundmark (V), ledamöterna Magnus Dannqvist, Parvin Araghi, Mattias Mirhagen (alla S) samt ledamöterna

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 17 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har följande synpunkter på remissen. Synpunkterna handlar framförallt om att förvaltningen ser att upphandlingspolicyn kan bli ännu tydligare på ett antal punkter.

- Det är positivt att staden genom en upphandlingspolicy tar ställning i vad hållningen ska vara beträffande innovationer respektive samhällsansvar. Utredningen är ganska omfattande och det är tydligt vilka dokumentet vänder sig till.
- I en bemärkelse kan sägas att innovationsvänliga upphandlingar sker redan idag, även om själva uttrycket innovation eller innovationsvänlig inte alltid används. Förvaltningen instämmer med stadsledningskontoret att hänsyn till innovationer kan göras inom alla upphandlingsområden. Redan idag finns innovativa upphandlingar, exempelvis alla kvalitetsupphandlingar inom vård- och omsorg med fast pris och mervärden. I sistnämna upphandlingar har anbudsgivare möjlighet att komma med innovativa lösningar.
- Det är angeläget att tillämpningsanvisningar tas fram som ger tydligare vägledning för nämnderna. Det ligger i sakens natur att policytexter kan vara allmänt hållna. Men utan tillämpningsanvisningar kan samma formuleringar tolkas olika.
- Förvaltningen anser att stadsledningskontoret bör omvärdera eller i vart fall ompröva bedömningen av vad som är en upphandlande myndighet. Enligt nuvarande och föreslagen upphandlingspolicy ska respektive nämnd betraktas som egen upphandlande myndighet. Att hela Stockholms stad skulle vara en upphandlande myndighet vore orimligt. Snarare kan det övervägas om inte vissa enheter kunde ses som egna upphandlande myndigheter, exempelvis en skola. Tydlig rättspraxis saknas, men i den juridiska litteraturen talas om att en del av en organisation kan ses som en egen upphandlande myndighet om den är tillräckligt självständig och exempelvis har en egen inköpsorganisation.¹ Fördelen med att betrakta mindre delar i en organisation som egna upphandlade myndigheter är att beloppsgränserna då gäller per sådan enhet och skapar större handlingsutrymme. Det finns, enligt förvaltningens

¹ Jfr exempelvis Kammarkollegiets vägledning om direktupphandling, sid. 9 *eller* Sue Arrowsmith, *The Law of Public and Utilities Procurement*, 2:a upplagan s. 387f *eller* Hentze, Margareta, Sylvén, Hans, *Offentlig upphandling*, Norstedts Juridik, 1998, s. 67-68.

uppfattning, i vart fall ingen anledning att ta ställning för att en upphandlande myndighet ska vara en större del av en organisation än vad lagen medger.

- Det är bra att fackliga förhandlingar omnämns i förslaget liksom avtalsförvaltning, eftersom dessa moment är en del av upphandlingsprocessen i staden.
- Förvaltningen ställer sig frågande till varför begreppet affärsmässighet används i förslaget till upphandlingspolicy. Förr fanns det begreppet med i lagen om offentlig upphandling. I gällande lag avskaffades det begreppet och istället finns de fem grundläggande EU-principerna likabehandling, icke-diskriminering, öppenhet, proportionalitet och ömsesidigt erkännande. Det blir enklare och tydligare att använda de begrepp som finns i lagen. Om affärsmässighet ska finnas med i stadens upphandlingspolicy som ett eget uttryck bör det tydliggöras på vilket sätt det skiljer sig eller förhåller sig till de grundläggande principerna.
- Att staden endast tecknar avtal med seriösa leverantörer kan inte nog poängteras. Det är därför bra att det är så tydligt.
- Begreppet "upphandlande enhet" riskerar att missuppfattas i staden, eftersom "enhet" är något annat i vår organisation än "upphandlande enhet" i upphandlingssammanhang. Det är därför bättre att genomgående använda begreppet "upphandlande myndighet".
- Det vore också önskvärt med ett förtydligande vad som avses med upphandlingsform respektive upphandlingsförfarande.
- Systematiken beträffande centrala och gemensamma upphandlingar är god. Förvaltningen upplever också att uppdelningen i praktiken på det stora hela fungerar väl.
- Förvaltningen ser positivt på att pröva uppdelning/paketering av kontrakt i geografiska delar även när det gäller centralupphandlingar.
- Möjligen borde policyn kompletteras med ett avsnitt om hur staden förhåller sig till gemensamma upphandlingar med andra kommuner, exempelvis de som sker i SKL Kommentus regi.
- Stycket om miljöhänsyn är något vagt. Att miljöhänsyn *får* tas framgår redan av lagen om offentlig upphandling. En policy borde ta ställningen till om det *bör* ske och i vilken utsträckning.
- Förvaltningen ställer sig frågande till vad som menas med "ekonomiska hänsyn" i första stycket under rubriken om hållbar utveckling. Avses ekonomiska hänsyn på kort eller lång sikt?
- Krav på samhällsansvar är angeläget eftersom staden endast vill göra affärer med seriösa leverantörer. I detta avsnitt vore dock tydligare ställningstagande önskvärt antingen i upphandlingspolicy eller i de tillämpningsanvisningar som senare tas fram.
- Förvaltningen har inga invändningar mot att kommunstyrelsen samordnar

uppföljningen av samhällsansvar men ställer sig något frågande till vad som menas. Är avsikten att kommunstyrelsen ska ta över ansvaret för uppföljningen av samhällsansvar från dem som idag ansvarar för ordinarie uppföljningen? Eller är avsikten att kommunstyrelsen ska ha en stöttande och samordnade roll i uppföljningen av samhällsansvar?

- Av kommunstyrelsens beslut från juni 2012 framgick följande:
”Stadsledningskontoret föreslås ges i uppdrag att utreda möjligheten att införa krav på samhällsansvar i stadens upphandlingar och inarbeta detta i upphandlingspolicyen genom att föreslå hur dessa ska utformas i syfte att säkerställa att staden i så stor utsträckning som möjligt stöder en positiv global utveckling avseende mänskliga fri- och rättigheter.” Frågan är *hur* ska de utformas? Det kunde ha varit tydligare.
- Det är positivt att krav på samhällsansvar förs in i stadens upphandlingspolicy. Ärendet i övrigt behandlar många av de utmaningar som finns i ställande av sociala krav. Det vore önskvärt om detta kunde samordnas, exempelvis genom framtagande av fler standardklausuler som redan finns för meddelarfrihet och antidiskriminering.

Förvaltningen föreslår att tjänsteutlåtandet överlämnas som nämndens svar på remissen.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och återopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Mariana Moreira Duarte m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Laura Roselli (V), *bilaga 1*.

Socialdemokraterna valde att inte delta i beslutet.

Farsta stadsdelsnämndsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Av remissen framgår inte tydligt att kommunstyrelsen har givit stadsledningskontoret två delvis olika uppdrag. Det första avser uppdraget från kommunfullmäktige att utreda regelverket om innovationsupphandling och inarbeta detta i stadens konkurrenspolicy. Det andra uppdraget avser att utreda möjligheten att införa krav på samhällsansvar vid stadens upphandlingar. Sistnämnda uppdrag grundar sig inte på ett beslut i

kommunfullmäktige.

Förvaltningen instämmer i stort i stadsledningskontorets förslag och synpunkter. Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget att innovation bör inarbetas i upphandlingspolicyn, inte i konkurrenspolicyn. Förvaltningen delar uppfattningen att öka andelen konkurrensutsatt verksamhet inom staden inte har någon naturlig koppling till innovation, även om detta bör beaktas vid en konkurrensutsättning. Förvaltningen delar även uppfattningen att ett avsnitt om krav på samhällsansvar bör inarbetas i upphandlingspolicyn.

Vidare är förvaltningen positiv till stadsledningskontorets förslag om en redaktionell uppdatering av policytexten i samband med att upphandlingspolicyn revideras. Förvaltningen delar därutöver stadsledningskontorets uppfattning att det är angeläget att det i upphandlingspolicyn erinras om stadens riktlinjer för mutor och jäv. Vad gäller förslaget till ny upphandlingspolicy anser förvaltningen att den nya skrivningen bättre stämmer överens med nuvarande lagstiftning och terminologi och att den är mer överskådlig. Dock bör exempelvis begreppen ”affärsmässighet” och ”upphandlande myndighet” definieras i sammanhanget, förslagsvis i tillämpningsanvisningarna till reviderad upphandlingspolicy. Förvaltningen anser det angeläget att tillämpningsanvisningarna till stadens upphandlingspolicy revideras i samband med att kommunfullmäktige beslutar om ny policy. Anvisningarna bör vara utformade så att det klart och tydligt framgår vad stadens policy syftar till och hur denna ska efterlevas.

I aktuellt sammanhang anser förvaltningen att staden redan i dagsläget i viss mån främjar innovativa lösningar i sina upphandlingar. Det gäller exempelvis i upphandlingar av vård- och omsorgsboenden för äldre, där marknadens aktörer konkurrerar genom kvalitet och där anbudsgivarna stimuleras till att komma med innovativa lösningar på hur de önskar bedriva vården. Innovationen kan i detta sammanhang kopplas till de så kallade mervärden som staden bedömer att anbudsgivaren presenterar i sitt anbud.

Avslutningsvis anser förvaltningen att det är bra att staden nu ännu tydligare markerar att vi är angelägna om att våra samarbetspartners tar ett ökat samhällsansvar och att våra upphandlingar främjar innovativa lösningar.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Eva Fagerhem m.fl. (S) och Carita Stenbacka Tenezakis (V), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Jessica Jormtun m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget att inarbeta innovation i stadens upphandlingspolicy. Tydliga riktlinjer och tillämpningsanvisningar underlättar kompetenshöjning och leder till tydligare förfrågningsunderlag och därmed avtal med hög kvalitet. Det är särskilt viktigt att den upphandlande myndighetens behov står i centrum. Nyttan av innovationsperspektivet måste vägas mot minskad nytta i verksamheten och mot ökade kostnader. Vad gäller kravet på samhällsansvar är det också viktigt att den upphandlande myndighetens behov står i centrum.

Utgångspunkten är att nämndernas behov av varor och tjänster inte får sättas åsido.

Det är särskilt viktigt att kraven ska vara proportionella i förhållande till den upphandlade produkten/tjänsten. Kraven ska formuleras så att inte leverantörer avstår från att lämna anbud pga. till synes orimliga krav. Detta kräver en hög kompetens av upphandlaren. Stadsledningskontoret är därför en viktig resurs för staden för samordning av frågor rörande uppföljning, kontroll och dialog med leverantörer.

Att erinra om risken för mutor och jäv samt att redaktionellt uppdatera texten i riktlinjerna är något förvaltningen ställer sig positiv till.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av ledamot Lars Jakobsson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Leif Larsson (V), *bilaga 1*.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 13 juni 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget till uppdateringar i stadens upphandlingspolicy avseende innovativa lösningar, samhällsansvar samt mutor och jäv.

Förvaltningen vill lyfta att riktlinjer för innovationsupphandlingar bör tas fram som anger risker vid förfarandet inom olika områden samt hur dessa risker kan minimeras via avtalsskrivning.

När det gäller förslaget om att samhällsansvar anges som kontraktsvillkor finner förvaltningen det önskvärt att enhetliga krav tas fram från staden centralt.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och återopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Anders Ödmark m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av samt Reijo Kittilä (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Catarina Agrell m.fl. (S), *bilaga 1*.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontorets förslag att inarbetning av innovation bör ske i stadens upphandlingspolicy och inte i konkurrenspolicyn ses som positivt.

Förvaltningen ser det som positivt att de leverantörer staden anlitar delar och efterlever stadens värderingar i fråga om grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter.

Det yttersta ansvaret för upphandling ligger hos den beslutande nämnden, det bör därav vara tydligt från stadens håll när innovationer skall tas i beaktande. De krav som ställs vid upphandling måste ha ett naturligt samband med det som upphandlas och dessutom stå i rimligt förhållande till det som upphandlas för att vara förenliga med proportionalitetsprincipen. Det måste vara tydligt vilka krav på samhällsansvar som kan ställas.

Staden bör ha gemensamma anvisningar angående innovationer samt krav på samhällsansvar vid upphandling för att främja likställigheten i staden.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och återopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av vice ordförande Anita Lindskog m.fl. (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av ledamöterna Shadi Larsson och Barbro Borg (MP), *bilaga 1*.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 17 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser stadsledningskontorets förslag till remiss är bra och stödjer samtliga förslag men vill dessutom göra några tillägg.

Förvaltningen vill ytterligare understryka vikten av att när krav och metoder för en upphandling bestäms, är det viktigt att alltid utgå från behoven i det enskilda fallet.

Förvaltningen anser vidare att för att arbeta aktivt med innovation i upphandlingar krävs god kompetens både inom upphandlingsprocessen och inom det område som upphandlingen avser. Förvaltningen ser därför med fördel att stadsledningskontoret eller serviceförvaltningen ges i uppdrag att skaffa kompetens för att operativt kunna stödja förvaltningar vid innovativa upphandlingar.

Ställda krav i en upphandling ska kontrolleras och följas upp. Förvaltningen anser därför att krav på samhällsansvar ska ställas där det är relevant. Förvaltningen anser vidare tillämpningsanvisningarna för krav på samhällsansvar också ska förtydliga hur uppföljning ska ske samt vilka sanktionsmöjligheter som finns om en leverantör inte följer ingånget avtal.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och återopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av ledamoten Anki Erdmann (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Kerstin Aggefors m.fl. (S) *bilaga 1*.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Inledningsvis instämmer förvaltningen i att det är angeläget att i stadens policy för upphandling inarbeta krav på *samhällsansvar* när så är motiverat utifrån upphandlingens art och syfte. Förvaltningen ser det också som angeläget att närmare precisera dessa krav i en tillämpningspolicy.

Stadsledningskontoret framhåller att *innovationsupphandlingar* leder till positiva samhällsekonomiska effekter samtidigt som de kan medföra ekonomiska och funktionsmässiga risker. Enligt stadsledningskontoret ska det ankomma på varje

nämnd/bolag att själva göra avvägningar mellan positiva samhällsekonomiska effekter och eventuella ekonomiska och funktionsmässiga risker vid varje enskild upphandling.

Stadsdelsförvaltningen kan konstatera att stadsledningskontoret inte närmare redovisar hur avtalen vid innovationsupphandlingar bör utformas för att undvika eller minimera risken för framtida kostnadsmissiga överraskningar. Förvaltningen välkomnar därför den av stadsledningskontoret aviserade revideringen av de till upphandlingspolicyn knutna tillämpningsanvisningarna. Förvaltningen förutsätter att det i dessa anvisningar blir tydligt hur avtalen bör och kan utformas i enlighet med Lagen om Offentlig Upphandling (LOU) gällande grundläggande principer vid upphandlingar (likabehandling, öppenhet, proportionalitet, transparens och ömsesidigt erkännande).

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 maj 2013 att som svar på remissen överlämna och återropa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 6 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har inget att invända mot stadsledningskontorets förslag till revidering och komplettering av upphandlingspolicyn.

Förvaltningen håller med om att det är angeläget att ställa krav på samhällsansvar i upphandlingar när det är motiverat utifrån upphandlingens art.

När det gäller innovationer är förvaltningen positiv till att genomföra upphandlingar som främjar att anbud med innovativa lösningar lämnas när det finns behov av det.

Förvaltningen välkomnar också att stadsledningskontoret ska utfärda närmare tillämpningsanvisningar så att det blir tydligt vilka krav som kan ställas i olika slags upphandlingar och hur kraven ska utformas så att de inte strider mot LOU:s grundläggande principer om likabehandling, öppenhet, proportionallitet, transparens och ömsesidigt erkännande.

Stadsledningskontoret framhåller att krav som ställs i en upphandling dels ska vara möjliga att följa upp, dels faktiskt också ska följas upp så att det fastställs om leverantören uppfyller det som avtalats.

Enligt förvaltningens mening får bristfällig uppföljning stora negativa konsekvenser för marknaden och även för verksamhetens kvalitet. Det är angeläget för staden att se över resurserna för uppföljning av avtal av olika slag och anpassa dem till

den nivå som krävs för en systematisk och effektiv kontroll av att det som avtalats också levereras. Detta skulle även inbegripa en bättre kontroll av avtalstroheten.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 maj 2013 att som svar på remissen överlämna och återopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av vice ordförande Ewa Larsson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av ledamot Claes Elmgren m.fl. (S) och ledamot Josefin Morge (V), *bilaga 1*.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 23 april 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen delar stadsledningskontorets uppfattning om att stadens upphandlingspolicy bör omfatta även upphandling av innovativa lösningar och samhällskrav.

Förvaltningen ser dock, liksom stadsledningskontoret, ett behov av att utgå från behoven i det enskilda fallet när kraven i en upphandling ska fastställas. Förvaltningen ser särskilt en risk med att upphandling av innovativa lösningar, i de fall då det inte finns någon etablerad marknad, leder till att den upphandlande myndigheten blir beroende av en ensam leverantör av den valda lösningen. På sikt kan det leda till dyra lösningar men som också är dyra att backa ifrån.

Det är angeläget att stadens invånare känner ett förtroende för att skattemedel hanteras på ett ansvarsfullt sätt. Det är därför viktigt att stadens leverantörer är seriösa och tar ett ansvar för de samhällen de verkar i.

Stadens köp har en stor övervikt mot tjänster och byggtreprenader. Andelen varuköp är relativt begränsad. Samhällsansvar i upphandlingar leder ofta tankarna till arbets- och levnadsvillkor i utvecklingsländer, något som framför allt är aktuellt vid köp av varor som produceras i dessa länder. Förvaltningen anser att krav på samhällsansvar ska ställas när det är relevant, men att det ställer stora krav på staden som beställare när kraven ska utformas och följas upp.

Enligt förvaltningens uppfattning är det också en form av socialt ansvarstagande när stadens entreprenörer tar emot ungdomar som behöver sommararbete eller praktikanter från stadens jobbtorg.

Förvaltningen föreslår att detta tjänsteutlåtande överlämnas som svar på kommunstyrelsens remiss.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes ledamoten Rudy Espinoza (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Rebwar Hassan (MP), *bilaga 1*.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 13 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen instämmer helt i stadsledningskontorets samtliga synpunkter, riskbedömningar och förslag i ärendet.

Stadsdelsförvaltningen vill därutöver särskilt belysa några väsentliga frågor:

Innovation genom upphandling

Stadens verksamheter bör ha stabila verksamheter med hög kvalitet, men med incitament och tydliga krav för ständiga förbättringar och utveckling av verksamheten för brukare och medborgare. Upphandlade leverantörer kan tillföra arbetssätt, metoder och teknik som kan utveckla och effektivisera verksamheten till brukare och medborgare. Förvaltningen menar att det ligger i upphandlingens natur att innovation och utveckling drivs, varför stadsledningskontorets förslag att formalisera och inarbeta dessa möjligheter i upphandlingspolicyn är utmärkt. Staden stimulerar på så sätt leverantörer att ständigt utveckla och förbättra varor och tjänster som erbjuds genom offentlig upphandling. Medborgare och brukare ska vara trygga med att skattemedel nyttjas effektivt till avsedda ändamål med hög kvalitet och metodiskt förbättringsarbete.

Därutöver bidrar staden, genom innovationsupphandling, till att utveckla, inte bara staden som beställare, utan också företagens konkurrenskraft.

Sociala krav i upphandling

Att ställa sociala krav i en upphandling borgar för likställighet, att både upphandlad och egen-regi-verksamhet, följer kärnkonventionerna som rör grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter. All offentligt styrd och finansierad verksamhet ska utgå från gällande demokratiska förutsättningar. Sociala

krav bör ställas som särskilda kontraktsvillkor i upphandlingar där det är möjligt och funktionellt. Nämndernas behov av varor och tjänster får inte åsidosättas på grund av ställda krav. I Skärholmens stadsdelsförvaltning lämnar de fackliga organisationerna alltid ett särskilt yttrande avseende sociala krav vid upphandlingar.

Uppföljning som säkerställer att tillämpning sker

En förutsättning för att utveckling/innovation ska ske och sociala krav ska efterlevas av leverantörer, är att staden har en systematisk, strategiskt och operativ uppföljning av avtal och leverans. Skärholmens stadsdelsförvaltning har sedan flera år systematiskt följt upp samtliga avtal i affärsmässig kontakt med alla leverantörer. Erfarenheterna från systematisk avtalsuppföljning är positiva, utveckling av verksamheten sker kontinuerligt genom bland annat dialog mellan stadsdelsförvaltning och leverantör om uppdragen i avtalet, där nyttan för medborgaren/brukaren är i fokus.

Stadsdelsförvaltningen föreslår Skärholmens stadsdelsnämnd att godkänna stadsdelsförvaltningens remissvar avgående "Innovationer och krav på samhällsansvar i stadens upphandlingar med mera".

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Anders Göransson m.fl. (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Erik Malm m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Gunnar Ågren (V), *bilaga 1*.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 13 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till föreslagna förändringar av upphandlingspolicyn, samt att revidera tidigare antagna tillämpningsanvisningar till upphandlingspolicyn.

Förvaltningen ser revideringen av upphandlingspolicyn som ett bidrag till att förstärka stadens prioriteringar och ambitioner inom offentlig upphandling.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Majvi Andersson (S), *bilaga 1*

Reservation anfördes av Jenny Norberg (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Viktor Morawski m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 14 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Innovationsanpassad upphandling

Innovationsanpassning kan bestå i sättet enligt vilket myndigheten beskriver sitt behov eller vilka alternativa lösningar som myndigheten är beredd att pröva. Sådan anpassning ryms inom gällande lagstiftning: lag om offentlig upphandling (LOU) och lag om upphandling på försörjningsområdet (LUF)

Innovationsanpassning kan ske antingen genom *innovations-upphandling* eller genom *innovationsvänlig upphandling*.

Med *innovationsupphandling* avses upphandling av en i förväg okänd lösning på ett definierat problem eller behov för vilka det ibland ännu inte har etablerats en marknad. Vid *innovationsvänlig upphandling* beaktar den upphandlande myndigheten aktivt möjligheten att det kan finnas produkter baserade på nya innovationer som redan finns på marknaden eller som är så pass utvecklade att de vid upphandling kan utgöra ett alternativ till etablerade produkter.

De två kategorierna av innovation genomlyses och olika metoder exemplifieras, där främst funktionsupphandling och alternativa anbud framhålls som mest aktuella för kategorin innovationsvänlig upphandling. För innovationsupphandling beskrivs exempel som innovation i form av utvecklingskrav och upphandling genom dialog.

Utredningen av innovationer i upphandling avslutas med genomgång av en katalog med olika risker som är förenade med upphandling av innovativa lösningar. Det konstateras att för att arbetet med innovation på upphandlingsområdet ska fungera effektivitets- och kvalitetshöjande krävs att osäkerhetsaspekterna beaktas i varje enskilt fall.

Förvaltningen konstaterar att gällande lagstiftning medger *innovations- och innovationsvänliga upphandlingar* och att de kan leda till positiva samhällsekonomiska effekter. Samtidigt måste den upphandlande nämndens

avvägning av innovations-anpassningens fördelar vägt mot dess ekonomiska och funktionella risker bli avgörande i den enskilda upphandlingen.

Krav på samhällsansvar vid upphandling

Det gällande rättsläget medger att sociala och miljöhänsyn kan tas vid offentlig upphandling. Vidare kommer i det pågående lagstiftningsarbetet inom Europeiska Unionens för nya upphandlingsdirektiv utrymmet för att ställa sådana krav att ökas.

Det finns flera verktyg och standarder för samhällsansvar

t.ex. Global Compact, OECD: riktlinjer för multinationella företag, ISO 26000 m.fl. Det gemensamma för dessa standarder/vägledningar är att de inte är tvingande och de är inte heller utformade som avtalsmässiga krav.

Särskilda krav d.v.s miljö- och sociala krav är möjliga att ställa så länge de är förenliga med gemensamhetsrättens grundprinciper: likabehandling, icke-diskriminering, transparens, proportionalitet och ömsesidigt erkännande. Kraven ska dessutom, för att vara förenliga med EU-domstolens praxis, vara tydligt utformade och uppföljningsbara.

EU-domstolen har klargjort skillnaderna mellan olika krav på samhällsansvar och betonat att de inte får blandas ihop. I EU-kommissionens vägledning för att ställa sociala krav konstateras att det är mest lämpligt att använda *särskilda kontraktsvillkor*. Förvaltningen delar denna bedömning, då de dels är lättare att hantera, dels möjliggör avtalsmässiga sanktioner.

Mot bakgrund av de risker som är förenade med att ställa krav på samhällsansvar vid upphandling är det förvaltningens mening att det är av yttersta vikt att dessa beaktas. Av särskild vikt är den organisatoriska risken; att det krävs hög kompetens inom organisationen både vad gäller kompetens i upphandlingsprocessen samt vid marknadsanalys och uppföljning. Felaktig genomförd upphandling med krav på samhällsansvar leder till risk för rättsliga konsekvenser och sanktioner som överprövning och skadestånd.

Uppföljning och kontroll

Uppföljning av ingångna upphandlingskontrakt, att följa upp att kontraktet utförs enligt avtal, är viktigt för att försäkra att konkurrensen inte snedvrids genom att antagen leverantör kan avstå från att uppfylla ställda krav. Sådan uppföljning kan ske genom antingen tredjepartscertifiering eller egenrapportering.

Förvaltningen delar utredningens bedömning att svårigheterna med att jämföra olika tredjepartscertifieringar i stället talar för att leverantören genom egenkontroll verifierar sitt sociala ansvarstagande. På basis av tydliga krav i förfrågningsunder-laget om, när leverantören ska rapportera, vilken organisation och former för arbete med avtalat socialt ansvarstagande kan egenkontrollen ske genom besvarande av ett särskilt fråge-formulär. Förvaltningen menar dock att uppföljning av leverantörens underleverantörer genom indirekt egenkontroll via leverantören är mer komplicerad och därför kräver särskild lösning.

Mutor och jäv

Upphandling och inköp innebär risk för mutor och jäv, varför förvaltningen välkomnar att stadens riktlinjer om mutor och representation, dnr 201-756/2012 förs in som en given del av upphandlingspolicyn.

Reviderad upphandlingspolicy

Förvaltningen konstaterar att policyn både till innehåll och till redaktionell uppdatering av texten samt lagbegrepp är lättillgänglig.

Som policy är den med nödvändighet allmänt hållen och behöver därför kompletteras med reviderade tillämpnings-anvisningar.

Kommunstyrelsens föredömligt uttömmande utredning av förutsättningarna för innovation och krav på samhällsansvar i stadens upphandlingar kan med fördel fungera som ett grund-läggande stöd vid tillämpning av den reviderade upphandlingspolicyn.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2013 att som svar på remissen överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av vice ordförande Stefan Nilsson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av tjänstgörande ersättare Jaime Barrios (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Magnus Lingen m.fl. (S), *bilaga 1*.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 3 juni 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer i SLKs förslag i sin helhet, såsom det läggs fram i bilagda tjänsteutlåtande, och delar uppfattningen att det är mer ändamålsenligt att inarbete innovation i stadens upphandlingspolicy än i konkurrenspolicyn.

Genom att innovationer inte utestängs eller missgynnas vid offentlig upphandling kan svenska företags konkurrenskraft stärkas samtidigt som nya produkter och lösningar kan bidra till kvalitetshöjande effekter inom den kommunala verksamheten. Förvaltningen anser det vara angeläget att de leverantörer staden anlitar genom upphandling delar stadens värderingar i fråga om grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter. Det är därför bra att upphandlingspolicyn tydliggör att det ska ställas krav på samhällsansvar i stadens upphandlingar, om detta motiveras av upphandlingens art. Krav på samhällsansvar får dock inte utformas så att

de försvårar för mindre leverantörers att delta i upphandlingen.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 6 juni 2013 har i huvudsak följande lydelse som svar på remissen.

Koncernledningen ser positivt på förslaget och ansluter sig till stadsledningskontorets synpunkter kring innovationer och krav på samhällsansvar i stadens upphandlingar.

Att ta hänsyn till innovationsaspekter vid upphandling kommer med största sannolikhet att leda till positiva samhällsekonomiska effekter, genom en starkare koppling mellan näringsliv, akademi och Stockholm stad som offentlig beställare. Stockholm stad ges här en möjlighet att vara pådrivande i framtagandet av nya lösningar, tillsammans med andra aktörer. Det är en nödvändig utveckling för att Stockholm ska behålla sin tätposition inte minst i klimat- och miljöarbetet. Innovationsupphandling har dock ett antal funktionella, finansiella, juridiska och i vissa fall organisatoriska risker förknippade till sig. Av denna anledning bör innovation främjas endast i den omfattning som motiveras av förutsättningarna i den enskilda upphandlingen.

Koncernledningen ser positivt på förslaget om att införa krav om samhällsansvar i upphandlingspolicyn och har inget ytterligare att erinra.

Stadshus AB har även remitterat remissen vidare till samtliga dotterbolag. Nedan följer en redovisning av bolagens remissvar i huvudsak.

Micasas remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Micasa Fastigheter ansluter sig till stadsledningskontorets synpunkter och förslag i tjänsteutlåntagandet kring innovationer och krav på samhällsansvar i stadens upphandlingar

Stockholms Hamns remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stockholms Hamn ser positivt på en inarbetning av innovation och samhällsansvar i stadens reviderade upphandlingspolicy.

Upphandling av innovativa lösningar innebär alltid ett visst mått av risker då de varor eller tjänster som upphandlas är helt eller delvis oprövade. Riskerna består främst av funktionella, finansiella, juridiska och i vissa fall organisatoriska risker. Av denna anledning bör innovation främjas endast i den omfattning som motiveras av förutsättningarna i den enskilda upphandlingen.

Stockholms Hamn ser det som ytterst angeläget att de leverantörer staden anlitar delar stadens värderingar i fråga om grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och

rättigheter. Stockholms Hamn konstaterar att det inom ramen för gällande upphandlingslagstiftning finns möjligheter att ställa krav på samhällsansvar i upphandlingar. Stockholms Hamn anser dock att kraven som ställs ska vara motiverade utifrån den enskilda upphandlingens omfattning.

Stockholms Hamn vill slutligen poängtera att det i upphandlingspolicyn bör framgå att det finns bolag i Stadshus ABs koncern där det är LUF, lag om upphandling på försörjningsområdet, som reglerar upphandlingsförfarandet

Familjebostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Familjebostäder upphandlar i huvudsak byggtreprenader samt fastighetsrelaterade service- och underhållstjänster. Inom dessa områden finns etablerade branschgemensamma standards och regelverk. Innovationsvänlig upphandling och innovationsupphandling kan ändå vara intressant att tillämpa och då särskilt inom områden som rör byggprocess och energioptimering. Bolaget ser därför positivt på att begreppet förs in i upphandlingspolicyn. Om staden ska lyckas med att utforma upphandlingar på ett sådant sätt att innovativa lösningar främjas och samtidigt minimera de risker som beskrivs i ärendet, anser bolaget det angeläget att staden tillhandahåller ytterligare stöd och vägledning till verksamheterna.

Familjebostäder ser det som ytterst angeläget att de leverantörer som bolaget anlitar genom upphandling delar bolagets och stadens värderingar i fråga om grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter. Bolaget ser därmed positivt på stadsledningskontorets förslag om att införa krav om samhällsansvar i upphandlingspolicyn.

Bolaget har i övrigt inget att erinra mot stadsledningskontorets förslag.

S:t Erik Kommunikations remissvar har i huvudsak följande lydelse:

S:t Erik Kommunikation välkomnar en revidering av stadens upphandlingspolicy med inriktning mot att upphandlingarna ska utformas så att innovativa lösningar främjas samt att staden ska ställa krav på samhällsansvar när detta kan motiveras.

Svenska Bostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Mutor och jäv

Rekommendation:

Svenska Bostäder har inga eringringar.

Krav på samhällsansvar

Rekommendation:

Svenska Bostäder har inga erinringringar.

Upphandling av innovativa lösningar

Rekommendation:

Svenska Bostäder har inga erinringar i den omfattning det är tillämpligt i Svenska Bostäders verksamhet.

Stokabs remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stokab välkomnar en revidering av stadens upphandlingspolicy med inriktning mot att upphandlingarna ska utformas så att innovativa lösningar främjas (*bilaga 6*).

Bostadsförmedlingens remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Bostadsförmedlingen har inget att erinra mot de föreslagna förändringarna i stadens upphandlingspolicy.

Bolagets upphandlingar ligger på en blygsam nivå jämfört många andra verksamheter inom staden. Oavsett detta ser Bostadsförmedlingen positivt på att upphandlingspolicyn ses över för ökad tydlighet och att inkludera de föreslagna aspekterna och förutsätter att vägledning kommer att ges genom tillämpningsanvisningar.

Stockholm Business Region remissvar har i huvudsak följande lydelse:

SBR välkomnar en revidering av stadens upphandlingspolicy, som därmed kommer att främja innovativa lösningar samt att staden kan ställa på samhällsansvar när detta kan motiveras.

SBR skulle gärna se skrivningar som tydligare möjliggör för små företag att delta i offentliga upphandlingar. Exempelvis skulle den möjlighet som ges i stadens IT-program "Ett program för digital förnyelse 2013 – 2018" (utl.2013:46) dnr 031-786/2012, kunna införas inom fler upphandlingsområden.

Enligt IT-programmet kan en förvaltning eller ett bolag formulera ett IT-relaterat behov, tillsammans med ett företag, oavsett storlek, ta fram en bra idé och testa den i skarp läge utan upphandling (i tre till sex månader). Detta kan sedan leda till en upphandling, som är utformad för den framtagna, innovativa, fungerande tjänst som företaget redan levererat.

Detta skulle i sin tur möjliggöra ökad konkurrens, sänkta kostnader, höjd kvalitet och främja innovativa lösningar som driver utveckling och förbättring i stadens verksamheter.

Stockholms Stadsteaters remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stockholms Stadsteater ställer sig positiv till Stadsledningskontorets förslag avseende inarbetning av innovation samt samhällsansvar i stadens upphandlingspolicy.

Främjande av innovationer inom stadens verksamheter är av betydelse för skapandet av möjligheter till tillväxt och samhällsnytta. Stadens samtliga verksamheter, inklusive Stockholms Stadsteater, har i egenskap av att vara "upphandlande myndigheter" en viktig roll att fylla för att bidra till ett innovativt samhällsklimat i vår stad.

Avslutningsvis avseende samhällsansvar, det som idag ofta benämns som ”hållbar utveckling”, utgör det förslagna tillägget en komplettering av stadens upphandlingspolicy som är högst aktuell. Även om förslaget vad avser såväl innovationsfrämjande som samhällsansvar är förenat med vissa svårigheter vid tillämpningen härav, är det Stockholms Stadsteaters hållning att förslaget utgör ett välkommet styrmedel för att premiera nytänkande, utveckling och hållbarhet.

SGA Fastigheters remissvar har i huvudsak följande lydelse:

I uppdraget från kommunfullmäktige anges att inarbetning av innovation ska ske i stadens konkurrenspolicy. Konkurrenspolicyen reglerar främst stadens riktlinjer beträffande konkurrensutsättning av verksamhet och valfrihetssystem.

Stadsledningskontoret anser att andelen konkurrensutsatt verksamhet inom staden inte har någon naturlig koppling till innovation. Enligt stadsledningskontoret är det mer ändamålsenligt att inarbeta innovation i stadens upphandlingspolicy. SGA Fastigheter delar stadsledningskontorets förslag varför detta även föreslås av SGA Fastigheter.

Att ta hänsyn till innovationsaspekter vid upphandling kan leda till positiva samhällsekonomiska effekter genom att nya, billigare, mer kvalitativa eller effektiva varor och tjänster köps in av Stockholms stad.

Stockholmsshems remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stockholmshem anser att det är bra att staden tar fram anvisningar i de aktuella frågorna. Bolaget har inga erinringar mot förslagen vad gäller mutor och jäv och krav på samhällsansvar. Inte heller vad gäller upphandling av innovativa lösningar har bolaget några erinringar mot förslagen som rör Stockholmsshems verksamhet.

I flera fall har Stockholmshem redan genomfört upphandlingar, som kan benämnas som innovationsupphandlingar, särskilt i frågor gällande miljö, exempelvis passivhus i Hökarängen. Stockholmshem har också handlat upp fastighetsskötsel med social inriktning för några av våra bostadsområden. Stockholmshem ställde i upphandlingen samhällskrav, som gjorde att bolaget fick in anbud från andra typer av företag och fick ett nytt upplägg av städningen till gagn för områdets skötsel och därmed bolagets hyresgäster.

S:t Erik Markutvecklings remissvar har i huvudsak följande lydelse:

S:t Erik Markutveckling AB:s uppgift är att äga och förvalta fastigheter/aktier i fastighetsbolag i syfte att främja stadens förmögenhetsförvaltning och utveckling. Bolaget har liten egen organisation och upphandlar stor del av verksamheten externt.

Bolaget anser att de förslag för inriktning och avgränsningar som redovisas i stadsledningskontorets förslag förefaller rimliga. Sammantaget har S:t Erik Markutveckling inget att erinra mot förslaget.

Fackförbundet Vision

Fackförbundet Visions remissyttrande daterat den 18 juni 2013 har i huvudsak följande lydelse.

*INNOVATIONER OCH KRAV PÅ SAMHÄLLSANVAR I STADENS
UPPHANDLINGAR (UPPHANDLINGSPOLICY)*

Stadsledningskontoret har, på uppdrag av kommunstyrelsen, utarbetat en reviderad upphandlingspolicy, som sänts på remiss till stadens alla förvaltningar och bolag. Stadens fackliga organisationer har inte fått remissen men fackförbundet Vision Stockholms stad har under många år aktivt försökt att påverka upphandlingspolicyn och vill därför lämna ett eget remissvar

Visions medlemmar leder, planerar och administrerar många av välfärdstjänsterna. Vi är tillsammans en garant och en förutsättning för att medborgarna ska få tillgång till välfärdstjänster av hög kvalitet. Fler arbetsgivare – en mångfald av aktörer – kan underlätta bl.a. en ökad rörlighet på arbetsmarknaden och bidra t.ex. till verksamhetsutveckling samt löne- och yrkesutveckling. En förutsättning är att styrning, uppföljning, insyn och kvalitet står under beställarens, d.v.s. offentlighetens, kontroll.

För Vision är det självklart att medarbetare i offentligt finansierade välfärdstjänster ska ha bra arbetsvillkor och arbetsmiljö. Enligt upphandlingslagen får upphandlaren i förfrågningsunderlaget ställa krav om sociala, miljömässiga och andra villkor för hur ett kontrakt ska fullgöras. Det kan handla om bl.a. löne- och anställningsvillkor, arbetsmiljö osv. Lagen kräver inte att enbart pris ska vara avgörande i urvalet. För Vision innebär det självklart krav på bra kollektivavtal eller i varje fall krav på inom branschen jämförbara villkor.

Det är dock inte alltid möjligt att ställa krav på kollektivavtal vid upphandlingar eftersom dessa varierar och kan vara diskriminerande mot anbudsgivare från andra EU-länder. Om upphandlingen inte omfattas av EU:s upphandlingsdirektiv eller om den inte bedöms intressant för anbudsgivare från andra EU-länder finns dock inga begränsningar.

Även om upphandlingen har ett gränsöverskridande intresse, kan krav ställas på grundläggande kollektivavtalsenliga villkor när det gäller bl.a. arbetstid, semester och föräldraledighet. Man kan även ställa krav om minimilön under förutsättning att sådant regleras i kollektivavtalet. Även om några exakta svar på frågan om vilka krav som kan ställas inte än så länge finns i rättspraxis finns det inte heller någon anledning att vara alltför återhållsam med att ställa rimliga krav på löne- och anställningsvillkor i upphandlingssammanhang

Meddelarfrihet är ett skydd för anställda som larmar om oegentligheter i verksamheten. Visions uppfattning är att meddelarfriheten ska utgöra ett avtalsvillkor och vara densamma som om verksamheten hade bedrivits i egen regi. Vidare anser Vision att krav som gäller för den anlitade entreprenören gäller konsekvent även dess underentreprenörer. För Vision handlar det om beställarens trovärdighet.

Fullfölja Arbetsmiljölagens syfte och bestämmelserna om systematiskt arbetsmiljöarbete ska ses i ett vidare perspektiv och ske mera långsiktigt än en avtalsperiodens längd. Vision ser det som självklart att t.ex. protokoll och handlingsplaner framtagna i samverkan eller i arbetsmiljökommitté ingår i verksamhetsdokumentation vid t.ex. byte av leverantör.

Vision ställer sig i huvudsak positiv till stadsledningskontorets förslag till text men vill lämna följande synpunkter:

Innovationsupphandling

- Beskrivningen handlar mest om varor och teknik – tjänsteperspektivet efterlyses då kommunens verksamhets består i huvudsak av tjänster.
- Problembeskrivningarna omfattar mest avtalstekniska aspekter. Vi saknar konsekvenstänket och krav på uppföljningar.
- Riskanalysen borde även ta hänsyn till hur staden vill bli uppfattad utifrån Vision 2030. En stad i världsklass kan och bör delta i utvecklingen av nya produkter och tjänster men en riskbedömning bör göras vilken skada kan en ev. misslyckad innovation orsaka för den bild och anseendet som staden vill förmedla.
- Eftersom avgörandet huruvida innovationsupphandlingar används föreslås ligga på varje nämnd, vilket ju ter sig vara naturligt, borde nämnderna ges i uppdrag att öka kompetensen inom området för att minimera de beskrivna riskerna samt det som framgår av Visions remissvar.

Krav på samhällsansvar

- Att ställa sociala, etiska och miljömässiga krav handlar om uttryck för vilja och ska enligt Vision ses som en möjlighet att utveckla livsvillkoren och välfärden även utanför den egna verksamheten. En utökad vision, m.a.o.
- Vision saknar konkretisering av möjliga krav i enlighet med vad beskrivna standarder och ramverk anger, t.ex. konkurrensneutrala sociala krav, som enligt Vision är möjliga att ställa. Stadens fackliga organisationer bör ses som resurs i sammanhanget.
- Återigen behövs det ökad kompetens inom staden om samhällsansvar vid upphandlingar av varor och tjänster. Till skillnad från remissen anser Vision att behovet av ökad kompetens inte ska ses som en risk utan som en fråga om organisationsutveckling.

Övriga synpunkter som Vision anser bör framgå av stadens upphandlingspolicy:

- Meddelandefrihet ska gälla för personalen i den upphandlade verksamheten på samma sätt som för anställda i egen verksamhet. Undantag är uppgifter som avser affärsförhållanden.
- Tydliga, konkreta krav ska ställas gällande arbetsmiljö. T.ex. krav på protokoll och handlingsplaner från samverkan och/eller arbetsmiljökommitté.
- Stadens antidiskrimineringsklausul behöver förtydligas i den nya upphandlingspolicyn så att den även ska gälla för underleverantören. Detta

tillämpas redan i dag i många förfrågningsunderlag och bör därför inte vara kontroversiellt att införa i policyn.

- Staden bör, som en del av avtalsuppföljning använda sig av oanmälda inspektioner som en metod.

För Vision Stockholms stad

Johan Berken

Avdelningsordförande

Marjo Nieminen

Vice avdelningsordförande

Reservationer m.m.

Arbetsmarknadsnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Karin Rågsjö (V) enligt följande.

Föreslår att arbetsmarknadsnämnden delvis ställer sig bakom förvaltningens förslag samt att i övrigt anför följande:

Den nuvarande borgerliga majoriteten anser att i princip allt som går att konkurrensutsätta ska upphandlas. Det överordnade målet är inte ett samhälle där resurser fördelas efter behov och där medborgarnas, brukarnas och personalens inflytande är reellt. Vi anser att det måste vara enkelt och tydligt hur man kan kräva att just samhället tar sitt lagstadgade ansvar för medborgarna som inte får reduceras till kunder på en marknad.

Stadens upphandlingsverksamhet handlar dels om upphandling till stadens egna verksamheter (traditionella varor och tjänster) och dels om upphandling av hela verksamheter (när stadens egen verksamhet, genom upphandling eller valfrihetssystem konkurrensutsätts). Vi vill avskaffa konkurrenspolicyn, men förbättra upphandlingspolicyn så att den kan bidra till en socialt och ekologiskt hållbar utveckling.

Det finns ingen som helst historisk evidens för att just konkurrensutsättning är vägen till större samhällsansvar eller fler innovationer, snarare tvärtom. Till och med i rapporten "Den innovativa vården", Vinnova nov 2012, som tillkommit på regeringens uppdrag, är de flesta exempel på innovationer i vården från offentligt drivna verksamheter.

När staden upphandlar ska vi självklart ha en bra policy för upphandlings-arbetet där staden ställer långtgående miljökrav etiska krav och sociala krav. Det är anmärkningsvärt att vi i Sverige är så mycket mer restriktiva och bakbundna vid upphandlingar än i övriga EU.

Såväl innovationer som samhällsansvar äger sin plats i alla typer av upphandlingar.

I själva tjänsteutlåtandet till förslaget nämns också andra exempel på krav på samhällsansvar som kan ställas i en upphandling. Ett sådant är anställning av långtidsarbetslösa, något som ofta används i andra europeiska länder.

Tjänsteutlåtandet lyfter upp att arbetstagarna kan tillförsäkras minimilöner.

Eftersom Sverige inte har minimilöner utan kollektivavtal så gör alliansen detta till ett problem för oss. Att kräva kollektivavtal skulle begränsa etablering av företag från andra länder – medan minimilöner inte gör det.

Tjänsteutlåtandet ger inga exempel på hur vi kan agera för att uppnå samma syfte. Vi konstaterar att den styrande majoriteten inte är intresserad av

möjligheten att motverka lönedumpning och utnyttjande av underbetalda arbetskraftsinvandrare. Men kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor t är självklart att föra in som krav.

Att bidra till en väl fungerande arbetsmarknad med avtalsenliga löner och trygga anställningsvillkor är ett mycket tydligt sätt att ta samhällsansvar. Att införa meddelarfrihet och meddelarskydd som motsvarar det som gäller i kommunen som krav i förfrågningsunderlagen är ett annat sätt att ta samhällsansvar och motverka missförhållanden i verksamheterna. Vi vill ha bort vinstdrivande företag från all vård, omsorg och skola. Vi anser att ett bolag, som inte återinvesterar eventuellt överskott i verksamheten, inte tar sitt samhällsansvar. Att kommunerna lägger ut verksamheter på riskkapitalbolag med säte i ett skatteparadis där de ägnar sig åt skattesmitning är att stödja skattefusk och inte heller ansvarstagande.

Ett av de stora problemen med nuvarande dogmatiska konkurrensutsättning är dock att den hämmar utveckling och innovationer, genom att snart sagt all verksamhet som inte är myndighetsutövning och strategisk ledning stängs inne i långa avtal som kan vara svåra att omförhandla. Med nuvarande politiska inriktning avhänder sig kommunen också möjligheten att tillgodogöra sig vinsterna av eventuella innovationer i verksamheten, eftersom vinsterna stannar i de privata verksamheterna.

Utifrån den klimatdebatt vi har idag, är det viktigt att utveckla ny teknik. Vi tycker att man borde satsa mer på innovativa upphandlingar, för att driva tekniken framåt. När myndigheter gör större upphandlingar, borde de rekommenderas att lägga in beställningar om teknikutveckling redan i förfrågningsunderlaget.

Satsningen på offentliga innovationsupphandlingar ska göras genom särskilda stöd i statliga myndigheters, kommuners och landstings upphandlings-processer. Vänsterpartiet kan till exempel tänka sig en särskild utbildning inom detta området för alla inom den offentliga sektorn, som ska upphandla.

Internationella och nationella exempel visar att det är fullt möjligt att bygga sociala krav i upphandlingen. Detta som en självklarhet. De tio principerna i FN:s global Compact ger en riktning likaså OECD:s riktlinjer för multinationella företag.

Reservation anfördes av Åsa Jernberg m.fl. (MP) enligt följande.

Vi anser att det är hög tid att ta till vara den offentliga upphandlingens fulla potential som beställare av en hållbar framtid. Det är viktigt att stadens behov av varor och tjänster inte tillgodoses på ett sätt som är oförenligt med en god samhällsutveckling.

I den föreslagna reviderade upphandlingspolicyn har möjligheterna att ställa sociala krav och att främja innovationer genom upphandling arbetats in. Det tycker vi är bra. För att uppmuntra till nytänkande bland mindre företag liksom ta till vara

ideella organisationers och sociala företags särart kan det vara värdefullt att använda sig av så kallade innovationsfrämjande upphandlingar, i vilka en funktion efterfrågas utan förutfattad mening om tillvägagångssätt.

Vi hade dock velat se att skrivningarna om miljökrav och sociala krav varit mer långtgående och bindande för att säkerställa att staden tillvaratar upphandlingsinstrumentets potential som verktyg för att ställa om till ett hållbart samhälle. Normaltillståndet ska vara att staden vid upphandlingar använder sig av miljökrav och sociala krav och, i de fall då det är relevant, etiska krav. En dokumenterad analys ska alltid göras och om det i något fall inte ställs miljökrav eller sociala krav ska en skriftlig motivering ges.

Enligt Miljöstyrringsrådet kan varje skattekrona som används i den offentliga upphandlingen med relevant ställda miljökrav och sociala krav bidra till en väl förräntad samhällsnytta. Staden bör ta chansen att revidera skrivningarna som rör kraven på miljöhänsyn. I den nu reviderade upphandlingspolicyn står det att ”krav på miljöhänsyn får ställas vid stadens vid upphandlingar inom olika områden”. Vi menar att staden inte bara får ställa krav på miljöhänsyn utan som normaltillstånd också ska ställa sådana krav. I de fall miljökrav inte ställs ska en skriftlig motivering ges.

De sociala kraven kan exempelvis innebära att staden ska använda sig av upphandling för att skapa en inkluderande och jämställd arbetsmarknad, fri från alla typer av diskriminering. Sociala krav kan tillsammans med till exempel kontraktspaketering också bidra till att öka möjligheten för mindre aktörer och utförare inom den idéburna sektorn att vinna kontrakt. Vi menar att omfattningen av krav på samhällsansvar även ska innehålla krav på rätt för arbetstagaren att arbeta under kollektivavtalsliknade villkor, krav på att inte diskriminera vid anställning och krav på föreningsfrihet, båda i enlighet med exempelvis Global Compact, samt att leverantören ska iaktta respekt för barns rättigheter i enlighet med Barnkonventionen. Meddelandefrihet ska gälla för personalen i upphandlad verksamhet precis som för personalen som är offentliganställd. Undantag är uppgifter som avser affärsförhållanden.

Annat sätt att hantera krav på samhällsansvar är att använda sig av konventioner för att ställa krav på hur leverantörerna ska respektera grundläggande sociala krav i sin verksamhet. Exempel är ILO:s åtta kärnkonventioner nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182 samt FN:s

barnkonvention artikel 32. Arbetsmiljölagstiftning, arbetarskydd, socialförsäkringsskydd och arbetsrätt, inklusive lagstiftning om minimilön, som gäller i tillverkningslandet är också viktigt att beakta.

Generellt finns ett stort behov inom offentlig sektor av uppföljning av uppställda krav, så även inom Stockholms stad. Egenkontroll ställer höga krav på förfrågningsunderlaget för att staden ska kunna försäkra sig om att underlaget är tillförlitligt. Det behövs även fortlöpande kontroll från stadens sida, egenkontrollen måste kontrolleras. Det måste finnas nog med resurser för att den upphandlande verksamheten ska kunna kontrollera och genomföra revision av egenkontrollen.

För att säkra allmänhetens rätt till insyn ska förvaltningen ha rätt att begära ut material från leverantören som medborgarna kan ha intresse av (i enlighet med vad som stadgas i 3 kap. 19 § kommunallagen).

Den antidiskrimineringsklausul som staden använder sig av behöver skärpas. Idag gäller antidiskrimineringsklausulen i huvudsak inte för underleverantörer och anger inte vite som sanktionsmöjlighet. Avtal kan inte heller hävas med leverantören förrän efter lagakraftvunnen dom. Det är otillräckligt.

Skattebetalarnas pengar ska inte gå till verksamheter som diskriminerar.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Ulla Hamilton m.fl. (M), Gulan Avci (FP) och Kristian Ljungblad (C) enligt följande.

Stockholmsalliansen önskar en utveckling där fler små- och medelstora företag har chansen att delta i offentliga upphandlingar. Det är viktigt att formulera krav på samhällsansvar så att små- och medelstora företag har möjlighet att uppfylla dessa och inte avstår från att lägga anbud. Eftersom begreppet samhällsansvar inte är entydigt definierat vill vi att det i upphandlingspolicyn framgår att kriterierna på samhällsansvar även är rimliga för små- och medelstora företag att leva upp till.

Viktigt att understryka är att om det ställs specifika krav så måste den upphandlande aktören också ha kompetens och kapacitet att följa upp och kontrollera att de efterlevs. Det är viktigt för trovärdigheten gentemot andra aktörer. Transparens och öppenhet kring kraven och tolkningen av densamma måste prägla hela upphandlingsförfarandet.

Fastighetsnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Jakop Dalunde m.fl. (MP) enligt följande.

Att delvis bifalla kontorets förslag till reviderad upphandlingspolicy samt därutöver lägga till följande:

Vi anser att det är hög tid att ta till vara den offentliga upphandlingens fulla potential som beställare av en hållbar framtid. Det är viktigt att stadens behov av varor och tjänster inte tillgodoses på ett sätt som inte är förenligt med en god samhällsutveckling.

I den föreslagna reviderade upphandlingspolicyn har möjligheterna att ställa sociala krav och att främja innovationer genom upphandling arbetats in. Det tycker vi är bra. För att uppmuntra till nytänkande bland mindre företag liksom ta till vara ideella organisationers och sociala företags särart kan det vara värdefullt att använda sig av så kallade innovationsfrämjande upphandlingar, i vilka en funktion efterfrågas utan förutfattad mening om tillvägagångssätt.

Vi hade dock velat se att skrivningarna om miljökrav och sociala krav varit mer långtgående och bindande för att säkerställa att staden tillvaratar upphandlingsinstrumentets potential som verktyg för att ställa om till ett hållbart samhälle. Normaltillståndet ska vara att staden vid upphandlingar använder sig av miljökrav och sociala krav och, i de fall då det är relevant, etiska krav. En dokumenterad analys ska alltid göras och om det i något fall inte ställs miljökrav eller sociala krav ska en skriftlig motivering ges.

Enligt Miljöstyrningsrådet kan varje skattekrona som används i den offentliga upphandlingen med relevant ställda miljökrav och sociala krav bidra till en väl förräntad samhällsnytta. Staden bör ta chansen att revidera skrivningarna som rör kraven på miljöhänsyn. I den nu reviderade upphandlingspolicyn står det att ”krav på miljöhänsyn får ställas vid stadens upphandlingar inom olika områden”. Vi menar att staden inte bara får ställa krav på miljöhänsyn utan som normaltillstånd också ska ställa sådana krav. I de fall miljökrav inte ställs ska en skriftlig motivering ges.

De sociala kraven kan exempelvis innebära att staden ska använda sig av upphandling för att skapa en inkluderande och jämställd arbetsmarknad, fri från alla typer av diskriminering. Sociala krav kan tillsammans med till exempel kontraktspaketering också bidra till att öka möjligheten för mindre aktörer och utförare inom den idéburna sektorn att vinna kontrakt. Vi menar att omfattningen av krav på samhällsansvar även ska innehålla krav på rätt för arbetstagaren att arbeta under kollektivavtalsliknade villkor, krav på att inte diskriminera vid anställning och krav på föreningsfrihet, båda i enlighet med exempelvis Global Compact, samt att leverantören ska iaktta respekt för barns rättigheter i enlighet med Barnkonventionen.

Annat sätt att hantera krav på samhällsansvar är att använda sig av konventioner för att ställa krav på hur leverantörerna ska respektera grundläggande sociala krav i sin verksamhet. Exempel är ILO:s åtta kärnkonventioner nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182 samt FN:s barnkonvention artikel 32. Arbetsmiljölagstiftning, arbetarskydd, socialförsäkringsskydd och arbetsrätt, inklusive lagstiftning om minimilön, som gäller i tillverkningslandet är också viktigt att beakta.

Generellt finns ett stort behov inom offentlig sektor av uppföljning av uppställda krav, så även inom Stockholms stad. Egenkontroll ställer höga krav på förfrågningsunderlaget för att staden ska kunna försäkra sig om att underlaget är tillförlitligt. Det behövs även fortlöpande kontroll från stadens sida, egenkontrollen måste kontrolleras. Det måste finnas nog med resurser för att den upphandlande verksamheten ska kunna kontrollera och genomföra revision av egenkontrollen.

Reservation anfördes av Nicklas Nilsson m.fl. (S) enligt följande.

Delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut samt därutöver lägga till följande:

Samhällsansvar vid offentliga upphandlingar är otroligt viktigt. Det borde också vara en självklar del av stadens upphandlingspolicy, då samhällsansvaret är en viktig del av varje led i hela stadens verksamhet. I det ansvaret ligger också ansvaret för goda

arbeten. Därför är kravet om att alla som arbetar i Sverige omfattas av Svenska kollektivavtal vår viktigaste garant för detta och ska gälla som krav vid upphandling

Reservation anfördes av Maria Öhman (V) enligt följande.

- att delvis godkänna kontorets förslag till beslut samt att därutöver lägga till följande:

Som stor offentlig aktör som upphandlar massor av tjänster och varor så kan Stockholm stad gå längre och välja att påverka samhället i önskvärd riktning. Det bör vi göra. Därför önskar vi att staden på ett mer beslutsamt sätt bearbetar texten för att se hur staden ska göra för att ställa krav om kollektivavtal bland upphandlade företag och underleverantörer. Vi vet att vi skapar en säkrare, effektivare och mer rättvis arbetsmarknad om kollektivavtal följs. Därför borde detta vara ett krav från stadens sida. Lika så har vi antidiskrimineringslagstiftning som ska följas. Kravet på att det inte förekommer diskriminering måste även gälla upphandlade bolags underleverantörer. Det bör utformas en handlingsplan om staden upptäcker brott mot diskrimineringslagstiftningen med möjligheter att upphäva avtal eller ålägga bolaget med vite om vårdslösheten har varit påtaglig.

I upphandlingspolicyn diskuteras även hur avtal ska följas upp. Vi instämmer i att staden kan utveckla en effektivare uppföljning av de kontrakt som staden ingår.

Idrottsnämnden

Reservation anfördes av Emilia Bjuggren m.fl. (S) enligt följande.

Nämnden godkänner delvis förvaltningens förslag till beslut.

Nämnden anför därutöver följande:

Genom offentliga upphandlingar har staden, som beställare av tjänster och varor, inte bara möjligheter att ställa kvalitetskrav utan även möjligheten att påverka samhällsutvecklingen. En upphandlingspolicy med tydliga krav på kvaliteten, som även väger in miljö och social rättvisa, måste tas fram.

Enligt rapporten Upphandling och arbete i EU (Sieps 2010:3), är Sverige ett av de länder som är sämst på att hävda löntagares villkor. Detta trots LOU. En stad i världsklass förutsätter att rätt kvalitetskrav ställs vid offentlig upphandling. Därför ska krav om kollektivavtal, även för underleverantörer, alltid vara ett grundkrav i stadens upphandlingar. Krav om kollektivavtal skulle sätta stopp för förekomsten av svartarbete och social dumpning. För att undvika att arbetstagare som vågar avslöja missförhållanden blir avskedade eller uppsagda bör personal vilken arbetar i den upphandlade verksamheten tillförsäkras meddelarfrihet och meddelarskydd

motsvarande den meddelarfrihet och meddelarskydd som råder för offentligt anställd personal.

Offentlighetsprincipen ska gälla för upphandlad verksamhet på samma sätt som för kommunens egna verksamheter. Utöver detta bör upphandlingar användas för att främja jämställda löner och likaberättigande på arbetsmarknaden.

Vår stad är en aktör i en global värld. En del val vi som politiker gör i Stockholm påverkar arbetsmiljön även för många människor som bor långt härifrån. Vi har som politiker ett ansvar att i vår verksamhet främja en utveckling mot hållbarhet, såväl social som miljömässig även i andra delar av världen. Därför ska staden upphandla rättvisemärkta varor när så är möjligt.

Reservation anfördes av Åsa Jernberg (MP) enligt följande.

Som svar på remissen anför nämnden följande.

Vi anser att det är hög tid att ta till vara den offentliga upphandlingens fulla potential som beställare av en hållbar framtid. Det är viktigt att stadens behov av varor och tjänster inte tillgodoses på ett sätt som är oförenligt med en god samhällsutveckling.

I den föreslagna reviderade upphandlingspolicyn har möjligheterna att ställa sociala krav och att främja innovationer genom upphandling arbetats in. Det tycker vi är bra. För att uppmuntra till nytänkande bland mindre företag liksom ta till vara ideella organisationers och sociala företags särart kan det vara värdefullt att använda sig av så kallade innovationsfrämjande upphandlingar, i vilka en funktion efterfrågas utan förutfattad mening om tillvägagångssätt. Den offentliga sektorn är många gånger kund till företag som säljer miljöanpassade varor och tjänster. Genom innovationsupphandling kan det offentliga stödja små och medelstora företag som säljer miljöanpassade varor och tjänster och samtidigt ge dessa företag möjligheten att få en första referenskund. Detta gynnar både det enskilda företaget som tillväxten i stort.

Vi hade dock velat se att skrivningarna om miljökrav och sociala krav varit mer långtgående och bindande för att säkerställa att staden tillvaratar upphandlingsinstrumentets potential som verktyg för att ställa om till ett hållbart samhälle. Normaltillståndet ska vara att staden vid upphandlingar använder sig av miljökrav och sociala krav och, i de fall då det är relevant, etiska krav. En dokumenterad analys ska alltid göras och om det i något fall inte ställs miljökrav eller sociala krav ska en skriftlig motivering ges.

Enligt Miljöstyrringsrådet kan varje skattekrona som används i den offentliga upphandlingen med relevant ställda miljökrav och sociala krav bidra till en väl förräntad samhällsnytta. Staden bör ta chansen att revidera skrivningarna som rör kraven på miljöhänsyn. I den nu reviderade upphandlingspolicyn står det att ”krav på miljöhänsyn får ställas vid stadens upphandlingar inom olika områden”. Vi menar att

staden inte bara får ställa krav på miljöhänsyn utan som normaltillstånd också ska ställa sådana krav. I de fall miljökrav inte ställs ska en skriftlig motivering ges. De sociala kraven kan exempelvis innebära att staden ska använda sig av upphandling för att skapa en inkluderande och jämställd arbetsmarknad, fri från alla typer av diskriminering. Sociala krav kan tillsammans med till exempel kontraktspaketering också bidra till att öka möjligheten för mindre aktörer och utförare inom den idéburna sektorn att vinna kontrakt. Vi menar att omfattningen av krav på samhällsansvar även ska innehålla krav på rätt för arbetstagaren att arbeta under kollektivavtalsliknade villkor, krav på att inte diskriminera vid anställning och krav på föreningsfrihet, båda i enlighet med exempelvis Global Compact, samt att leverantören ska iaktta respekt för barns rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Meddelandefrihet ska gälla för personalen i upphandlad verksamhet precis som för personalen som är offentliganställd. Undantag är uppgifter som avser affärsförhållanden.

Annat sätt att hantera krav på samhällsansvar är att använda sig av konventioner för att ställa krav på hur leverantörerna ska respektera grundläggande sociala krav i sin verksamhet. Exempel är ILO:s åtta kärnkonventioner nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182 samt FN:s barnkonvention artikel 32. Arbetsmiljölagstiftning, arbetarskydd, socialförsäkringsskydd och arbetsrätt, inklusive lagstiftning om minimilön, som gäller i tillverkningslandet är också viktigt att beakta.

Generellt finns ett stort behov inom offentlig sektor av uppföljning av uppställda krav, så även inom Stockholms stad. Egenkontroll ställer höga krav på förfrågningsunderlaget för att staden ska kunna försäkra sig om att underlaget är tillförlitligt. Det behövs även fortlöpande kontroll från stadens sida, egenkontrollen måste kontrolleras. Det måste finnas nog med resurser för att den upphandlande verksamheten ska kunna kontrollera och genomföra revision av egenkontrollen.

För att säkra allmänhetens rätt till insyn ska förvaltningen ha rätt att begära ut material från leverantören som medborgarna kan ha intresse av (i enlighet med vad som stadgas i 3 kap. 19 § kommunallagen).

Den antidiskrimineringsklausul som staden använder sig av behöver skärpas. Idag gäller antidiskrimineringsklausulen i huvudsak inte för underleverantörer och anger inte vite som sanktionsmöjlighet. Avtal kan inte heller hävas med leverantören förrän efter lagakraftvunnen dom. Det är otillräckligt. Skattebetalarnas pengar ska inte gå till verksamheter som diskriminerar.

Kulturnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Ann Mari Engel (V) enligt följande.

Att delvis godkänna förvaltningen svar

Att upphandlingspolicyn bör innefatta krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor samt ska-krav gällande jämställdhet och miljömål.

Stockholms stad är en av landets största upphandlare av varor och tjänster. Vi måste använda den rollen på ett ansvarsfullt sätt. Det borde vara självklart att endast använda leverantörer som delar stadens värderingar i fråga om grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter. Att detta föreslås ingå i kravet på samhällsansvar är bra.

Detta är emellertid inte tillräckligt. Vi måste också värna arbetsrätten och kräva att de upphandlade företagen arbetar har tecknat kollektivavtal eller har kollektivavtalslikande villkor.

Vi måste värna jämställdheten och kräva att ett ska-krav på jämställdhet ingår i kraven för upphandling. Likaså måste miljökraven skärpas och t.ex. innefatta miljökrav vid transporter.

Vi instämmer med kulturförvaltningen i att definitionen av ”innovation” kan orsaka avgränsningsproblem och oklarheter om vilket företräde detta ska ges i bedömningen.

Reservation anfördes av Monika Lindh m.fl. (S) enligt följande.

Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut,
Att anföra följande:

Genom offentliga upphandlingar har staden som beställare av tjänster och varor, inte bara möjligheter att ställa kvalitetskrav, utan även möjligheten att påverka samhällsutvecklingen. En upphandlingspolicy med tydliga krav på kvaliteten, som även väger in miljö och social rättvisa, måste tas fram.

Enligt rapporten Upphandling och arbete i EU (Sieps 2010:3), är Sverige ett av de länder som är sämst på att hävda löntagares villkor. Detta trots LOU.

En stad i världsklass förutsätter att rätt kvalitetskrav ställs vid offentlig upphandling. Det skulle hejda förekomsten av svartarbete och social dumpning. Här är ”Vita jobb-modellen” en viktig komponent som staden bör anamma. Detta för att understödja kollektivavtalsenliga löner, god arbetsmiljö och rättvisa konkurrensfördelar.

Utöver detta bör upphandlingar användas för att främja jämställda löner och likaberättigande på arbetsmarknaden.

För att undvika att arbetstagare som vågar avslöja missförhållanden blir avskedade eller uppsagda bör personal vilken arbetar i den upphandlade verksamheten tillförsäkras meddelarfrihet och meddelarskydd motsvarande den meddelarfrihet och meddelarskydd som råder för offentligt anställd personal.

Reservation anfördes av Mats Berglund (MP) enligt följande.

Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut,
Att anföra följande:

Vi anser att det är hög tid att ta till vara den offentliga upphandlingens fulla potential som beställare av en hållbar framtid. Det är viktigt att stadens behov av varor och tjänster tillgodoses på ett sätt som är förenligt med en god samhällsutveckling. Staden måste därför ställa långtgående krav i upphandlingsdirektiven både vad gäller miljökrav och sociala krav.

Staden måste bättre utnyttja möjligheten att använda upphandlingsinstrumentet för att för att skapa en socialt hållbar, arbetsmarknad som är inkluderande och jämställd, och fri från diskriminering. Krav bör därför ställas kring föreningsfrihet och kollektivavtalsliknande villkor. Även miljökraven måste vara höga. Till exempel står transporter för en betydande del av både den lokala miljöproblematiken och den globala klimatproblematiken som vi står inför idag. Därför bör höga miljökrav ställas i samband med upphandlingen av transporttjänster.

Kyrkogårdsnämnden

Reservation anfördes av Magnus Jarnling (MP) enligt följande.

- att föreslå kommunfullmäktige att delvis bifalla den reviderade upphandlingspolicyn, samt att därutöver anföras:

Vi anser att stadens förvaltningar och bolag behöver ytterligare stöd och resurser för att kunna skapa förfrågningsunderlagen vid upphandlingar.

Vi anser att skrivningarna om miljökrav och sociala krav görs mer långtgående och bindande för att säkerställa en omställning till ett hållbart samhälle.

För att uppmuntra till nytänkande bland mindre företag bör s k innovationsfrämjande upphandlingar tillämpas, i vilken en funktion efterfrågas utan mening om tillvägagångssätt.

Vi anser att omfattningen av krav på samhällsansvar ska innehålla krav på rätt för arbetstagare att arbeta under kollektivavtalsliknande villkor, samt att leverantörer ska iaktta respekt för barns rättigheter i enlighet med Barnkonventionen”.

Reservation anfördes av Bo Johnson m.fl. (S) enligt följande.

att som svar på remissen anföras följande:

Ungdomsarbetslösheten i Stockholms stad är oroande hög. Därför vill vi socialdemokrater ställa krav på att de företag som vinner stadens upphandlingar också ska anställa långtidsarbetslösa ungdomar. Vi vet att det är möjligt, Svenska bostäder har använt detta i sin verksamhet.

Vidare vill vi att staden, som rutin, undersöker möjligheten att ställa krav på sommarjobb för unga i avtalen. Det ska gälla varje avtal inom staden, såväl vid nytecknade som vid avtalsförlängning.

För att förhindra social dumping och svartarbete bör krav ställas på upphandlade företag att tillämpa enligt LOU: s tillåtna minimivillkor i tillämpligt kollektivavtal. Allra helst bör företagen ha kollektivavtal för att staden som uppdragsgivare kan tillförsäkra sig om goda villkor, god arbetsmiljö och avtalsenliga löner för de anställda.

I samband med uppföljningar av entreprenadavtal bör även personalen höras om sina erfarenheter. Vi föreslår därför att staden som ett led i sin uppföljning av entreprenadavtal även tar kontakt med de berörda fackliga organisationerna för att ta del av personalens erfarenheter.

För att undvika att arbetstagare som vågar avslöja missförhållanden blir avskedade eller uppsagda bör personal vilken arbetar i den upphandlade verksamheten tillförsäkras meddelarfrihet och meddelarskydd motsvarande den meddelarfrihet och meddelarskydd som råder för offentligt anställd personal.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Reservation anfördes av Mats E.P. Lindqvist m.fl. (MP) och Mikael Magnusson m.fl. (S) enligt följande.

1. Att tillstyrka förslaget till reviderad upphandlingspolicy med nedanstående tillägg
2. Att föreslå Kommunfullmäktige i upphandlingspolicyn inför att krav på miljöhänsyn ska ställas vid stadens upphandlingar inom olika områden
3. Att införa ett funktionsperspektiv i upphandlingspolicyn
4. Att staden i samband med en revidering av upphandlingspolicyn utvecklar ekonomiska sanktioner, inklusive krav på deponering av medel för att betala eventuella sanktioner
5. Att där det finns vedertagna miljömärkningssystem ställa krav motsvarande kraven för miljömärkning, samt krav på verifiering, t.ex. genom miljömärkning eller på annat likvärdigt sätt
6. Att justera beslutet omedelbart.

Att därutöver anför följande:

Krav på miljöhänsyn

Vi delar stadsledningskontorets uppfattning om att kommunstyrelsen bör ges i uppdrag att revidera gällande upphandlingspolicy så att innovation främjas och krav på samhällsansvar inarbetas i stadens upphandlingspolicy. Vi har även, precis som stadsledningskontoret, uppmärksammat att upphandlingspolicyn behöver uppdateras

för att bättre överensstämma med gällande lagstiftning och terminologi. Detta gäller framförallt stycket Hållbar utveckling som i nuläget anger att "Krav på miljöhänsyn får ställas vid stadens upphandlingar inom olika områden." Enligt 1 kap. 9a § Lagen om offentlig upphandling (LOU) bör miljöhänsyn och sociala hänsyn beaktas vid upphandling. Bestämmelsen infördes den 15 juli 2010 och vi anser att stadens upphandlingspolicy bör revideras så att den åtminstone överensstämmer med och ställer samma krav som gällande lagstiftning. Konkurrensverket har i sin rapport "Miljöhänsyn och sociala hänsyn i offentlig upphandling" (juni 2010) konstaterat att bör-regeln i 1 kap. 9a § LOU minskat tydligheten i upphandlingsregelverket. Vi instämmer därför i förvaltningens förslag att staden inför en tydlig skrivelse i upphandlingspolicyn enligt vilken det anges att "Krav på miljöhänsyn ska ställas vid stadens upphandlingar inom olika områden" så att eventuella oklarheter förebyggs.

Funktionsperspektiv

Då upphandlingspolicyn är grundläggande för verkställandet av en miljöanpassad anskaffningsprocess bör den tydligt ange riktning och fungera som ett vägledande dokument för upphandlande enheter. Genom väl genomtänkt och strategisk upphandling är det möjligt att driva utvecklingen inom miljöområdet framåt och verka för att nya, innovativa lösningar kan få ett fotfäste och ersätta föråldrad, äldre teknik. Vi föreslår därför att det i upphandlingspolicyn införs ett funktionsperspektiv och att man därigenom förespråkar och möjliggör de lösningar som utgår från föreliggande behov snarare än från de schablonmässigt upphandlade objekt som hitintills dominerat. Ett transportbehov kan då det är lämpligt t.ex. tillgodoses genom användandet av bilpooler, cyklar, kollektivtrafik eller en kombination av dessa för att åstadkomma en så flexibel och hållbar lösning som möjligt. På så sätt kan vi minska inköp, och eventuellt kostnader, samt bidra till att nyföretagande med fokus på grön teknik och minskad konsumtion får stöd och kan utvecklas.

Översyn av sanktioner och krav på säkerhet

Vissa upphandlingar rörande t.ex. äldreomsorg och skola kan få långtgående och betungande konsekvenser för de medborgare som drabbas om leverantören missköter kontraktet eller går i konkurs. Vid upphandling avseende sådana verksamheter anser vi att deponeringskrav bör kunna ställas på leverantören i syfte att undvika eventuella framtida avbrott i verksamheten eller långdragna juridiska tvister om ansvar och utkrävande av medel ur konkursbon. Liknande strukturer används t.ex. vid tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheter för vilka krav på säkerhet anges som ett villkor i syfte att täcka kostnaden för en framtida sanering till följd av verksamheten. Vi föreslår att man i samband med en revidering av upphandlingspolicyn utreder formen för ett sådant krav bl.a. med utgångspunkt i hur storleken på sådan säkerhet ska anpassas till leverantörens storlek och verksamhetens art. Resultatet av en sådan utredning bör resultera i att upphandlingspolicyn justeras så att det tydligt framgår att användandet av deponeringskrav ska främjas då det med hänsyn till leverantören och verksamhetens beskaffenhet kan anses lämpligt.

Miljömärkning och upphandling

Det är bra att staden följer Miljöstyrningsrådets rekommendationer vid upphandling. Där det finns vedertagna miljömärkningssystem (t.ex. Svanen, Bra miljöval, EU-blomman, för datorer och bildskärmar TCO-kraven, Krav för livsmedel och så vidare) finns ett värde i att ställa krav motsvarande de krav som ställs i miljömärkningssystemet. Detta underlättar för företag och stärker miljömärkningssystemen. Miljömärkningssystemen innehåller ofta också verifieringssystem, vilket är en ytterligare fördel. Andra, likvärdiga sätt att verifiera att miljökraven klaras kan dock också godkännas.

Särskilt uttalande gjordes av Sara Stenudd (V) enligt följande.

Vi delar förvaltningens förslag till beslut och hoppas att detta ärende äntligen ska få majoritetens företrädare i t.ex. fullmäktige att inse att det inte bara är fullt lagligt utan också positivt att ställa denna typ av krav vid upphandlingar.

Socialnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Roger Mogert m.fl. (S) enligt följande.

1. Socialnämnden bifaller delvis förvaltningens utlåtande.
2. Socialnämnden föreslår att upphandlingspolicyn kompletteras med att sociala krav enligt konceptet "Vita jobb" modellen ska ställas vid all upphandling.
3. Nämnden anför därefter följande.

Sverige är ett av de länder inom EU som är sämst när det gäller att skydda arbetstagarnas sociala villkor vid offentlig upphandling. Vi föreslår därför att den upphandlingsmodell som kallas "Vita jobb" inkluderas i upphandlingspolicyn. Det är en modell som mycket väl kan användas i Stockholm.

"Vita jobb" kräver som särskilt villkor i upphandlingsavtalet en viss standard på de sociala villkor som det upphandlande företaget ska tillämpa för de anställda och detta gäller även underleverantörer. Detta är minimikrav som enligt EU-rätten och upphandlingslagstiftningen är möjliga att kräva som tillkommande villkor vid offentlig upphandling. Genom upphandlingsavtalet tillförsäkras arbetstagarna det skydd för sociala villkor som är möjligt inom ramen för gällande lagstiftning.

Reservation anfördes av ledamoten Stefan Nilsson m.fl. (MP), enligt följande.

1. Socialnämnden beslutar att i huvudsak godkänna förvaltningens yttrande som svar på remissen.
2. Därutöver tillägger nämnden följande.

Upphandlingsinstrumentet är viktigt, och det kan användas betydligt mer aktivt än vad som oftast görs. Det behövs både spetskompetens och innovativt tänkande bland de som upphandlar för att upphandlingar ska ge det mervärde som det kan finnas potential för.

Kraven på samhällsansvar är egentligen ganska grundläggande och bör vara en självklarhet med tanke på de konventioner Sverige skrivit under i olika sammanhang. Inte desto mindre kan det vara bra att tillföra som särskilda kontraktsvillkor. Vi anser att miljökriterier också ska innefattas i rubriken samhällsansvar, och därmed vara ett krav som ska ställas, inte enbart krav som får ställas.

Vi anser också att staden snarast bör återkomma med fördjupade riktlinjer om hur miljökriterier kan ställas. Det gäller även sociala krav. Vi kan konstatera att Sverige haft en mycket mer försiktig hållning än många andra länder där man sedan länge t.ex. ställt krav på anställning av visst antal personer med funktionsnedsättning för att få delta i upphandling. Det finns många myter om vilka krav man kan ställa i en upphandling. Dessa behöver slås hål på och goda exempel spridas, vilket staden bör ta initiativ till. Det kommer också behövas när det gäller exempel på innovationsupphandling, som kan spela en stor roll inom det sociala området. Förutsatt att det används på ett bra sätt.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Anna König Jerlmyr m.fl. (M), ledamoten Ann-Katrin Åslund (FP) och ledamoten Stina Bengtsson (C), enligt följande.

Vi anser att det är viktigt att alla parter i samhället hjälps åt att ta ett samhällsansvar. Genom att inarbeta innovationer och krav på samhällsansvar i stadens upphandlingspolicy tydliggör vi att staden tycker att båda delar är prioriterat. Stockholm kommer därmed att vara en förebild som kan inspirera såväl andra kommuner som näringslivet i stort gällande att ställa sociala krav vid offentliga upphandlingar.

För Alliansen i Stockholms stad är det viktigt att värna om stockholmarnas valfrihet. Ambitionen är att det ska finnas en mångfald av aktörer att välja bland, såväl större väletablerade aktörer som små aktörer. Kvalitet och kompetens ska vara det centrala i stadens upphandlingar. Valfrihetssystem och samhällsansvar är viktiga delar i stadens upphandlingar och ska utformas på sådant sätt att ingen aktör utestängs eller orimliga krav formuleras.

Nya produkter och lösningar kan bidra till kvalitetshöjande effekter inom stadens verksamheter. Genom att utarbeta upphandlingar så att innovationer inte utestängs

eller missgynnas vid offentliga upphandlingar kan vi på sikt stärka de samhällsekonomiska effekterna.

Servicenämnden

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Daniel Somos m.fl. (M), vice ordföranden Jon Karlfeldt (MP), Evy Kjellberg (C) och Karin Hanqvist (S) enligt följande.

Upphandlade varor och tjänster står för en betydande del av stadens utgifter, varför det är viktigt att stadens upphandlingspolicy ständigt utvecklas. Det är därför glädjande att policyn nu föreslås revideras, och vi välkomnar de tillägg som underlättar för staden att främja innovationer och ställa sociala krav i upphandlingar.

Det är dock med viss oro vi ser en trend mot att göra allt större upphandlingar, eftersom detta riskerar att stänga ute mindre leverantörer och göra staden alltför beroende av enskilda leverantörer. På flera områden har Stockholm stad genomfört de största upphandlingarna i landet. Ibland är det självfallet befogat och gynnsamt för såväl kostnader som kvalitet att ackumulera behov till en stor upphandling. När man väljer att upphandla mycket stora volymer finns dock risken att endast ett begränsat antal leverantörer har kapacitet att lägga anbud. Detta kan i slutändan leda till ett sämre resultat av upphandlingen och att staden dessutom hamnar i en ogynnsam beroendeställning. Därtill försvårar det kraftigt för mindre företag att delta i upphandlingen.

Ett gott exempel på hur man istället kan göra är Norrbottens landsting som 2011 delade upp sin livsmedelsupphandling i 27 varukorgar, och en leverantör antogs per varukorg. Detta gör det svårare för en leverantör att vinna upphandlingen genom att pressa priserna i vissa kategorier, samtidigt som de i andra kategorier är allt annat än konkurrenskraftiga. Enligt uppgift ledde den aktuella upphandlingen till en kostnadssänkning med 20%. Samtidigt blev det möjligt för många fler leverantörer, framför allt lokala småföretag, att vara med i upphandlingen.

Staden bör i enlighet med detta resonemang se över möjligheten att utforma sina större upphandlingar på ett sätt som underlättar för fler och mindre leverantörer att delta. Detta perspektiv är viktigt också vid genomförande av de nya reglerna om sociala krav och innovationsupphandlingar.

Staden bör också överväga en fortsatt samordning av upphandlingskompetensen. Efterfrågan på stöd från den centrala upphandlingsfunktionen inom serviceförvaltningen har vuxit stadigt under lång tid och möjligheterna att erbjuda sådant stöd skulle öka om mer av stadens upphandlingskompetens kunde samlas inom funktionen. I förlängningen bör det övervägas om inte samtliga upphandlingar av större volym bör genomföras av en central upphandlingsenhet.

Särskilt uttalande gjordes av Karin Hanqvist (S) enligt följande.

Socialdemokraterna vill ha kollektivavtalsliknande villkor vid upphandling.

Trafik- och renhållningsnämnden

Reservation anfördes av Annika Ödebrink m.fl. (S) enligt följande.

Att i huvudsak godkänna kontorets förslag.

Att därutöver anföras:

Stockholm är en stor aktör beträffande upphandlingar och använder många olika leverantörer. Det är därför viktigt att hela upphandlings- och leverantörskedjan är seriös.

Vi menar därför att staden ska ställa krav på de leverantörer som anlitas att ansvara för att eventuella underleverantörer lever upp till samma krav på seriositet som den avtalsbärande huvudentreprenören och att staden i fall där detta brister har möjlighet att häva avtalet med huvudentreprenören.

I utlåtandet förs ett resonemang om respekten för mänskliga och demokratiska fri- och rättigheter och att leverantörer ska dela stadens värderingar kring dessa frågor. Staden vill dock inte försvåra för mindre leverantörer så att de inte kan delta i en upphandling om kraven är för höga, säger man.

Vår uppfattning är att när det gäller seriositet, samhälleligt- och social ansvar samt mänskliga fri- och rättigheter, ska samma krav ställas på alla leverantörer oavsett företagets storlek. Staden bör i detta sammanhang också inleda ett resonemang om Fairtrade City diplomering.

Reservation anfördes av Tobias Johansson (V) enligt följande.

1 Att i huvudsak avslå kontorets förslag till remissvar.

2 I övrigt anföras följande:

(V)år uppfattning är att uppgifter som hör till kommunens kärnverksamhet bör drivas i egen regi. Men trots detta finns naturligtvis ett behov att årligen upphandla varor och tjänster för åtskilliga belopp.

Vår uppfattning är därför att staden bör arbeta systematiskt med offentlig upphandling på ett sådant sätt att ekonomisk brottslighet trängas tillbaka. I den mån det är möjligt bör också krav på trygga anställningar och bra arbetsvillkor ställas när staden upphandlar varor eller tjänster.

Turerna till Vanadislundens återvinningscentral manifesterar nödvändigheten av att Staden fortsättningsvis använder upphandlingsverktyget för att gynna företag som erbjuder bra arbetsvillkor, följer lagar och betalar skatt. Tyvärr fastslås inte denna princip i liggande förslag.

Utbildningsnämnden

Reservation anfördes av Marina Gunnmo Grönros m.fl. (V) enligt följande.

- att nämnden beslutar delvis enligt förvaltningens förslag.
- att därutöver vill vi framföra följande.

De nuvarande borgerliga direktiven, i policys som i aktivitetsplaner, är att i princip allt som går ska konkurrensutsättas. Vänsterpartiet har en grundläggande annan inställning till våra verksamheter. Det överordnade målet är ett demokratiskt samhälle där resurser fördelas efter behov och där medborgarnas, brukarnas och personalens inflytande är reellt. Där samhällsansvaret är på riktigt och går att utkräva ansvar för.

Stadsledningskontoret har valt att föreslå förändringar i upphandlingspolicyn istället för i konkurrenspolicyn. Vänsterpartiet vill avskaffa konkurrenspolicyn, men förbättra upphandlingspolicyn så att den kan fungera som en hävstång för en socialt och ekologiskt uthållig utveckling.

Vänsterpartiet kan inte se att det finns någon som helst historisk evidens att konkurrensutsättning av våra verksamheter är vägen dit, snarare tvärtom. Vi ser inte heller att innovation per automatik gynnas av konkurrensutsättning. Till och med rapporter som tillkommit på uppdrag av nuvarande borgerliga regering visar snarare på motsatsen. Se till exempel i *Den innovativa världen, Vinnova nov 2012*, där de flesta exempel på innovationer i världen skett och fortfarande sker inom det offentliga och med stor framgång.

Vänsterpartiet anser att när vi upphandlar så ska vi självklart ha en bra policy för upphandlingsarbetet där staden ställer långtgående krav i upphandlingsdirektiven både för miljökrav och sociala krav. Där återstår mycket att göra och inte minst är det anmärkningsvärt att vi idag i Sverige är så mycket mer restriktiva och baktundna vid upphandlingar än i övriga EU. Den största invändningen Vänsterpartiet har mot förslaget är allt som inte står där, förslaget väjer för de möjligheter en upphandling skulle kunna ge, sannolikt då vår svenska lagstiftning på området är så mycket mer begränsande än i jämförbara andra europeiska länder.

Tydligast är detta i stycket om krav på samhällsansvar. Där kan formuleringarna tolkas som att man inskränker sig till att säkra grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter. Vi kan inte se annat än att all verksamhet och alla upphandlingar i Stockholms stad självklart ska uppfylla grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter, om så inte är fallet i dag så är det givetvis viktigt att det förtydligas.

Men det går naturligtvis att vara lite mer proaktiv än så. I själva tjänsteutlåtandet till förslaget så nämns också andra exempel på krav på samhällsansvar som kan ställas i en upphandling. Ett sådant är anställning av långtidsarbetslösa, något som ofta används i Europa.

Tjänsteutlåtandet lyfter också att arbetstagare kan tillförsäkras minimilöner. Eftersom Sverige inte har minimilöner utan kollektivavtal så är detta ett problem för oss enligt EU-rätten. Att kräva kollektivavtal begränsar etablering av företag från andra länder – medan minimilöner inte gör det. Tjänsteutlåtandet ger inga exempel på hur vi kan agera för att uppnå samma syfte, troligen därför att den styrande majoriteten inte är intresserad av möjligheten att motverka lönedumpning. En möjlighet är att i förfrågningsunderlagen konkreta räkna upp och beskriva de anställningsvillkor som

enligt kollektivavtal gäller i branschen, dvs. att staden åtminstone kräver "kollektivavtalsliknade" villkor.

Ett annat exempel som Vänsterpartiet vill peka på är möjligheten att ställa krav på att de upphandlade företagen inte får vara vinstsyftande. Kommunen Lombardiet i Italien har ställt detta krav vid upphandling av äldreomsorg. Just detta exempel är intressant då det anmälades, prövades och godkändes av EU-rätten. Kravet begränsar inte etablering, enligt EU-rätten. I England finns numer ett system med privata men skattefinansierade skolor som fungerar enligt svenskt mönster. Men i deras avtal förbinder sig skolorna att vara icke vinstsyftande. Det svenska företaget Kunskapsskolan har därför i England etablerat sig som ett non profit företag. Vänsterpartiet menar att det ska vara möjligt att i förfrågningsunderlag ställa krav på att vinst återinvesteras i verksamheten, som ett exempel på krav på samhällsansvar.

Ett problem vi har i Sverige är att LOU inte gör skillnad på A-tjänster (transporter, fastighetsförvaltning t.ex.) och B-tjänster (omsorg, hälso- och sjukvård, skola t.ex.). I övriga Europa är länder betydligt friare vad gäller upphandling av B-tjänster. För det första finns inget upphandlingstvång. I Sverige ska alla kontrakt med externa producenter som överstiger ett belopp på 284 631 SKR upphandlas. I EU är upphandling av B-tjänster nu under utredning, och det förslag som ligger är att kontrakt som överstiger 500 000 Euro ska upphandlas. Det är en avsevärd skillnad. För att Stockholms stad ska kunna bedriva en ansvarig och långsiktig politik måste staden ha större utrymme att kunna avgöra när det lämpar sig bäst att ha direktavtal med utförare. Det är därför av största vikt att LOU förändras. Utformningen av LOU kombinerat med direktiven från stadshusets egen majoritet om konkurrensutsättning bakbinder i själva verket möjligheterna att på riktigt främja innovation och samhällsansvar.

I en artikel i Dagens Arena² den 21 maj skriver företrädare för Miljöpartiet, Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och organisationen Attac att konkurrensverket underkänt Kalmars skrivning i kommunens upphandlingspolicy om att företag som lägger anbud inte får ha koppling till skatteparadis. Kravet anses strida mot principen om icke-diskriminering i LOU. Artikelförfattarna menar att skattesmitare skyddas av lagen, medan kommuner som vill sätta stopp för fusk behandlas som lagbrytare. De menar vidare att regeringen bör genomföra nödvändiga ändringar i LOU samt driva frågan i EU. Vi instämmer till fullo och menar att med det system vi har idag kan inte upphandlingar, när vi väljer att upphandla, bli det verktyg som de annars skulle kunna vara. Så länge lagstiftningen inte ändras är det enda alternativet till samhällsansvar att driva verksamhet i egen regi i så hög grad som möjligt.

Särskilt uttalande gjordes av Jan Valeskog m.fl. (S) enligt följande.

Det är av stor betydelse att i samband med stadens upphandlingar se till att samhälleliga intressen tas tillvara som till exempel att främja jämställdhet mellan könen, god arbetsmiljö, miljöaspekter och att inte undergräva kollektivavtalssystemet. Med detta synsätt uppmuntras leverantören att leva upp till lagens anda.

² <http://www.dagensarena.se/opinion/attac-s-v-mp-satt-stop-for-skatteflykten/>

Det är särskilt viktigt att i samband med upphandlingar, att inte företag handlas upp som konkurrerar med dåliga arbetsvillkor.

EU – rätten om offentlig upphandling innehåller en gråzon där det är oklart hur långt sociala hänsyn kan vägas in. Men det står helt klart att ex. sociala hänsyn kan tas i olika skeden av upphandlingsprocessen och att handlings-utrymmet är större än vad som staden hittills praktiserat i upphandlingar.

Särskilt uttalande gjordes av Per Olsson m.fl. (MP) enligt följande.

Upphandling är ett betydelsefullt verktyg och ett politiskt styrmedel. Här har Stockholm stad juridiskt utrymme att gå längre än vad som görs idag, exempelvis inom miljöområdet. Inom utbildningsnämndens verksamhetsområde bör höga krav ställas gällande miljö- och djurhänsyn då det gäller mat i våra skolor. Företag ska konkurrera utefter faktorer såsom närproduktion, andel ekologiska råvaror, miljöcertifieringar m.m. och inte bara genom att servera billigast mat på tallriken. Det är signaler som Stockholm stad bör sända och Miljöpartiet ställer sig positiva till ett starkt krav på samhällsansvar. Ytterligare aspekter som kan vara relevanta i upphandlingsprocessen är hur medborgarinflytande kan tillgodoses gällande den verksamhet som upphandlingen rör.

Slutligen är det värt att fundera över hur staden kan agera då det i uppföljningen framkommer brister, men är svårt att backa tillbaka i processen.

Bromma stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Anders Löwdin m.fl. (S), enligt följande.

Att delvis bifalla förvaltningens utlåtande.

Att upphandlingspolicy kompletteras med att sociala krav enligt konceptet ”Vita jobb” modellen ska ställas vid all upphandling.

Att all upphandling ska innehålla miljökrav.

Att därefter anföras:

Sverige är ett av de länder inom EU som är sämst när det gäller att skydda arbetstagarnas sociala villkor vid offentlig upphandling. Vi föreslår därför att upphandlingsmodell som kallas ”Vita jobb” inkluderas i upphandlingspolicyn. Det är en modell som mycket väl kan användas i Stockholm.

”Vita jobb” kräver som särskilt villkor i upphandlingsavtalet en viss standard på de sociala villkor som det upphandlande företaget ska tillämpa för de anställda och detta gäller även underleverantörer. Detta är minimikrav som enligt EU-rätten och upphandlingslagstiftningen är möjliga att kräva som tillkommande villkor vid offentlig upphandling. Genom upphandlingsavtalet tillförsäkras arbetstagarna det skydd för sociala villkor som är möjligt inom ramen för gällande lagstiftning.

Reservation anfördes av Cecilia Obermüller m.fl. (MP), enligt följande.

Stadsdelsnämnden beslutar att

1. föreslå att till del bifalla reviderad upphandlingspolicy och förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen
2. komplettera tjänsteutlåtandet med följande

Vi är mycket positiva till att Bromma Stadsdelsförvaltning lyfter upp problematiken kring den dåligt testade innovationen med enstegstätning av nybyggda bostadshus. Man måste kunna gardera sig mot kostnader i samband med mindre lyckade innovationer.

Vi anser i övrigt att det är hög tid att ta till vara den offentliga upphandlingens fulla potential som beställare av en hållbar framtid. Det är viktigt att stadens behov av varor och tjänster inte tillgodoses på ett sätt som inte är förenligt med en god samhällsutveckling.

I den föreslagna reviderade upphandlingspolicyn har möjligheterna att ställa sociala krav och att främja innovationer genom upphandling arbetats in. Det tycker vi är bra. För att uppmuntra till nytänkande bland mindre företag liksom ta till vara ideella organisationers och sociala företags särart kan det vara värdefullt att använda sig av så kallade innovationsfrämjande upphandlingar, i vilka en funktion efterfrågas utan förutfattad mening om tillvägagångssätt.

Vi hade dock velat se att skrivningarna om miljökrav och sociala krav varit mer långtgående och bindande för att säkerställa att staden tillvaratar upphandlingsinstrumentets potential som verktyg för att ställa om till ett hållbart samhälle. Normaltillståndet ska vara att staden vid upphandlingar använder sig av miljökrav och sociala krav och, i de fall då det är relevant, etiska krav. En dokumenterad analys ska alltid göras och om det i något fall inte ställs miljökrav eller sociala krav ska en skriftlig motivering ges.

Enligt Miljöstyrningsrådet kan varje skattekrona som används i den offentliga upphandlingen med relevant ställda miljökrav och sociala krav bidra till en väl förräntad samhällsnytta. Staden bör ta chansen att revidera skrivningarna som rör kraven på miljöhänsyn. I den nu reviderade upphandlingspolicyn står det att ”krav på miljöhänsyn får ställas vid stadens upphandlingar inom olika områden”. Vi menar att staden inte bara får ställa krav på miljöhänsyn utan som normaltillstånd också ska ställa sådana krav. I de fall miljökrav inte ställs ska en skriftlig motivering ges.

De sociala kraven kan exempelvis innebära att staden ska använda sig av upphandling för att skapa en inkluderande och jämställd arbetsmarknad, fri från alla typer av diskriminering. Sociala krav kan tillsammans med till exempel kontraktspaketering också bidra till att öka möjligheten för mindre aktörer och utförare inom den idéburna sektorn att vinna kontrakt. Vi menar att omfattningen av krav på samhällsansvar även ska innehålla krav på rätt för arbetstagaren att arbeta under kollektivavtalsliknade villkor, krav på att inte diskriminera vid anställning och krav på föreningsfrihet, båda i enlighet med exempelvis Global Compact, samt att leverantören ska iakta respekt för barns rättigheter i enlighet med Barnkonventionen.

Annat sätt att hantera krav på samhällsansvar är att använda sig av konventioner för att ställa krav på hur leverantörerna ska respektera grundläggande sociala krav i sin verksamhet. Exempel är ILO:s åtta kärnkonventioner nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182 samt FN:s barnkonvention artikel 32. Arbetsmiljölagstiftning, arbetarskydd,

socialförsäkringsskydd och arbetsrätt, inklusive lagstiftning om minimilön, som gäller i tillverkningslandet är också viktigt att beakta.

Generellt finns ett stort behov inom offentlig sektor av uppföljning av uppställda krav, så även inom Stockholms stad. Egenkontroll ställer höga krav på förfrågningsunderlaget för att staden ska kunna försäkra sig om att underlaget är tillförlitligt. Det behövs även fortlöpande kontroll från stadens sida, egenkontrollen måste kontrolleras. Det måste finnas nog med resurser för att den upphandlande verksamheten ska kunna kontrollera och genomföra revision av egenkontrollen.

Reservation anfördes av Lillemor Samuelsson (V), enligt följande.

Nämnden instämmer i förvaltningens förslag och tillägger dessutom:

Den nuvarande borgerliga majoriteten anser att i princip allt som går att konkurrensutsätta ska upphandlas. Vänsterpartiet har en grundläggande annan inställning till våra verksamheter. Det överordnade målet är ett demokratiskt samhälle där resurser fördelas efter behov och där medborgarnas, brukarnas och personalens inflytande är reellt.

Vänsterpartiet anser att när vi upphandlar ska vi självklart ha en bra policy för upphandlingsarbetet, där staden ställer långtgående krav i upphandlingsdirektiven både för miljökrav och sociala krav. Vi vill generellt ha mer samhällsansvar inskrivet i upphandlingarna.

Flera år av dogmatisk utförsäljning och konkurrensutsättning av stadens egendomar och verksamheter har lett till att staden idag sitter fast i avtal utan vare sig innovationer eller samhällsansvar. Istället har staden avtal som i huvudsak reglerar den privata näringsidkarens rättigheter utan krav på skyldigheter och möjligheter att kräva ersättning för ej genomförda avtal eller möjligheter till ekonomisk kompensation eller hävning av avtalen.

Som stor offentlig aktör som upphandlar massor av tjänster och varor så kan Stockholm stad gå längre och välja att påverka samhället i önskvärd riktning. Det bör vi göra. Därför vill vi att staden på ett mer beslutsamt sätt bearbetar texten för att se hur staden ska göra för att ställa krav om kollektivavtal bland upphandlade företag och underleverantörer. Vi vet att vi skapar en säkrare, effektivare och mer rättvis arbetsmarknad om kollektivavtal följs. Därför borde detta vara ett krav från stadens sida. Likaså har vi antidiskrimineringslagstiftning som ska följas. Kravet på att det inte förekommer diskriminering måste även gälla upphandlade bolags underleverantörer.

Det behövs mer resurser och kompetens till uppföljning för att granska att sociala och miljömässiga krav och avtalsvillkor tillämpas. Dessa krav måste få hög vikt vid utvärderingen. Staden ska i all upphandling verka för att säkerställa god arbetsmiljö och kräva rimliga anställningsvillkor med kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor. Staden måste alltid utvärdera ekonomiska och klimatmässiga konsekvenser av upphandling, inklusive ökad administration, tvister, konsulter samt omstrukturering.

Ytterligare ett sätt att ta samhällsansvar är att återinvestera vinst i verksamheten. Det ska därför gå att ställa krav på att upphandlade företag inte får vara vinstsyftande. Vi vill ha bort vinstdrivande företag från all vård, omsorg och skola. Vi anser att ett bolag, som inte återinvesterar eventuellt överskott i verksamheten, inte tar sitt samhällsansvar.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Rosa Lundmark (V), ledamöterna Magnus Dannqvist, Parvin Araghi, Mattias Mirhagen (alla S) samt ledamöterna Åsa Öckerman, Sarah Johansson (båda MP) enligt följande.

1. Nämnden beslutar delvis enligt förvaltningens förslag
2. Samt därutöver anför

Det är bra att staden uppdaterar sin upphandlingspolicy. Att skriva en policy med underrubriken innovation och samhällsansvar förpliktigar dock, och det remitterade förslaget har stora brister. Den utgår från de borgerliga direktiven att i princip allt som går ska konkurrensutsättas. Vi menar att principen istället ska vara samhällsnytta, samhällsansvaret ska vara på riktigt och det ska vara lätt att kräva ansvar för brister.

Flera år av dogmatisk utförsäljning och konkurrensutsättning av stadens egendomar och verksamheter har lett till att staden idag sitter fast i avtal utan vare sig innovationer eller samhällsansvar. Istället har staden avtal som i huvudsak reglerar den privata näringsidkarens rättigheter utan krav på skyldigheter och möjligheter att kräva ersättning för ej genomförda avtal eller möjligheter till ekonomisk kompensation eller hävning av avtalen. Avtalen präglas mestadels av total brist på affärsmässighet. Den konkurrenspolicy som de borgerliga har infört ska därför avskaffas.

I det remitterade förslaget måste stycket om ”krav på samhällsansvar” skärpas. Annars inskränker sig staden till att säkra grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter bara om det motiveras av upphandlingens art. Vi menar att all verksamhet och alla upphandlingar i staden självklart ska uppfylla grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter.

Även stycket om miljö måste skrivas tydligare, entreprenörer ska följa stadens miljöpolicy och mål och leverantör ska ha motsvarande program. Nu konstateras bara att man ”får” ställa krav på miljöhänsyn. Om undantag görs ska en särskild miljökonsekvensbeskrivning göras. Miljöstyrningsrådets rekommendationer bör följas.

En grundläggande aspekt på samhällsansvar är att betala skatt. Konkurrensverket har tyvärr underkänt Kalmar kommuns skrivning i sin upphandlingspolicy om att

företag som lägger anbud inte får ha koppling till skatteparadis. Kravet anses strida mot principen om icke-diskriminering i LOU. Det innebär att skattesmitare kan skyddas av lagen, medan kommuner som vill sätta stopp för fusket behandlas som lagbrytare. Så länge inte nödvändiga ändringar i LOU och på EU-nivå genomförs kan inte upphandling av varor och tjänster bli det verktyg för ett hållbart samhälle som de annars skulle kunna vara. Fullt samhällsansvar kan då bara tas av kommunen.

Ytterligare ett sätt att ta samhällsansvar är att återinvestera vinst i verksamheten. Det ska därför gå att ställa krav på att upphandlade företag inte får vara vinstsyftande. Det finns exempel inom äldreomsorg som har prövats och godkänts av EU-rätten. Samtliga krav som ställs på leverantör och/eller leverantör i upphandlingar ska även omfatta underleverantörer. Tillsynsansvar ska ligga hos entreprenör/leverantör. I avtalen ska alltid skrivas in möjlighet för staden att utkräva vite vid avtalsbrott eller i det fall som brott mot lagstiftning och/eller myndigheters regelverk.

I de fall upphandling görs till lägsta pris ska det dels vara särskilt motiverat och dels finnas garantier så att personalen försäkras och arbetsgivaren betalar in pensionsavgifter. Annars kan det leda till social dumping. Tyvärr har upphandlingar till lägsta pris lett till oacceptabla försämringar och otrygghet för redan lågavlönad personal. Personal som övertas ska därför garanteras minst samma lön och villkor som de hade innan övertagandet. Sociala och etiska krav samt skrivningar om att ILO:s grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter i arbetslivet ska följas ska därför alltid skrivas in i förfrågningsunderlaget.

Staden ska i alla upphandlingar verka för en god arbetsmiljö och rimliga anställningsvillkor, exempelvis enligt "Vita jobb-modellen" som har använts i staden och nu införts bland annat i Malmö. Kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor måste vara krav, och inte bara rekommendationer. En möjlighet är att i förfrågningsunderlagen konkret beskriva och ställa som villkor att anställningsvillkor som enligt kollektivavtal gäller i branschen ska uppfyllas av anbudsgivaren.

Det ska också skrivas in att entreprenören ska tillämpa medbestämmandelagen (MBL) och förtroendemannalagen (FML) som om kollektivavtal finns. Om inte kollektivavtal finns, är MBL:s omfattning begränsad och möjligheten till fackligt arbete under arbetstid borta. Detta är en allvarlig försämring för arbetstagarna.

Samma yttrandefrihet och meddelarfrihet i fråga om arbetet ska gälla för anställda i upphandlad verksamhet som för offentliganställda. Antidiskrimineringsklausulen som staden tillämpar är otillräcklig eftersom den inte gäller för alla underleverantörer och inte anger vite som sanktionsmöjlighet. Klausulen kan bara tillämpas efter en lagakraftvunnen dom, vilket är sällsynt då mål om diskriminering brukar leda till förlikning. En skarp antidiskrimineringsklausul måste tas fram.

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Mariana Moreira Duarte m.fl. (MP) enligt följande.

1. Nämnden föreslår kommunfullmäktige att delvis bifalla reviderad upphandlingspolicy.
2. Nämnden anför följande.

Vi anser att det är hög tid att ta till vara den offentliga upphandlingens fulla potential som beställare av en hållbar framtid. Det är viktigt att stadens behov av varor och tjänster inte tillgodoses på ett sätt som inte är förenligt med en god samhällsutveckling.

I den föreslagna reviderade upphandlingspolicyn har möjligheterna att ställa sociala krav och att främja innovationer genom upphandling arbetats in. Det tycker vi är bra. För att uppmuntra till nytänkande bland mindre företag liksom ta till vara ideella organisationers och sociala företags särart kan det vara värdefullt att använda sig av så kallade innovationsfrämjande upphandlingar, i vilka en funktion efterfrågas utan förutfattad mening om tillvägagångssätt.

Vi hade dock velat se att skrivningarna om miljökrav och sociala krav varit mer långtgående och bindande för att säkerställa att staden tillvaratar upphandlingsinstrumentets potential som verktyg för att ställa om till ett hållbart samhälle. Normaltillståndet ska vara att staden vid upphandlingar använder sig av miljökrav och sociala krav och, i de fall då det är relevant, etiska krav. En dokumenterad analys ska alltid göras och om det i något fall inte ställs miljökrav eller sociala krav ska en skriftlig motivering ges.

Enligt Miljöstyrningsrådet kan varje skattekrona som används i den offentliga upphandlingen med relevant ställda miljökrav och sociala krav bidra till en väl förräntad samhällsnytta. Staden bör ta chansen att revidera skrivningarna som rör kraven på miljöhänsyn. I den nu reviderade upphandlingspolicyn står det att ”krav på miljöhänsyn får ställas vid stadens vid upphandlingar inom olika områden”. Vi menar att staden inte bara får ställa krav på miljöhänsyn utan som normaltillstånd också ska ställa sådana krav. I de fall miljökrav inte ställs ska en skriftlig motivering ges.

De sociala kraven kan exempelvis innebära att staden ska använda sig av upphandling för att skapa en inkluderande och jämställd arbetsmarknad, fri från alla typer av diskriminering. Sociala krav kan tillsammans med till exempel kontraktspaketering också bidra till att öka möjligheten för mindre aktörer och utförare inom den idéburna sektorn att vinna kontrakt. Vi menar att omfattningen av krav på samhällsansvar även ska innehålla krav på rätt för arbetstagaren att arbeta under kollektivavtalsliknade villkor, krav på att inte diskriminera vid anställning och krav på föreningsfrihet, båda i enlighet med exempelvis Global Compact, samt att leverantören ska iaktta respekt för barns rättigheter i enlighet med Barnkonventionen.

Reservation anfördes av Laura Roselli (V) enligt följande.

Enligt förslag till beslut samt följande.

1. Texten kompletteras och bearbetas så att det ställs tydliga krav på att kollektivavtal ska redovisas av de företag och organisationer som deltar i stadens upphandlingar av företag och dess underleverantörer.
2. Gällande antidiskrimineringslagstiftning ska följas av de anbudsgivare som ska anses vara kvalificerade för att delta vid upphandlingar.
3. Ingångna avtal ska formuleras så att de ska kunna upphävas omedelbart om ovanstående krav inte uppfylls.
4. Stockholms kommun bör utveckla en uppföljningsrutin enligt det förslag som föreligger.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Eva Fagerhem m.fl. (S) och Carita Stenbacka Tenezakis (V), enligt följande.

Nämnden beslutar delvis enligt förvaltningens förslag till svar på remissen, samt anför därutöver följande:

Det är bra att staden uppdaterar sin upphandlingspolicy. Att skriva en policy med underrubriken innovation och samhällsansvar förpliktigar dock, och det remitterade förslaget har stora brister. Den utgår från de borgerliga direktiven att i princip allt som går ska konkurrensutsättas. Vi menar att principen istället ska vara samhällsnytta, samhälls-ansvaret ska vara på riktigt och det ska vara lätt att kräva ansvar för brister.

Flera år av dogmatisk utförsäljning och konkurrensutsättning av stadens egendomar och verksamheter har lett till att staden idag sitter fast i avtal utan vare sig innovationer eller samhällsansvar. Istället har staden avtal som i huvudsak reglerar den privata näringsidkarens rättigheter utan krav på skyldigheter och möjligheter att kräva ersättning för ej genomförda avtal eller möjligheter till ekonomisk kompensation eller hävning av avtalen. Avtalen präglas mestadels av total brist på affärsmässighet. Den konkurrenspolicy som de borgerliga har infört ska därför avskaffas.

I det remitterade förslaget måste stycket om 'krav på samhällsansvar' skärpas. Annars inskränker sig staden till att säkra grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter bara om det motiveras av upphandlings art. Vi menar att all verksamhet och alla upphandlingar i staden självklart ska uppfylla grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter.

Även stycket om miljö måste skrivas tydligare, entreprenörer ska följa stadens miljöpolicy och mål och leverantör ska ha motsvarande program. Nu konstateras bara att man 'får' ställa krav på miljöhänsyn. Om undantag görs ska en särskild miljökonsekvensbeskrivning göras. Miljöstyrningsrådets rekommendationer bör följas.

En grundläggande aspekt på samhällsansvar är att betala skatt. Konkurrensverket har tyvärr underkänt Kalmar kommuns skrivning i sin upphandlingspolicy om att företag som lägger anbud inte får ha koppling till skatteparadis. Kravet anses strida

mot principen om icke-diskriminering i LOU. Det innebär att skattesmitare kan skyddas av lagen, medan kommuner som vill sätta stopp för fusket behandlas som lagbrytare. Så länge inte nödvändiga ändringar i LOU och på EU-nivå genomförs kan inte upphandling av varor och tjänster bli det verktyg för ett hållbart samhälle som de annars skulle kunna vara. Fullt samhällsansvar kan då bara tas av kommunen.

Ytterligare ett sätt att ta samhällsansvar är att återinvestera vinst i verksamheten. Det ska därför gå att ställa krav på att upphandlade företag inte får vara vinstsyftande. Det finns exempel inom äldreomsorg som har prövats och godkänts av EU-rätten. Samtliga krav som ställs på leverantör och/eller leverantör i upphandlingar ska även omfatta underleverantörer. Tillsynsansvar ska ligga hos entreprenör/leverantör. I avtalen ska alltid skrivas in möjlighet för staden att utkräva vite vid avtalsbrott eller i fall som brott mot lagstiftning och/eller myndigheters regelverk.

I de fall upphandling görs till lägsta pris ska det dels vara särskilt motiverat och dels finnas garantier så att personalen försäkras och arbetsgivaren betalar in pensionsavgifter. Annars kan det leda till social dumping. Tyvärr har upphandlingar till lägsta pris lett till oacceptabla försämringar och otrygghet för redan lågavlönad personal. Personal som övertas ska därför garanteras minst samma lön och villkor som de hade innan övertagandet. Sociala och etiska krav samt skrivningar om att ILO:s grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter i arbetslivet ska följas ska därför alltid skrivas in i förfrågningsunderlaget.

Staden ska i alla upphandlingar verka för en god arbetsmiljö och rimliga anställningsvillkor, exempelvis enligt 'Vita jobb-modellen' som har använts i staden och nu införts bland annat i Malmö. Kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor måste vara krav, och inte bara rekommendationer. En möjlighet är att i förfrågningsunderlagen konkret beskriva och ställa som villkor att anställningsvillkor som enligt kollektivavtal gäller i branschen ska uppfyllas av anbudsgivaren.

Det ska också skrivas in att entreprenören ska tillämpa medbestämmandelagen (MBL) och förtroendemannalagen (FML) som om kollektivavtal finns. Om inte kollektivavtal finns, är MBL:s omfattning begränsad och möjligheten till fackligt arbete under arbetstid borta. Detta är en allvarlig försämring för arbetstagarna.

Samma yttrandefrihet och meddelarfrihet i fråga om arbetet ska gälla för anställda i upphandlad verksamhet som för offentliganställda. Antidiskrimineringsklausulen som staden tillämpar är otillräcklig eftersom den inte gäller för alla underleverantörer och inte anger vite som sanktionsmöjlighet. Klausulen kan bara tillämpas efter en lagakraftvunnen dom, vilket är sällsynt då mål om diskriminering brukar leda till förlikning. En skarp antidiskrimineringsklausul måste tas fram.”

Reservation anfördes av Jessica Jormtun m.fl. (MP), enligt följande.

1. Att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som remissyttrande till kommunstyrelsen.
2. Att tillägga följande.

Att förutsättningslöst lösa olika samhällsproblem kommer att bli allt viktigare framöver. Samhället utvecklas till att bli alltmer komplext. Då måste lösningar sökas som kommer att kräva ett högt mått av innovativa lösningar. Både inom den traditionella konsultbranschen och inom den idéburna sektorn finns den kompetens som staden kommer att behöva för att i framtiden klara sitt alltmer krävande samhällsuppdrag.

Ett tyngre samhällsansvar innebär att större vikt ska läggas på mänskliga rättigheter, förbud mot barnarbete, antidiskriminering, miljöhänsyn, lagstiftning för minimilöner och arbetsmiljö.

Det är mycket viktigt att se över policytexter så att de stämmer överens med nuvarande lagtexter och terminologi samt att stadens riktlinjer mot mutor och jäv arbetas in i upphandlingarna.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av ledamot Lars Jakobsson m.fl. (MP) enligt följande.

Remissens intentioner är bra. Att staden, i sina upphandlingar ska driva på att leverantörer offererar innovativa lösningar på stadens behov. En så stor inköpare som Stockholm Stad är, har möjlighet att driva på leverantörer i sina innovationer. Med stora inköpsvolymerna kan leverantören lättare räkna hem den utveckling man kan behöva investera i. Om marknaden splittras så att det blir många små inköpare som beställer, kan det bli svårt för leverantörer att våga offerera innovativa lösningar som kräver utveckling. Stockholm Stad har därför ett extra stort samhällsansvar att ställa krav på nya lösningar när upphandlingar görs om.

Förslag på ny upphandlingspolicy baseras på det regelverk som finns i EU, bransch- eller företagsanpassade normer och standarder. Detta gör att staden kan bli bäst i Europa. För att bli bäst i världen kanske man skulle behöva ha en annan ingångsvinkel, men visioner kanske bara är till för skapa drömmar.”

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Leif Larsson (V) enligt följande.

”Jag ansluter mig till (V):s skrivning i äldrenämnden.”

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Anders Ödmark m.fl. (MP) enligt följande.

1. att föreslå kommunfullmäktige att delvis bifalla reviderad upphandlingspolicy,
2. att anföra följande

Det är hög tid att ta till vara den offentliga upphandlingens fulla potential som beställare av en hållbar framtid. Det är viktigt att stadens behov av varor och tjänster tillgodoses på ett sätt som är förenligt med en god samhällsutveckling.

I den föreslagna reviderade upphandlingspolicyn har möjligheterna att ställa sociala krav och att främja innovationer genom upphandling arbetats in. Det är bra. För att uppmuntra till nytänkande bland mindre företag liksom ta till vara ideella organisationers och sociala företags särart kan det vara värdefullt att använda sig av så kallade innovationsfrämjande upphandlingar, i vilka en funktion efterfrågas utan förutfattad mening om tillvägagångssätt.

Skrivningarna om miljökrav och sociala krav borde vara mer långtgående och bindande för att säkerställa att staden tillvaratar upphandlingsinstrumentets potential som verktyg för att ställa om till ett hållbart samhälle. Normalt ska staden vid upphandlingar använda sig av miljökrav och sociala krav och, i de fall då det är relevant, etiska krav. En dokumenterad analys ska alltid göras och om det i något fall inte ställs miljökrav eller sociala krav ska en skriftlig motivering ges.

Enligt miljöstyrningsrådet, som är regeringens expertorgan inom miljöanpassad offentlig upphandling, kan varje skattekrona som används i den offentliga upphandlingen med relevant ställda miljökrav och sociala krav bidra till väl förräntad samhällsnytta. Staden bör revidera skrivningarna som rör kraven på miljöhänsyn. I den nu reviderade upphandlingspolicyn står det att ”krav på miljöhänsyn får ställas vid upphandlingar inom olika områden”. Vi menar att staden inte bara får ställa krav på miljöhänsyn utan normalt ska ställa sådana krav.

De sociala kraven kan innebära att staden använder sig av upphandling för att skapa en inkluderande och jämställd arbetsmarknad, fri från alla typer av diskriminering - exempelvis genom att krav ställs på att i viss utsträckning anställa unga, arbetslösa eller funktionshindrade. Sociala krav kan tillsammans med kontraktspaketering också bidra till att öka möjligheten för mindre aktörer och utförare inom den idéburna sektorn att vinna kontrakt.

Omfattningen av krav på samhällsansvar ska även innehålla krav på rätt för arbetstagaren att arbeta under kollektivavtalsliknade villkor, krav på att inte diskriminera vid anställning och krav på föreningsfrihet, båda i enlighet med exempelvis Global Compact, samt att leverantören ska iaktta respekt för barns rättigheter i enlighet med Barnkonventionen.

Konventioner kan åberopas för att ställa krav på hur leverantörerna ska respektera grundläggande sociala krav i sin verksamhet. Exempel är ILO:s konventioner nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182 samt FN:s barnkonvention artikel 32. Arbetsmiljölagstiftning, arbetarskydd, socialförsäkringsskydd och arbetsrätt, inklusive lagstiftning om minimilön, som gäller i tillverkningslandet är också viktigt att beakta.

Reservation anfördes av Reijo Kittilä (V) enligt följande.

Stadsdelsnämnden framför följande med anledning av remissen.

Den nuvarande borgerliga majoriteten anser att i princip allt som går att konkurrensutsätta ska upphandlas. Det överordnade målet är inte ett samhälle där resurser fördelas efter behov och där medborgarnas, brukarnas och personalens inflytande är reellt. Vi anser att det måste vara enkelt och tydligt hur man kan kräva att just samhället tar sitt lagstadgade ansvar för medborgarna som inte får reduceras till kunder på en marknad.

Stadens upphandlingsverksamhet handlar dels om upphandling till stadens egna verksamheter (traditionella varor och tjänster) och dels om upphandling av hela verksamheter (när stadens egen verksamhet, genom upphandling eller valfrihetssystem konkurrensutsätts). Vi vill avskaffa konkurrenspolicyn, men förbättra upphandlingspolicyn så att den kan bidra till en socialt och ekologiskt hållbar utveckling.

Det finns ingen som helst historisk evidens för att just konkurrensutsättning är vägen till större samhällsansvar eller fler innovationer, snarare tvärtom. Till och med i rapporten "Den innovativa vården", Vinnova nov 2012, som tillkommit på regeringens uppdrag, är de flesta exempel på innovationer i vården från offentligt drivna verksamheter.

När staden upphandlar ska vi självklart ha en bra policy för upphandlings-arbetet där staden ställer långtgående miljökrav, etiska krav och sociala krav. Det är anmärkningsvärt att vi i Sverige är så mycket mer restriktiva och bakbundna vid upphandlingar än i övriga EU.

Såväl innovationer som samhällsansvar äger sin plats i alla typer av upphandlingar.

I stycket om krav på samhällsansvar kan formuleringarna tolkas så att man inskränker sig till att säkra grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter. All verksamhet och alla upphandlingar i Stockholms stad ska självklart uppfylla kraven på grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter. Om så inte är fallet i dag så är det givetvis viktigt att det förtydligas.

Det går naturligtvis att vara lite mer proaktiv än så. I själva tjänsteutlåtandet till förslaget nämns också andra exempel på krav på samhällsansvar som kan ställas i en upphandling. Ett sådant är anställning av långtidsarbetslösa, något som ofta används i andra europeiska länder.

Tjänsteutlåtandet lyfter upp att arbetstagarna kan tillförsäkras minimilöner. Eftersom Sverige inte har minimilöner utan kollektivavtal så gör alliansen detta till ett problem för oss. Att kräva kollektivavtal skulle begränsa etablering av företag från andra länder – medan minimilöner inte gör det. Tjänsteutlåtandet ger inga exempel på hur vi kan agera för att uppnå samma syfte. Vi konstaterar att den styrande majoriteten inte är intresserad av möjligheten att motverka lönedumpning och utnyttjande av underbetalda arbetskraftsinvandrare.

Att bidra till en väl fungerande arbetsmarknad med avtalsenliga löner och trygga anställningsvillkor är ett mycket tydligt sätt att ta samhällsansvar. Att införa meddelarfrihet och meddelarskydd som krav i upphandlingsunderlagen är ett annat sätt att ta samhällsansvar och motverka missförhållanden i verksamheterna.

Vi vill ha bort vinstdrivande företag från all vård, omsorg och skola. Vi anser att ett bolag, som inte återinvesterar eventuellt överskott i verksamheten, inte tar sitt samhällsansvar. Att kommunerna lägger ut verksamheter på riskkapitalbolag med säte i ett skatteparadis där de ägnar sig åt skattesmitning är att stödja skattefusk och inte heller ansvarstagande.

På Kungsholmen är särskilt en stor del av äldreomsorgen upphandlad alternativt drivs enligt LOV. Det har inte ställts några krav på samhällsansvar i dessa upphandlingar. Majoriteten har inte visat något intresse för den typen av krav i samband med upphandlingarna. Det är svårt att se att några upphandlingar skulle resulterat i innovationer i verksamheterna. Upphandlingarna bygger på detaljerade kravspecifikationer och lämnar inget utrymme för innovationer under de allt längre avtalsperioderna, särskilt inte om de kostar pengar. Upphandlingarna blir även här ett hinder för nya innovationer i de verksamheter som är lagda på entreprenad.

Särskilt uttalande gjordes av Catarina Agrell m.fl. (S) enligt följande.

De krav på samhällsansvar som nämns i stadsledningskontorets förslag till upphandlingspolicy är utmärkta krav. Företag som blir föremål för stadens upphandlingar ska iakttaga följande:

- respekt för grundläggande mänskliga rättigheter
- förbud mot barn- och tvångsarbete
- att arbetstagare tillförsäkras minimilöner och arbetsmiljö utifrån den nationella lagstiftningen
- att arbetstagare inte diskrimineras
- att korruption motarbetas

Vi menar dock att viktiga krav saknas för att fullt ut anpassa upphandlingspolicyn till svenska förhållanden, nämligen

- kravet på kollektivavtal
- kravet på meddelarfrihet/meddelarskydd.

Det är angeläget att staden i sin upphandling ställer krav på att utföraren ska ha gällande kollektivavtal för sina anställda. Kollektivavtalen på den svenska arbetsmarknaden ersätter till delar vad som i andra EU-länder täcks in av lagstiftning, exempelvis om minimilöner.

Det är av stor betydelse för den upphandlade tjänstens kvalitet att personalen har goda anställningsvillkor och har inflytande över sin arbetssituation. I Sverige garanteras detta av såväl kollektivavtal som lagstiftning.

Vi anser också att det i upphandlingsunderlaget ska vara ett absolut krav att grundlagsskyddad meddelarfrihet och meddelarskydd ska gälla för de anställda på samma villkor som i offentligt driven verksamhet. Den anställde ska kunna larma om missförhållanden på arbetsplatsen utan att riskera repressalier från arbetsgivaren, vilket gynnar kvaliteten i verksamheten.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordförande Anita Lindskog m.fl. (S), enligt följande.

Det är bra att riktlinjer tas fram för innovationsupphandling och krav på samhällsansvar i stadens upphandlingar. Vi instämmer i allt väsentligt i förvaltningen svar på remissen.

Vi vill till riktlinjerna föra att vid alla former av upphandling skall staden och dess nämnder och bolag förvissa sig om att de upphandlade tjänsterna utförs av företag som är bundna av kollektivavtal tecknade för svensk arbetsmarknad, eller tillämpar kollektivavtalsliknande villkor.

Reservation anfördes av ledamöterna Shadi Larsson och Barbro Borg (MP), enligt följande.

att delvis godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och därutöver anföra följande;

Vi anser att det är hög tid att ta till vara den offentliga upphandlingens alla möjligheter att bidra till omställningen till ett hållbart samhälle. Det är viktigt att stadens behov av varor och tjänster tillgodoses på ett sätt som främjar en god samhällsutveckling.

I den föreslagna reviderade upphandlingspolicyn har möjligheterna att ställa sociala krav och att främja innovationer genom upphandling arbetats in. Det är bra. För att uppmuntra till nytänkande bland mindre företag, liksom att ta till vara ideella organisationers och sociala företags särart, kan det vara värdefullt att använda sig av innovationsfrämjande upphandlingar, i vilka en funktion efterfrågas utan förutfattad mening om tillvägagångssätt.

Vi hade dock velat se att skrivningarna om miljökrav och sociala krav varit mer långtgående och bindande för att säkerställa att staden tillvaratar upphandlingsinstrumentets hela potential som verktyg för att ställa om till en hållbar framtid. Normaltillståndet ska vara att staden vid upphandlingar använder sig av miljökrav och sociala krav och, i de fall det är relevant, etiska krav. En dokumenterad analys ska alltid göras, och om det i något fall inte ställs miljökrav eller sociala krav ska en skriftlig motivering ges.

Enligt Miljöstyrningsrådet kan varje skattekrona som används i den offentliga upphandlingen med relevant ställda miljökrav och sociala krav bidra till en väl förräntad samhällsnytta. Staden bör ta chansen att revidera skrivningarna som rör kraven på miljöhänsyn. I den nu föreslagna upphandlingspolicyn står det att ”krav på miljöhänsyn får ställas vid stadens upphandlingar inom olika områden”. Vi menar att staden inte bara får ställa krav på miljöhänsyn utan i normalfallet också *ska* ställa sådana krav.

De sociala kraven kan exempelvis innebära att staden vid upphandling kan bidra till att främja en inkluderande och jämställd arbetsmarknad, fri från diskriminering. Sociala krav kan också bidra till att öka möjligheten för mindre aktörer och utförare inom den idéburna sektorn att vinna kontrakt. Vi menar att omfattningen av krav på samhällsansvar även ska innehålla krav på rätt för arbetstagaren att arbeta under kollektivavtalsliknade villkor, krav på att inte diskriminera vid anställning och krav på föreningsfrihet, båda i enlighet med exempelvis Global Compact. Krav skall också ställas på leverantören att iaktta respekt för barns rättigheter i enlighet med Barnkonventionen.

Ett annat sätt att hantera krav på samhällsansvar är att använda sig av konventioner för att ställa krav på hur leverantörerna ska respektera grundläggande sociala krav i sin verksamhet. Exempel är ILO:s åtta kärnkonventioner nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182 samt FN:s barnkonvention artikel 32. Arbetsmiljölagstiftning, arbetarskydd, socialförsäkringsskydd och arbetsrätt, inklusive lagstiftning om minimilön, som gäller i tillverkningslandet är också viktiga att beakta.

Vi delar förvaltningens önskemål om uppbyggnad av central kompetens för att kunna stödja förvaltningarna vid innovativa upphandlingar. Vi delar också förvaltningens krav på förtydligande på hur uppföljning skall ske samt vilka sanktionsmöjligheter som finns om en leverantör inte följer ingånget avtal.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamoten Anki Erdmann (V) enligt följande.

1. Nämnden beslutar delvis enligt förvaltningens förslag
2. Samt därutöver anför

Det är bra att staden uppdaterar sin upphandlingspolicy. Att skriva en policy med underrubriken innovation och samhällsansvar förpliktigar dock, och det remitterade förslaget har stora brister. Den utgår från de borgerliga direktiven att i princip allt som går ska konkurrensutsättas. Vi menar att principen istället ska vara samhällsnytta, samhällsansvaret ska vara på riktigt och det ska vara lätt att kräva ansvar för brister.

Flera år av dogmatisk utförsäljning och konkurrensutsättning av stadens egendomar och verksamheter har lett till att staden idag sitter fast i avtal utan vare sig innovationer eller samhällsansvar. Istället har staden avtal som i huvudsak reglerar den privata näringsidkarens rättigheter utan krav på skyldigheter och möjligheter att kräva ersättning för ej genomförda avtal eller möjligheter till ekonomisk kompensation eller

hävning av avtalen. Avtalen präglas mestadels av total brist på affärsmässighet. Den konkurrenspolicy som de borgerliga har infört ska därför avskaffas.

I det remitterade förslaget måste stycket om ”krav på samhällsansvar” skärpas. Annars inskränker sig staden till att säkra grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter bara om det motiveras av upphandlingens art. Vi menar att all verksamhet och alla upphandlingar i staden självklart ska uppfylla grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter.

Även stycket om miljö måste skrivas tydligare, entreprenörer ska följa stadens miljöpolicy och mål och leverantör ska ha motsvarande program. Nu konstateras bara att man ”får” ställa krav på miljöhänsyn. Om undantag görs ska en särskild miljökonsekvensbeskrivning göras. Miljöstyrningsrådets rekommendationer bör följas. En grundläggande aspekt på samhällsansvar är att betala skatt. Konkurrensverket har tyvärr underkänt Kalmar kommuns skrivning i sin upphandlingspolicy om att företag som lägger anbud inte får ha koppling till skatteparadis. Kravet anses strida mot principen om icke-diskriminering i LOU. Det innebär att skattesmitare kan skyddas av lagen, medan kommuner som vill sätta stopp för fusk behandlas som lagbrytare. Så länge inte nödvändiga ändringar i LOU och på EU-nivå genomförs kan inte upphandling av varor och tjänster bli det verktyg för ett hållbart samhälle som de annars skulle kunna vara. Fullt samhällsansvar kan då bara tas av kommunen.

Ytterligare ett sätt att ta samhällsansvar är att återinvestera vinst i verksamheten. Det ska därför gå att ställa krav på att upphandlade företag inte får vara vinstsyftande. Det finns exempel inom äldreomsorgen som har prövats och godkänts av EU-rätten.

Samtliga krav som ställs på leverantör och/eller leverantör i upphandlingar ska även omfatta underleverantörer. Tillsynsansvar ska ligga hos entreprenör/leverantör. I avtalen ska alltid skrivas in möjlighet för staden att utkräva vite vid avtalsbrott eller i det fall som brott mot lagstiftning och/eller myndigheters regelverk.

I de fall upphandling görs till lägsta pris ska det dels vara särskilt motiverat och dels finnas garantier så att personalen försäkras och arbetsgivaren betalar in pensionsavgifter annars kan det leda till social dumping. Tyvärr har upphandlingar till lägsta pris lett till oacceptabla försämringar och otrygghet för redan lågavlönad personal. Personal som övertas ska därför garanteras minst samma lön och villkor som de hade innan övertagandet. Sociala och etiska krav samt skrivningar om att ILO:s grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter i arbetslivet ska följas ska därför alltid skrivas in i förfrågningsunderlaget.

Staden ska i alla upphandlingar verka för en god arbetsmiljö och rimliga anställningsvillkor, exempelvis enligt ”Vita jobb-modellen” som har använts i staden och nu införts bland annat i Malmö. Kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor måste vara krav, och inte bara rekommendationer. En möjlighet är att i förfrågningsunderlagen konkret beskriva och ställa som villkor att anställningsvillkor som enligt kollektivavtal gäller i branschen ska uppfyllas av anbudsgivaren.

Det ska också skrivas in att entreprenören ska tillämpa medbestämmandelagen (MBL) och förtroendemannalagen (FML) som om kollektivavtal finns. Om inte

kollektivavtal finns, är MBL:s omfattning begränsad och möjligheten till fackligt arbete under arbetstid borta. Detta är en allvarlig försämring för arbetstagarna.

Samma yttrandefrihet och meddelarfrihet i fråga om arbetet ska gälla för anställda i upphandlad verksamhet som för offentliganställda. Antidiskrimineringsklausulen som staden tillämpar är otillräcklig eftersom den inte gäller för alla underleverantörer och inte anger vite som sanktionsmöjlighet. Klausulen kan bara tillämpas efter en lagakraftvunnen dom, vilket är sällsynt då mål om diskriminering brukar leda till förlikning. En skarpare antidiskrimineringsklausul måste tas fram.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Kerstin Aggefors m.fl. (S) enligt följande.

Den skrivning som föreligger om minimilöner och arbetsmiljö som tjänsteutlåtandet har på sid 19 är enligt oss alldeles för vag.

Vi anser att det är kollektivavtal som ska krävas. Vi menar att det är rimligt att ställa det som krav på att ta samhällsansvar.

Vi anser även att staden vid upphandlingar måste göra en värdering av att en tjänst kan levereras inom ramen för en god arbetsmiljö.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordförande Ewa Larsson m.fl. (MP) enligt följande.

Nämnden beslutar att lämna nedanstående synpunkter som svar på remissen

Miljöpartiet anser att det är hög tid att ta till vara den offentliga upphandlingens fulla potential som beställare av en hållbar framtid. Det är viktigt att stadens behov av varor och tjänster tillgodoses på ett sätt som är förenligt med en god samhällsutveckling.

I den föreslagna reviderade upphandlingspolicyn har möjligheterna att ställa sociala krav och att främja innovationer genom upphandling arbetats in. Det tycker vi är bra. För att uppmuntra till nytänkande bland mindre företag liksom ta till vara ideella organisationers och sociala företags särart kan det vara värdefullt att använda sig av så kallade innovationsfrämjande upphandlingar, i vilka en funktion efterfrågas utan förutfattad mening om tillvägagångssätt.

Vi hade dock velat se att skrivningarna om miljökrav och sociala krav varit mer långtgående och bindande för att säkerställa att staden tillvaratar upphandlingsinstrumentets potential som verktyg för att ställa om till ett hållbart samhälle. Normaltillståndet ska vara att staden vid upphandlingar använder sig av miljökrav och sociala krav och, i de fall då det är relevant, etiska krav. En

dokumenterad analys ska alltid göras och om det i något fall inte ställs miljökrav eller sociala krav ska en skriftlig motivering ges.

Enligt Miljöstyrningsrådet kan varje skattekrona som används i den offentliga upphandlingen med relevant ställda miljökrav och sociala krav bidra till en väl förräntad samhällsnytta. Staden bör ta chansen att revidera skrivningarna som rör kraven på miljöhänsyn. I den nu reviderade upphandlingspolicyn står det att ”krav på miljöhänsyn får ställas vid stadens upphandlingar inom olika områden”. Vi menar att staden inte bara får ställa krav på miljöhänsyn utan som normaltillstånd också ska ställa sådana krav. I de fall miljökrav inte ställs ska en skriftlig motivering ges. De sociala kraven kan exempelvis innebära att staden ska använda sig av upphandling för att skapa en inkluderande och jämställd arbetsmarknad, fri från alla typer av diskriminering.

Sociala krav kan tillsammans med till exempel kontraktspaketering också bidra till att öka möjligheten för mindre aktörer och utförare inom den idéburna sektorn att vinna kontrakt. Vi menar att omfattningen av krav på samhällsansvar även ska innehålla krav på rätt för arbetstagaren att arbeta under kollektivavtalsliknade villkor, krav på att inte diskriminera vid anställning och krav på föreningsfrihet, båda i enlighet med exempelvis Global Compact, samt att leverantören ska iaktta respekt för barns rättigheter i enlighet med Barnkonventionen.

Annat sätt att hantera krav på samhällsansvar är att använda sig av konventioner för att ställa krav på hur leverantörerna ska respektera grundläggande sociala krav i sin verksamhet. Exempel är ILO:s åtta kärnkonventioner nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182 samt FN:s barnkonvention artikel 32. Arbetsmiljölagstiftning, arbetarskydd, socialförsäkringsskydd och arbetsrätt, inklusive lagstiftning om minimilön, som gäller i tillverkningslandet är också viktigt att beakta.

Generellt finns ett stort behov inom offentlig sektor av uppföljning av uppställda krav, så även inom Stockholms stad. Egenkontroll ställer höga krav på förfrågningsunderlaget för att staden ska kunna försäkra sig om att underlaget är tillförlitligt. Det behövs även fortlöpande kontroll från stadens sida, egenkontrollen måste kontrolleras. Det måste finnas nog med resurser för att den upphandlande verksamheten ska kunna kontrollera och genomföra revision av egenkontrollen.

Reservation anfördes av ledamot Claes Elmgren m.fl. (S) samt ledamot Josefin Morge (V), enligt följande.

- att fastställa förvaltningens förslag,
- samt därutöver anförda följande:

Vi välkomnar i stora drag de förslag till tillägg som lämnas i syfte att komplettera stadens policy och anvisningar för upphandlingar. Vi finner dock att förslaget i delar kan utvecklas i syfte att framhäva den offentliga upphandlingens roll för att bidra till en ekonomisk, social och ekologisk hållbar utveckling.

När det gäller ekologiskt hållbar utveckling har Miljöstyrningsrådet sedan flera år arbetat fram kriterier som rör hållbar upphandling med avseende på innovationer. Med tanke på den ställning som Miljöstyrningsrådet har som regeringens expertorgan är det förvånande att rådets kriterier eller rekommendationer inte beaktats eller diskuterats i förslaget.

När det gäller socialt ansvar finner vi det anmärkningsvärt att staden har så låga ambitioner när det gäller arbetsvillkor. Upphandlingspolicyn borde innehålla krav på kollektivavtals-liknande villkor när det gäller löner och övriga arbetsvillkor, inte enbart stadga minimilöner. Ett sådant krav strider inte mot EU-rätten. Vidare är det viktigt att de kommande anvisningarna tar fasta på att stadens policy noga följs upp och huvudleverantörens ansvar för leverantörskedjan efterföljs.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamoten Rudy Espinoza (V), enligt följande.

Förslag till beslut

Nämnden beslutar delvis enligt förvaltningens förslag

Samt därutöver anför

Det är bra att staden uppdaterar sin upphandlingspolicy. Att skriva en policy med underrubriken innovation och samhällsansvar förpliktigar dock, och det remitterade förslaget har stora brister. Den utgår från de borgerliga direktiven att i princip allt som går ska konkurrensutsättas. Vi menar att principen istället ska vara samhällsnytta, samhällsansvaret ska vara på riktigt och det ska lätt kräva ansvar för brister.

Flera år av dogmatisk utförsäljning och konkurrensutsättning av stadens egendomar och verksamheter har lett till att staden idag sitter fast i avtal utan vare sig innovationer eller samhällsansvar. Istället har staden avtal som i huvudsak reglerar den privata näringsidkarens rättigheter utan krav på skyldigheter och möjligheter att kräva ersättning för ej genomförda avtal eller möjligheter till ekonomisk compensation eller hävning av avtalen. Avtalen präglas mestadels av total brist på affärsmässighet. Den konkurrenspolicy som de borgerliga har infört ska därför avskaffas.

I det remitterade förslaget måste stycket om ”krav på samhällsansvar” skärpas. Annars inskränker sig staden till att säkra grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter bara om det motiveras av upphandlings art. Vi menar att all verksamhet och alla upphandlingar i staden självklart ska uppfylla grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter.

Även stycket om miljö måste skrivas tydligare, entreprenörer ska följa stadens miljöpolicy och mål och leverantör ska ha motsvarande program.

Nu konstateras bara att man ”får” ställa krav på miljöhänsyn. Om undantag görs ska en särskild miljökonsekvensbeskrivning göras. Miljöstyrningsrådets rekommendationer bör följas.

En grundläggande aspekt på samhällsansvar är att betala skatt. Konkurrensverket har tyvärr underkänt Kalmar kommuns skrivning i sin upphandlingspolicy om att företag som lägger anbud inte får ha koppling till skatteparadis. Kravet anses strida mot principen om icke-diskriminering i LOU. Det innebär att skattesmitare kan skyddas av lagen, medan kommuner som vill sätta stopp för fusket behandlas som lagbrytare. Så länge inte nödvändiga ändringar i LOU och på EU-nivå genomförs kan inte upphandling av varor och tjänster bli det verktyg för ett hållbart samhälle som de annars skulle kunna vara. Fullt samhällsansvar kan då bara tas av kommunen. Ytterligare ett sätt att ta samhällsansvar är att återinvestera vinst i verksamheten. Det ska därför gå att ställa krav på att upphandlade företag inte får vara vinstsyftande. Det finns exempel inom äldreomsorg som har prövats och godkänts av EU-rätten.

Samtliga krav som ställs på leverantör och/eller leverantör i upphandlingar ska även omfatta underleverantörer. Tillsynsansvar ska ligga hos entreprenör/leverantör. I avtalen ska alltid skrivas in möjlighet för staden att utkräva vite vid avtalsbrott eller i det fall som brott mot lagstiftning och/eller myndigheters regelverk.

I de fall upphandling görs till lägsta pris ska det dels vara särskilt motiverat och dels finnas garantier så att personalen försäkras och arbetsgivaren betalar in pensionsavgifter. Annars kan det leda till social dumping. Tyvärr har upphandlingar till lägsta pris lett till oacceptabla försämringar och otrygghet för redan lågavlönad personal. Personal som övertas ska därför garanteras minst samma lön och villkor som de hade innan övertagandet. Sociala och etiska krav samt skrivningar om att ILO:s grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter i arbetslivet ska följas ska därför alltid skrivas in i förfrågningsunderlaget.

Staden ska i alla upphandlingar verka för en god arbetsmiljö och rimliga anställningsvillkor, exempelvis enligt ”Vita jobb-modellen” som har använts i staden och nu införts bland annat i Malmö. Kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor måste vara krav, och inte bara rekommendationer.

En möjlighet är att i förfrågningsunderlagen konkret beskriva och ställa som villkor att anställningsvillkor som enligt kollektivavtal gäller i branschen ska uppfyllas av anbudsgivaren.

Det ska också skrivas in att entreprenören ska tillämpa medbestämmandelagen (MBL) och förtroendemannalagen (FML) som om kollektivavtal finns. Om inte kollektivavtal finns, är MBL:s omfattning begränsad och möjligheten till fackligt arbete under arbetstid borta. Detta är en allvarlig försämring för arbetstagarna.

Samma yttrandefrihet och meddelarfrihet i fråga om arbetet ska gälla för anställda i upphandlad verksamhet som för offentliganställda. Antidiskrimineringsklausulen som staden tillämpar är otillräcklig eftersom den inte gäller för alla underleverantörer och inte anger vite som sanktionsmöjlighet. Klausulen kan bara tillämpas efter en lagakraftvunnen dom, vilket är sällsynt då mål om diskriminering brukar leda till förlikning. En skarp antidiskrimineringsklausul måste tas fram.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Rebwar Hassan (MP), enligt följande.

Vi anser att det är hög tid att ta till vara den offentliga upphandlingens fulla potential som beställare av en hållbar framtid. Det är viktigt att stadens behov av varor och tjänster inte tillgodoses på ett sätt som inte är förenligt med en god samhällsutveckling.

I den föreslagna reviderade upphandlingspolicyn har möjligheterna att ställa sociala krav och att främja innovationer genom upphandling arbetats in. Det tycker vi är bra. För att uppmuntra till nytänkande bland mindre företag liksom ta till vara ideella organisationers och sociala företags särart kan det vara värdefullt att använda sig av så kallade innovationsfrämjande upphandlingar, i vilka en funktion efterfrågas utan förutfattad mening om tillvägagångssätt.

Vi hade dock velat se att skrivningarna om miljökrav och sociala krav varit mer långtgående och bindande för att säkerställa att staden tillvaratar upphandlingsinstrumentets potential som verktyg för att ställa om till ett hållbart samhälle. Normaltillståndet ska vara att staden vid upphandlingar använder sig av miljökrav och sociala krav och, i de fall då det är relevant, etiska krav. En dokumenterad analys ska alltid göras och om det i något fall inte ställs miljökrav eller sociala krav ska en skriftlig motivering ges.

Enligt Miljöstyrringsrådet kan varje skattekrona som används i den offentliga upphandlingen med relevant ställda miljökrav och sociala krav bidra till en väl förräntad samhällsnytta.

Staden bör ta chansen att revidera skrivningarna som rör kraven på miljöhänsyn. I den nu reviderade upphandlingspolicyn står det att ”krav på miljöhänsyn får ställas vid stadens vid upphandlingar inom olika områden”. Vi menar att staden inte bara får ställa krav på miljöhänsyn utan som normaltillstånd också ska ställa sådana krav. I de fall miljökrav inte ställs ska en skriftlig motivering ges.

De sociala kraven kan exempelvis innebära att staden ska använda sig av upphandling för att skapa en inkluderande och jämställd arbetsmarknad, fri från alla typer av diskriminering. Sociala krav kan tillsammans med till exempel kontraktspaketering också bidra till att öka möjligheten för mindre aktörer och utförare inom den idéburna sektorn att vinna kontrakt. Vi menar att omfattningen av krav på samhällsansvar även ska innehålla krav på rätt för arbetstagaren att arbeta under kollektivavtalsliknade villkor, krav på att inte diskriminera vid anställning och krav på föreningsfrihet, båda i enlighet med exempelvis Global Compact, samt att leverantören ska iaktta respekt för barns rättigheter i enlighet med Barnkonventionen.

Annat sätt att hantera krav på samhällsansvar är att använda sig av konventioner för att ställa krav på hur leverantörerna ska respektera grundläggande sociala krav i sin verksamhet. Exempel är ILO:s åtta kärnkonventioner nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182 samt FN:s barnkonvention artikel 32. Arbetsmiljölagstiftning, arbetarskydd, socialförsäkringsskydd och arbetsrätt, inklusive lagstiftning om minimilön, som gäller i tillverkningslandet är också viktigt att beakta.

Generellt finns ett stort behov inom offentlig sektor av uppföljning av uppställda krav, så även inom Stockholms stad. Egenkontroll ställer höga krav på

förfrågningsunderlaget för att staden ska kunna försäkra sig om att underlaget är tillförlitligt. Det behövs även fortlöpande kontroll från stadens sida, egenkontrollen måste kontrolleras. Det måste finnas nog med resurser för att den upphandlande verksamheten ska kunna kontrollera och genomföra revision av egenkontrollen.

Södermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Anders Göransson m.fl. (S) enligt följande.

En upphandlingspolicy i världsklass

Vi konstatera att Stockholms stad (läs: alliansen) i sin privatiseringsiver har valt att ta fram en upphandlingspolicy som är mer upptagen med att tillvarata entreprenörernas intressen av goda upphandlingsvillkor än av medborgarnas krav på kvalitet och samhällsansvar.

Vi anser att den föreslagna upphandlingspolicyn är otillräcklig och i avsaknad av ambitioner att när det gäller de stora möjligheter som den offentliga upphandlingen ger att tillvarata medborgarnas krav.

Vi vänder oss också mot stadsledningskontorets resonemang att egenkontroll av uppställda krav på samhällsansvar är tillräckligt. En lång rad skandaler i de upphandlade verksamheterna visar med all önskvärd tydlighet att det inte är tillräckligt att den som utför verksamheten endast ska kontrolleras av sig själv. Internationella erfarenheter visar att privatisering av offentlig verksamhet kräver nya och kraftfulla system för kontroll och uppföljning.

2003 inleddes ett samarbetsprojekt mellan Stockholms stad och ett antal fackliga organisationer kallat Vita jobb. Samarbetsprojektet har varit framgångsrikt och tillämpas idag av flera kommuner med olika politiska majoriteter. Villkoren i Vita jobb innebär bland annat att en upphandlad entreprenör ska tillämpa sociala villkor jämställda med gällande branschavtal (alltså ej krav på kollektivavtal), förbud att utnyttja svart arbetskraft och att maskera arbetstagare som uppdragstagare. Projektet Vita jobb, eller i vart fall de villkor som uppställs i projektet, bör vara en del av Stockholms stads upphandlingspolicy. På så sätt kan man garantera anställda i upphandlad verksamhet människovärdiga anställningsvillkor och förebygga svartarbete och andra slag av oegentligheter och kriminalitet.

Arbetslösheten inte minst bland ungdomarna ökar i Stockholm. I många EU-länder och idag även i några kommuner i Sverige tillämpas upphandlingskriterier som syftar till ökad sysselsättning bland utsatta grupper på arbetsmarknaden. Även Stockholms stad bör ha som målsättning av vid större upphandlingar minst 5 % av den totala lönesumman i upphandlingen avsättas till att anställa personer från utsatta grupper på arbetsmarknaden. Staden bör även, där det är lämpligt, inkludera sommarjobb för unga i avtalen.

I samband med uppföljningar av entreprenadavtal bör även fackförbund och berörda ideella organisationer som t.ex. miljöorganisationer höras om sina erfarenheter av den upphandlade verksamheten.

För att undvika att arbetstagare som vågar avslöja missförhållanden blir avskedade eller uppsagda bör anställda vilken arbetar i den upphandlade verksamheten tillförsäkras meddelarfrihet och meddelarskydd motsvarande den som råder för offentligt anställd personal.

Den offentliga upphandlingen bör givetvis även utnyttjas för att stärka marknaden för produkter och tjänster med lägre miljöbelastning än dagens.

Reservation anfördes av Erik Malm m.fl. (MP) enligt följande.

att Stadsdelsnämnden överlämnar nedanstående text som svar på remissen,

Miljöpartiet anser att det är hög tid att ta till vara den offentliga upphandlingens fulla potential som beställare av en hållbar framtid. Det är viktigt att stadens behov av varor och tjänster inte tillgodoses på ett sätt som inte är förenligt med en god samhällsutveckling.

I den föreslagna reviderade upphandlingspolicyn har möjligheterna att ställa sociala krav och att främja innovationer genom upphandling arbetats in. Det tycker vi är bra. För att uppmuntra till nytänkande bland mindre företag liksom ta till vara ideella organisationers och sociala företags särart kan det vara värdefullt att använda sig av så kallade innovationsfrämjande upphandlingar, i vilka en funktion efterfrågas utan förutfattad mening om tillvägagångssätt.

Vi hade dock velat se att skrivningarna om miljökrav och sociala krav varit mer långtgående och bindande för att säkerställa att staden tillvaratar upphandlingsinstrumentets potential som verktyg för att ställa om till ett hållbart samhälle. Normaltillståndet ska vara att staden vid upphandlingar använder sig av miljökrav och sociala krav och, i de fall då det är relevant, etiska krav. En dokumenterad analys ska alltid göras och om det i något fall inte ställs miljökrav eller sociala krav ska en skriftlig motivering ges.

Enligt Miljöstyrningsrådet kan varje skattekrona som används i den offentliga upphandlingen med relevant ställda miljökrav och sociala krav bidra till en väl förräntad samhällsnytta. Staden bör ta chansen att revidera skrivningarna som rör kraven på miljöhänsyn. I den nu reviderade upphandlingspolicyn står det att ”krav på miljöhänsyn får ställas vid stadens vid upphandlingar inom olika områden”. Vi menar att staden inte bara får ställa krav på miljöhänsyn utan som normaltillstånd också ska ställa sådana krav. I de fall miljökrav inte ställs ska en skriftlig motivering ges.

De sociala kraven kan exempelvis innebära att staden ska använda sig av upphandling för att skapa en inkluderande och jämställd arbetsmarknad, fri från alla typer av diskriminering. Sociala krav kan tillsammans med till exempel kontraktspaketering också bidra till att öka möjligheten för mindre aktörer och utförare inom den idéburna sektorn att vinna kontrakt. Vi menar att omfattningen av krav på samhällsansvar även ska innehålla krav på rätt för arbetstagaren att arbeta under kollektivavtalsliknade villkor, krav på att inte diskriminera vid anställning och krav på

föreningsfrihet, båda i enlighet med exempelvis Global Compact, samt att leverantören ska iaktta respekt för barns rättigheter i enlighet med Barnkonventionen.

Annat sätt att hantera krav på samhällsansvar är att använda sig av konventioner för att ställa krav på hur leverantörerna ska respektera grundläggande sociala krav i sin verksamhet. Exempel är ILO:s åtta kärnkonventioner nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182 samt FN:s barnkonvention artikel 32. Arbetsmiljölagstiftning, arbetarskydd, socialförsäkringsskydd och arbetsrätt, inklusive lagstiftning om minimilön, som gäller i tillverkningslandet är också viktigt att beakta.

Generellt finns ett stort behov inom offentlig sektor av uppföljning av uppställda krav, så även inom Stockholms stad. Egenkontroll ställer höga krav på förfrågningsunderlaget för att staden ska kunna försäkra sig om att underlaget är tillförlitligt. Det behövs även fortlöpande kontroll från stadens sida, egenkontrollen måste kontrolleras. Det måste finnas nog med resurser för att den upphandlande verksamheten ska kunna kontrollera och genomföra revision av egenkontrollen.

Reservation anfördes av Gunnar Ågren (V) enligt följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande och anför för egen del följande:

De nuvarande borgerliga direktiven, i policys som i aktivitetsplaner, är att i princip allt som går ska konkurrensutsättas. Vi har en grundläggande annan inställning till våra verksamheter. Det överordnade målet är ett demokratiskt samhälle där resurser fördelas efter behov och där medborgarnas, brukarnas och personalens inflytande är reellt. Där samhällsansvaret är på riktigt och går att utkräva ansvar för.

Stadsledningskontoret har valt att föreslå förändringar i upphandlingspolicyn istället för i konkurrenspolicyn. Konkurrenspolicyn bör avskaffas, men upphandlingspolicyn förbättras så att den kan fungera som en hävstång för en socialt och ekologiskt uthållig utveckling.

Det är svårt att se att det finns någon som helst historisk evidens att konkurrensutsättning av våra verksamheter är vägen dit, snarare tvärtom. Vi ser inte heller att innovation per automatik gynnas av konkurrensutsättning. Till och med rapporter som tillkommit på uppdrag av nuvarande borgerliga regering visar snarare på motsatsen. Se till exempel i *Den innovativa vården, Vinnova nov 2012*, där de flesta exempel på innovationer i vården skett och fortfarande sker inom det offentliga och med stor framgång.

Vänsterpartiet anser att när vi upphandlar så ska vi självklart ha en bra policy för upphandlingsarbetet där staden ställer långtgående krav i upphandlingsdirektiven både för miljökrav och sociala krav. Där återstår mycket att göra och inte minst är det anmärkningsvärt att vi idag i Sverige är så mycket mer restriktiva och bakbundna vid upphandlingar än i övriga EU. Den största invändningen Vänsterpartiet har mot förslaget är allt som inte står där, förslaget väjer för de möjligheter en upphandling skulle kunna ge, sannolikt då vår svenska lagstiftning på området är så mycket mer begränsande än i jämförbara andra europeiska länder.

Tydligast är detta i stycket om krav på samhällsansvar. Där kan formuleringarna

tolkas som att man inskränker sig till att säkra grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter. Vi kan inte se annat än att all verksamhet och alla upphandlingar i Stockholms stad självklart ska uppfylla grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter, om så inte är fallet i dag så är det givetvis viktigt att det förtydligas.

Men det går naturligtvis att vara lite mer proaktiv än så. I själva tjänsteutlåtandet till förslaget så nämns också andra exempel på krav på samhällsansvar som kan ställas i en upphandling. Ett sådant är anställning av långtidsarbetslösa, något som ofta används i Europa.

Tjänsteutlåtandet lyfter också att arbetstagare kan tillförsäkras minimilöner. Eftersom Sverige inte har minimilöner utan kollektivavtal så är detta ett problem för oss enligt EU-rätten. Att kräva kollektivavtal begränsar etablering av företag från andra länder – medan minimilöner inte gör det. Tjänsteutlåtandet ger inga exempel på hur vi kan agera för att uppnå samma syfte, troligen därför att den styrande majoriteten inte är intresserad av möjligheten att motverka lönedumpning. En möjlighet är att i förfrågningsunderlagen konkreta räkna upp och beskriva de anställningsvillkor som enligt kollektivavtal gäller i branschen, dvs. att staden åtminstone kräver ”kollektivavtalsliknade” villkor.

Ett annat exempel som Vänsterpartiet vill peka på är möjligheten att ställa krav på att de upphandlade företagen inte får vara vinstsyftande. Kommunen Lombardiet i Italien har ställt detta krav vid upphandling av äldreomsorg. Just detta exempel är intressant då det anmäldes, prövades och godkändes av EU-rätten. Kravet begränsar inte etablering, enligt EU-rätten. I England finns numer ett system med privata men skattefinansierade skolor som fungerar enligt svenskt mönster. Men i deras avtal förbinder sig skolorna att vara icke vinstsyftande. Det svenska företaget Kunskapskolan har därför i England etablerat sig som ett non profit företag. Vänsterpartiet menar att det ska vara möjligt att i förfrågningsunderlag ställa krav på att vinst återinvesteras i verksamheten, som ett exempel på krav på samhällsansvar.

Ett problem vi har i Sverige är att LOU inte gör skillnad på A-tjänster (transporter, fastighetsförvaltning t.ex.) och B-tjänster (omsorg, hälso- och sjukvård, skola t.ex.). I övriga Europa är länder betydligt friare vad gäller upphandling av B-tjänster. För det första finns inget upphandlingstvång. I Sverige ska alla kontrakt med externa producenter som överstiger ett belopp på 284 631 SKR upphandlas. I EU är upphandling av B-tjänster nu under utredning, och det förslag som ligger är att kontrakt som överstiger 500 000 Euro ska upphandlas. Det är en avsevärd skillnad. För att Stockholms stad ska kunna bedriva en ansvarig och långsiktig politik måste staden ha större utrymme att kunna avgöra när det lämpar sig bäst att ha direktavtal med utförare. Det är därför av största vikt att LOU förändras. Utformningen av LOU kombinerat med direktiven från stadshusets egen majoritet om konkurrensutsättning bakbinder i själva verket möjligheterna att på riktigt främja innovation och samhällsansvar.

I en artikel i *Dagens Arena* den 21 maj skriver företrädare för Miljöpartiet, Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och organisationen Attac att konkurrensverket

underkänt Kalmars skrivning i kommunens upphandlingspolicy om att företag som lägger anbud inte får ha koppling till skatteparadis. Kravet anses strida mot principen om icke-diskriminering i LOU. Artikelförfattarna menar att skattesmitare skyddas av lagen, medan kommuner som vill sätta stopp för fusk behandlas som lagbrytare. De menar vidare att regeringen bör genomföra nödvändiga ändringar i LOU samt driva frågan i EU. Vi instämmer till fullo och menar att med det system vi har idag kan inte upphandlingar, när vi väljer att upphandla, bli det verktyg som de annars skulle kunna vara. Så länge lagstiftningen inte ändras är det enda alternativet till samhällsansvar att driva verksamhet i egen regi i så hög grad som möjligt.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Majvi Andersson (S) enligt följande.

Det är bra att riktlinjer tas fram för innovationsupphandling och krav på samhällsansvar i stadens upphandlingar. Vi instämmer i allt väsentligt i förvaltningens svar på remissen.

Men att skriva en policy med underrubriken innovation och samhällsansvar förpliktigar och det remitterade förslaget har stora brister. Den utgår från de borgerliga direktiven att i princip allt som går ska konkurrensutsättas. Vi menar att principen istället ska vara samhällsnytta, samhällsansvaret ska vara på riktigt och det ska vara lätt att kräva ansvar för brister.

Flera år av dogmatisk utförsäljning och konkurrensutsättning av stadens egendomar och verksamheter har lett till att staden idag sitter fast i avtal utan vare sig innovationer eller samhällsansvar. Istället har staden avtal som i huvudsak reglerar den privata näringsidkarens rättigheter utan krav på skyldigheter och möjligheter att kräva ersättning för ej genomförda avtal eller för möjligheter till ekonomisk kompensation eller hävning av avtalen. Avtalen präglas mestadels av total brist på affärsmässighet. Den konkurrenspolicy som de borgerliga har infört ska därför avskaffas.

Vi vill till riktlinjerna föra att vid alla former av upphandling skall staden och dess nämnder och bolag förvissa sig om att de upphandlade tjänsterna utförs av företag som är bundna av kollektivavtal tecknade för svensk arbetsmarknad, eller tillämpar kollektivavtalsliknande villkor. Staden ska i alla upphandlingar verka för en god arbetsmiljö och rimliga anställningsvillkor, exempelvis enligt "Vita jobb-modellen" som har använts i staden och nu införts bland annat i Malmö. Redan i förfrågningsunderlagen ska det konkret beskrivas och ställas som villkor att anställningsvillkor, som enligt kollektivavtal gäller i den berörda branschen, ska uppfyllas av anbudsgivaren.

Vidare ska det också skrivas in att entreprenören ska tillämpa medbestämmandelagen (MBL) och förtroendemannalagen (FML) som om kollektivavtal finns. Om inte kollektivavtal finns, är MBL:s omfattning begränsad och möjligheten till fackligt arbete under arbetstid borta. Detta är en allvarlig försämring för medarbetarna.

Samma yttrandefrihet och meddelarfrihet i fråga om arbetet ska gälla för anställda i all upphandlad verksamhet som för offentligt anställda. Antidiskrimineringsklausulen

som staden tillämpar är otillräcklig eftersom den inte gäller för alla underleverantörer och inte anger vite som sanktionsmöjlighet. Klausulen kan bara tillämpas efter en lagakraftvunnen dom, vilket är sällsynt då mål om diskriminering oftast leder till förlikning. Därför måste en skarpare antidiskrimineringsklausul tas fram

En kommun har ett samhällsansvar. Samma samhällsansvar måste åläggas upphandlade verksamheter. Ett sätt att ta samhällsansvar är att återinvestera vinst i verksamheter som bekostas av skattemedel. Det ska därför gå att ställa krav på att upphandlade företag inte får vara vinstsyftande. På detta finns exempel inom äldreomsorgen som har prövats och godkänts av EU-rätten.

Samtliga krav som ställs på leverantör och/eller leverantör i upphandlingar ska även omfatta underleverantörer. Tillsynsansvar ska ligga hos entreprenör/leverantör. I avtalen ska alltid skrivas in möjlighet för staden att utkräva vite vid avtalsbrott eller i det fall som brott mot lagstiftning och/eller myndigheters regelverk.

I de fall upphandling görs till lägsta pris ska det dels vara särskilt motiverat och dels finnas garantier att personalen försäkras och arbetsgivaren betalar in pensionsavgifter. Annars kan det leda till social dumping. Tyvärr har upphandlingar till lägsta pris lett till oacceptabla försämringar och otrygghet för redan lågavlönad personal. Personal som övertas ska därför garanteras minst samma lön och villkor som de hade innan övertagandet. Sociala och etiska krav samt skrivningar om att ILO:s grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter i arbetslivet ska följas, ska därför alltid skrivas in i förfrågningsunderlaget.

I det remitterade förslaget måste stycket om ”krav på samhällsansvar” skärpas. Annars inskränker sig staden till att säkra grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter bara om det motiveras av upphandlings art. Vi menar att all verksamhet och alla upphandlingar i staden självklart ska uppfylla grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter.

Även stycket om miljö måste skrivas tydligare, entreprenörer ska följa stadens miljöpolicy och mål och leverantör ska ha motsvarande program. Nu konstateras bara att man ”får” ställa krav på miljöhänsyn. Om undantag görs ska en särskild miljökonsekvensbeskrivning göras. Miljöstyrningsrådets rekommendationer bör följas.

Reservation anfördes av Jenny Norberg (V) enligt följande.

Nämnden beslutar enligt förvaltningens förslag med tillägg:

- a) att upphandlade leverantörer av varor och tjänster uppfyller de krav som ställs i kollektivavtal
- b) att upphandlade företag som ska utföra välfärdstjänster inom verksamhetsområdena skola, vård och omsorg, inte får vara vinstsyftande

Förslaget kommer en bit på väg mot att upphandling kan bli det verktyg som det skulle kunna vara för att ställa villkor för hur stadens budget ska användas. Särskilt är vi nöjda med att det innehåller skrivningar om samhällsansvar, miljö och arbetsvillkor. Vi anser dock inte att det räcker hela vägen.

Vi tycker att det är viktigt att staden inte bidrar till lönedumpning vid upphandling av varor och tjänster. Därför är det rimligt att krav ställs på upphandlade företag att de

har löner och andra villkor i nivå med kollektivavtal så länge vi har den modell för lönesättning och villkor i arbetslivet som vi har i Sverige. Stadens regelverk för upphandlingar borde kunna referera till de överenskommelser och regler som gäller på den svenska arbetsmarknaden.

Vi tycker inte att upphandlade leverantörer av tjänster inom exempelvis förskola, skola och äldreomsorg ska tillåtas att ta ut vinster. Istället bör de återinvestera ett eventuellt överskott tillbaka till verksamheten. Det finns exempel i andra länder där man tillämpat möjligheten att ställa krav på att de upphandlade företagen inte får vara vinstsyftande. Kommunen Lombardiet i Italien har ställt detta krav vid upphandling av äldreomsorg. Just detta exempel är intressant då det anmälades, prövades och godkändes av EU-rätten. Kravet begränsar inte etablering, enligt EU-rätten. I England finns numer ett system med privata men skattefinansierade skolor som fungerar enligt svenskt mönster. Men i deras avtal förbinder sig skolorna att vara icke vinstsyftande. Det svenska företaget Kunskapskolan har därför i England etablerat sig som ett non profit företag. Vänsterpartiet menar att det ska vara möjligt att i förfrågningsunderlag ställa krav på att vinst återinvesteras i verksamheten, som ett exempel på krav på samhällsansvar.

Särskilt uttalande gjordes av Viktor Morawski m.fl. (MP) enligt följande.

Miljöpartiet anser att det är hög tid att ta till vara den offentliga upphandlingens fulla potential som beställare av en hållbar framtid. Det är viktigt att stadens behov av varor och tjänster inte tillgodoses på ett sätt som inte är förenligt med en god samhällsutveckling.

I den föreslagna reviderade upphandlingspolicyn har möjligheterna att ställa sociala krav och att främja innovationer genom upphandling arbetats in. Det tycker vi är bra. För att uppmuntra till nytänkande bland mindre företag liksom ta till vara ideella organisationers och sociala företags särart kan det vara värdefullt att använda sig av så kallade innovationsfrämjande upphandlingar, i vilka en funktion efterfrågas utan förutfattad mening om tillvägagångssätt.

Vi hade dock velat se att skrivningarna om miljökrav och sociala krav varit mer långtgående och bindande för att säkerställa att staden tillvaratar upphandlingsinstrumentets potential som verktyg för att ställa om till ett hållbart samhälle. Normaltillståndet ska vara att staden vid upphandlingar använder sig av miljökrav och sociala krav och, i de fall då det är relevant, etiska krav. En dokumenterad analys ska alltid göras och om det i något fall inte ställs miljökrav eller sociala krav ska en skriftlig motivering ges.

Enligt Miljöstyrringsrådet kan varje skattekrona som används i den offentliga upphandlingen med relevant ställda miljökrav och sociala krav bidra till en väl förräntad samhällsnytta. Staden bör ta chansen att revidera skrivningarna som rör kraven på miljöhänsyn. I den nu reviderade upphandlingspolicyn står det att ”krav på miljöhänsyn får ställas vid stadens vid upphandlingar inom olika områden”. Vi menar att staden inte bara får ställa krav på miljöhänsyn utan som normaltillstånd också ska ställa sådana krav. I de fall miljökrav inte ställs ska en skriftlig motivering ges.

De sociala kraven kan exempelvis innebära att staden ska använda sig av upphandling för att skapa en inkluderande och jämställd arbetsmarknad, fri från alla

typer av diskriminering. Sociala krav kan tillsammans med till exempel kontraktspaketering också bidra till att öka möjligheten för mindre aktörer och utförare inom den idéburna sektorn att vinna kontrakt. Vi menar att omfattningen av krav på samhällsansvar även ska innehålla krav på rätt för arbetstagaren att arbeta under kollektivavtalsliknade villkor, krav på att inte diskriminera vid anställning och krav på föreningsfrihet samt att leverantören ska iaktta respekt för barns rättigheter i enlighet med Barnkonventionen.

Annat sätt att hantera krav på samhällsansvar är att använda sig av konventioner för att ställa krav på hur leverantörerna ska respektera grundläggande sociala krav i sin verksamhet. Exempel är ILO:s åtta kärnkonventioner nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182 samt FN:s barnkonvention artikel 32. Arbetsmiljölagstiftning, arbetarskydd, socialförsäkringsskydd och arbetsrätt, inklusive lagstiftning om minimilön, som gäller i tillverkningslandet är också viktigt att beakta.

Generellt finns ett stort behov inom offentlig sektor av uppföljning av uppställda krav, så även inom Stockholms stad. Egenkontroll ställer höga krav på förfrågningsunderlaget för att staden ska kunna försäkra sig om att underlaget är tillförlitligt. Egenkontroll i all ära men många gånger måste staden även kontrollera sina leverantörer på egen hand, antingen med egen personal eller ta hjälp av leverantörer specialiserade på detta arbete. Till exempel så arbetar SKL med att uppföljandekontroll av etiska och sociala krav. Detta arbete bör staden bli delaktiga i.

Östermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordförande Stefan Nilsson m.fl. (MP) enligt följande.

Stadsdelsnämnden beslutar att avge följande remissvar:

Krav på miljöhänsyn

Vi delar stadsledningskontorets uppfattning om att kommunstyrelsen bör ges i uppdrag att revidera gällande upphandlingspolicy så att innovation främjas och krav på samhällsansvar inarbetas i stadens upphandlingspolicy. Vi har även, precis som stadsledningskontoret, uppmärksammat att upphandlingspolicyn behöver uppdaterats för att bättre överensstämma med gällande lagstiftning och terminologi. Detta gäller framförallt stycket Hållbar utveckling som i nuläget anger att "Krav på miljöhänsyn får ställas vid stadens upphandlingar inom olika områden." Enligt 1 kap. 9a § Lagen om offentlig upphandling (LOU) bör miljöhänsyn och sociala hänsyn beaktas vid upphandling. Bestämmelsen infördes den 15 juli 2010 och vi anser att stadens upphandlingspolicy bör revideras så att den åtminstone överensstämmer med och ställer samma krav som gällande lagstiftning. Konkurrensverket har i sin rapport "Miljöhänsyn och sociala hänsyn i offentlig upphandling" (juni 2010) konstaterat att bör-regeln i 1 kap. 9a § LOU minskat tydligheten i upphandlingsregelverket. Vi föreslår därför att staden inför en tydlig skrivelse i upphandlingspolicyn enligt vilken

det anges att ”Krav på miljöhänsyn ska ställas vid stadens upphandlingar inom olika områden.” så att eventuella oklarheter förebyggs.

Funktionsperspektiv

Då upphandlingspolicyn är grundläggande för verkställandet av en miljöanpassad anskaffningsprocess bör den tydligt ange riktning och fungera som ett vägledande dokument för upphandlande enheter. Genom väl genomtänkt och strategisk upphandling är det möjligt att driva utvecklingen inom miljöområdet framåt och verka för att nya, innovativa lösningar kan få ett fotfäste och ersätta utdaterad, äldre teknik. Vi föreslår därför att det i upphandlingspolicyn införs ett funktionsperspektiv och att man därigenom förespråkar och möjliggör de lösningar som utgår från föreliggande behov snarare än från de schablonmässigt upphandlade objekt som hitintills dominerat. Ett transportbehov kan då det är lämpligt t.ex. tillgodoses genom användandet av bilpooler, cyklar, kollektivtrafik eller en kombination av dessa för att åstadkomma en så flexibel och hållbar lösning som möjligt. På så sätt kan vi minska inköp, och eventuellt kostnader, samt bidra till att nyföretagande med fokus på grön teknik och minskad konsumtion får stöd och kan utvecklas.

Översyn av sanktioner och krav på säkerhet

Vissa upphandlingar rörande t.ex. äldre vård och skola kan få långtgående och betungande konsekvenser för de medborgare som drabbas om leverantören missköter kontraktet eller går i konkurs. Vid upphandling avseende sådana verksamheter anser vi att deponeringskrav bör kunna ställas på leverantören i syfte att undvika eventuella framtida avbrott i verksamheten eller långdragna juridiska tvister om ansvar och utkrävande av medel ur konkursbon. Liknande strukturer används t.ex. vid tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheter för vilka krav på säkerhet anges som ett villkor i syfte att täcka kostnaden för en framtida sanering till följd av verksamheten. Vi föreslår att man i samband med en revidering av upphandlingspolicyn utreder formen för ett sådant krav bl.a. med utgångspunkt i hur storleken på sådan säkerhet ska anpassas till leverantörens storlek och verksamhetens art. Resultatet av en sådan utredning bör resultera i att upphandlingspolicyn justeras så att det tydligt framgår att användandet av deponeringskrav ska främjas då det med hänsyn till leverantören och verksamhetens beskaffenhet kan anses lämpligt.

Reservation anfördes av tjänstgörande ersättare Jaime Barrios (V), enligt följande.

Förslag till beslut

1. Nämnden beslutar delvis enligt förvaltningens förslag
2. samt anför därutöver

Det är bra att staden uppdaterar sin upphandlingspolicy. Att skriva en policy med underrubriken innovation och samhällsansvar förpliktigar dock, och det remitterade förslaget har stora brister. Den utgår från de borgerliga direktiven att i princip allt som går ska konkurrensutsättas. Vi menar att principen istället ska vara samhällsnytta, samhällsansvaret ska vara på riktigt och det ska lätt att kräva ansvar för brister.

Flera år av dogmatisk utförsäljning och konkurrensutsättning av stadens egendomar och verksamheter har lett till att staden idag sitter fast i avtal utan vare sig innovationer eller samhällsansvar. Istället har staden avtal som i huvudsak reglerar den privata näringsidkarens rättigheter utan krav på skyldigheter och möjligheter att kräva ersättning för ej genomförda avtal eller möjligheter till ekonomisk kompensation eller hävning av avtalen. Avtalen präglas mestadels av total brist på affärsmässighet. Den konkurrenspolicy som de borgerliga har infört ska därför avskaffas.

I det remitterade förslaget måste stycket om ”krav på samhällsansvar” skärpas. Annars inskränker sig staden till att säkra grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter bara om det motiveras av upphandlings art. Vi menar att all verksamhet och alla upphandlingar i staden självklart ska uppfylla grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter.

Även stycket om miljö måste skrivas tydligare, entreprenörer ska följa stadens miljöpolicy och mål och leverantör ska ha motsvarande program. Nu konstateras bara att man ”får” ställa krav på miljöhänsyn. Om undantag görs ska en särskild miljökonsekvensbeskrivning göras. Miljöstyrningsrådets rekommendationer bör följas.

En grundläggande aspekt på samhällsansvar är att betala skatt. Konkurrensverket har tyvärr underkänt Kalmar kommuns skrivning i sin upphandlingspolicy om att företag som lägger anbud inte får ha koppling till skatteparadis. Kravet anses strida mot principen om icke-diskriminering i LOU. Det innebär att skattesmitare kan skyddas av lagen, medan kommuner som vill sätta stopp för fusk behandlas som lagbrytare. Så länge inte nödvändiga ändringar i LOU och på EU-nivå genomförs kan inte upphandling av varor och tjänster bli det verktyg för ett hållbart samhälle som de annars skulle kunna vara. Fullt samhällsansvar kan då bara tas av kommunen.

Ytterligare ett sätt att ta samhällsansvar är att återinvestera vinst i verksamheten. Det ska därför gå att ställa krav på att upphandlade företag inte får vara vinstsyftande. Det finns exempel inom äldreomsorg som har prövats och godkänts av EU-rätten.

Samtliga krav som ställs på leverantör och/eller leverantör i upphandlingar ska även omfatta underleverantörer. Tillsynsansvar ska ligga hos entreprenör/leverantör. I avtalen ska alltid skrivas in möjlighet för staden att utkräva vite vid avtalsbrott eller i det fall som brott mot lagstiftning och/eller myndigheters regelverk.

I de fall upphandling görs till lägsta pris ska det dels vara särskilt motiverat och dels finnas garantier så att personalen försäkras och arbetsgivaren betalar in pensionsavgifter. Annars kan det leda till social dumping. Tyvärr har upphandlingar till lägsta pris lett till oacceptabla försämringar och otrygghet för redan lågavlönad personal. Personal som övertas ska därför garanteras minst samma lön och villkor som de hade innan övertagandet. Sociala och etiska krav samt skrivningar om att ILO:s

grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter i arbetslivet ska följas ska därför alltid skrivas in i förfrågningsunderlaget.

Staden ska i alla upphandlingar verka för en god arbetsmiljö och rimliga anställningsvillkor, exempelvis enligt ”Vita jobb-modellen” som har använts i staden och nu införts bland annat i Malmö. Kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor måste vara krav, och inte bara rekommendationer. En möjlighet är att i förfrågningsunderlagen konkret beskriva och ställa som villkor att anställningsvillkor som enligt kollektivavtal gäller i branschen ska uppfyllas av anbudsgivaren.

Det ska också skrivas in att entreprenören ska tillämpa medbestämmandelagen (MBL) och förtroendemannalagen (FML) som om kollektivavtal finns. Om inte kollektivavtal finns, är MBL:s omfattning begränsad och möjligheten till fackligt arbete under arbetstid borta. Detta är en allvarlig försämring för arbetstagarna.

Samma yttrandefrihet och meddelarfrihet i fråga om arbetet ska gälla för anställda i upphandlad verksamhet som för offentliganställda. Antidiskrimineringsklausulen som staden tillämpar är otillräcklig eftersom den inte gäller för alla underleverantörer och inte anger vite som sanktionsmöjlighet. Klausulen kan bara tillämpas efter en lagakraftvunnen dom, vilket är sällsynt då mål om diskriminering brukar leda till förlikning. En skarp antidiskrimineringsklausul måste tas fram.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Magnus Lingen m.fl. (S) enligt följande.

Det är glädjande att stadens upphandlingspolicy revideras så att krav på samhällsansvar kan ställas. Hit hör respekt för mänskliga rättigheter, förbud mot barnarbete, bestämmelser om minimilöner och arbetsmiljö. Vi önskar tillägga krav på kollektivavtal som tyvärr fortfarande är omdiskuterat. Även yttre miljöfrågor kan vägas in. Det bör innebära att man vid en utvärdering av inkomna anbud kan göra en mer samlad bedömning och mindre förlita sig på poängräkning.

Vi instämmer i övrigt i förslaget om upphandlingspolicy och delar uppfattningen att innovation skall inarbetas i denna.